

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN AFRİKA BOYNUZU
POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

ABDULLAHI MOHAMED DHIBLAWE

Afrika Çalışmaları

Ağustos – 2022

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN AFRİKA BOYNUZU
POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

ABDULLAHI MOHAMED DHIBLAWÉ

Afrika Çalışmaları

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Mürsel BAYRAM

Ağustos – 2022

ÖNSÖZ

Zengin Arap Körfez ülkesi olan Birleşik Arap Emirlikleri, Soğuk Savaş sonrası dönemde öncelikle yakın çevresinde, ve daha sonra Afrika kıtasında aktif bir rol oynamaya başlamıştır. 2010'lu yıllardan sonra Afrika ve Orta Doğu ve Afrika'da kazanan bölgesel rekabetti BAE de önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. BAE'nin özellikle Afrika Boynuzu'ndaki ülkeler ile ilişkileri, uluslararası alanda dikkatle takip edilmektedir. Kıtadaki BAE varlığına yönelik akademik ilgi dünya genelinde artmaya devam ederken Türkiye'de konunun henüz yüksek lisans düzeyinde araştırılmadığı görülmektedir.

Buradan hareketle, bu çalışmada BAE'nin Afrika Boynuzu bölgesine yönelik politikası irdelenmektedir. BAE'nin Afrika Boynuzu'na yönelmesinin nedenleri ve bu bağlamda geliştirdiği politikalar araştırılmaktadır. Yükselen bir bölgesel güç olarak değerlendirilen BAE'nin Afrika Boynuzu bölgesine yönelik politikası ve bu politikalar için bölgesel güç olan İran ve Türkiye ile rekabeti ele alınmıştır.

Yüksek lisans eğitimime ve bu tez çalışmasının belirlenmesi ve altyapısının oluşturulup bu aşamaya getirilmesine rehberlik eden tez danışmanım Doç. Dr. Mürsel Bayrama'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca Tezimde jüri üyeliğimi yapan Dr. Öğr. Üyesi Seda Erkoç Yeni ve Dr. Öğr. Üyesi Tunç Demirtaş'a teşekkür ederim.

Tezimi tamamlayabilmem için gece gündüz arayarak maddi ve manevi desteğini esirgemeyen annem Salado İdow, Ablam Khadra Mohamud ve bütün aileme sonsuz şükranlarımı iletmek istiyorum. Ayrıca, uzaktan ve yakından destek olan tüm arkadaşlarıma, özellikle Fardowsa Aden ve sınıf arkadaşlarım Begüm Gün, Moussa Hissein Moussa ve H.Zehra Büyüktavşan'a bütün katkıları için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
TÜRKÇE ÖZET.....	iv
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT).....	v
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ	viii
GİRİŞ.....	9
BÖLÜM I	14
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN DIŞ POLİTİKASI.....	14
1.1. BAE’NİN BİR DEVLET OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI	14
1.2. BAE’NİN SİYASİ VE EKONOMİK YAPISI.....	17
1.2.1. BAE’nin Siyasi yapısı	17
1.2.2. BAE’nin Ekonomik yapısı	18
1.3. BAE DIŞ POLİTİKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	23
BÖLÜM 2.....	31
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN AFRİKA POLİTİKASI.....	31
2.1. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN AFRİKA’DAKİ VARLIĞI.....	31
2.1.1. BAE’nin Diplomatik Varlığı	31
2.1.2. BAE’nin Ekonomik Varlığı	37
2.1.3. BAE’nin Askeri Varlığı.....	44
BÖLÜM 3.....	50
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN AFRİKA BOYNUZU ÜLKELERİNE YÖNELİK POLİTİKASI	50

3.1. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN AFRİKA BOYNUZUDADAKİ VARLIĞI.....	50
3.1.1. BAE'nin Somali'deki Siyasi Varlığı.....	50
3.1.2. BAE'nin Somali'deki Ekonomik Varlığı.....	60
3.1.3. BAE'nin Somali'deki Askeri Varlığı	66
3.1.4. BAE'nin Cibuti'deki Varlığı.....	69
3.1.5. BAE'nin Eritre'deki Siyası Varlığı	75
3.1.6. BAE'nin Eritre'deki Ekonomik Varlığı	80
3.1.7. BAE'nin Eritre'deki Askeri Varlığı.....	81
3.1.8. BAE'nin Sudan'daki Siyasi Varlığı	84
3.1.9. BAE'nin Sudan'daki Ekonomik Varlığı.....	91
3.1.10. BAE'nin Sudan'daki Askeri Varlığı	95
SONUÇ	99
KAYNAKÇA	104

TÜRKÇE ÖZET

“Birleşik Arap Emirlikleri’nin Afrika Boynuzu Politikası”

Birleşik Arap Emirlikleri’nin kuruluşu Soğuk Savaş döneminde denk gelmektedir. Bölgesel güç dengeleri açısından göz ardı edilemeyecek bir devlet olan BAE’nin uluslararası alandaki faaliyetleri dikkatle takip edilmektedir. BAE’nin Afrika’da, özellikle Afrika Boynuzu bölgesindeki faaliyetleri de bu anlamda oldukça ilgi çekmektedir. BAE’nin kurulduğu ilk yıllarda dış politikası, bağımsızlık ve kalkınma odaklıdır. Ülke dış politikasında genel olarak ılımlılığı ve denge ilkesini benimsemiştir. 2010 yılından itibaren BAE’nin hem dış politikası hem de Afrika’ya yönelik politikası, ülkeyi yöneten liderlere ve bölgesel krizlere göre değişmiştir. BAE, Afrika’nın hemen hemen tamamında, özellikle siyasi, ekonomik ve askeri olarak aktif bir varlık göstermektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, yükselen bir bölgesel güç olarak değerlendirilen BAE’nin Afrika Boynuzu bölgesine yönelik bir politikasını olup olmadığı, bu politikanın temel olarak neyi hedeflediği, bu politika kapsamında bölge devletleri ile nasıl ilişkiler geliştirdiği, bölgede İran ve Türkiye’ye karşı hangi aktörleri desteklediği analiz edilmiştir. Tezin odaklandığı ana sorular BAE’nin Afrika Boynuzu’na yönelmedeki temel motivasyonu nedir? Bu hedeflere nasıl ulaşmaktadır? Bu hedeflere ulaşmak için kullandığı araçlar nelerdir? BAE Afrika Boynuzu’nda çeşitli çıkarlara sahiptir. BAE’nin kıtadaki ve Boynuzdaki çıkarları hem kendi bölgesindeki hem de çalışmaya konu bölgelerdeki çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. Bu faktörler ağırlıklı olarak güvenlik teması altında toplanmış ve BAE, tehdit olarak algıladığı Müslüman Kardeşler, İran, Türkiye ve gıda krizi gibi sorunları çözmek için stratejik öneme sahip Afrika Boynuzu’na yönelmiştir. Bölge, BAE’ye hem coğrafi olarak yakın, hem doğal kaynaklar açısından zengin, hem de stratejik olarak deniz ticareti yolları üzerinde olduğundan dolayı BAE için önem arz etmiştir. Bu bağlamda Emirlik, Afrika Boynuzu’ndaki varlığını arttırarak bir taraftan güvenliğini sağlamaya çalışırken, diğer taraftan ekonomik güç elde etme amacı da gütmüştür.

Anahtar Kelimeler: Afrika Boynuzu, Dış Politika, BAE

İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)

‘‘The United Arab Emirates' Policy Towards the Horn of Africa’’

The establishment of the United Arab Emirates coincides with the Cold War era. As a state that cannot be ignored in terms of regional power balances, the activities of the UAE in the international arena are carefully followed. The activities of the UAE in Africa, especially in the Horn of Africa region, attract a lot of attention in this sense. In the first years of the UAE's establishment, its foreign policy was focused on independence and development. The principle of moderation and balance in general in the country's foreign policy. has adopted. Since 2010, both the UAE's foreign policy and its policy towards Africa have changed according to the leaders who run the country and regional crises. UAE, It has an active presence in almost all of Africa, especially politically, economically and militarily. In this context, in this study, whether the UAE, which is considered as a rising regional power, has a policy towards the Horn of Africa region, what this policy basically aims, within the scope of this policy, how it developed relations with the states of the region and which actors it supported against Iran and Turkey in the region were analyzed. The main questions that the thesis focuses on What is the UAE's main motivation for heading to the Horn of Africa? How does it achieve these goals? What are the tools it uses to achieve these goals? The UAE has several interests in the Horn of Africa. The UAE's interests in the continent and the Horn have been influenced by a variety of factors, both in its own region and in the areas under study. These factors are mainly gathered under the theme of security, and the UAE, the Muslim Brotherhood, Iran, Türkiye, which it perceives as a threat, He turned to the Horn of Africa, which has strategic importance to solve problems such as Turkey and the food crisis. The region has been important for the UAE because it is geographically close to the UAE, rich in natural resources, and strategically on the maritime trade routes. In this context, the Emirate while trying to ensure its security by increasing its presence in the Horn of Africa, it also sought to gain economic power.

Keywords: Horn of Africa, Foreign policy, UAESEMBOLLER

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
ADFD	: Abu Dubi Kalkınma Fonu
AfB	: Afrika Birliği
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
COMESA	: Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (Common Market for Eastern and Southern Africa)
COVID-19	: Koronavirüs Hastalığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DP	: Dubai Ports (Dubai Limanları)
DYY	: Doğrudan Yabancı Yatırım
EPLF	: Eritre Kurtuluş Cephesi (Eritrean People's Liberation Front)
EPRDF	: Etiyopya Halkının Devrimci Demokratik Cephesi (Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GNA	: Libya Ulusal Mütabakat Hükümeti (Government of National Accord)

İCU	: İslami Mahkemeler Birliği (İslamic Courts Union)
KİK	: Körfez İşbirliği Konseyi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması �rg�t� (North Atlantic Treaty Organization)
OPEC	: Petrol İhracat Eden �lkeler Organizasyonu
SNA	: Somali Ulusal Ordusu (Somali National Army)
TPLF	: Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (Tigray People's Liberation Front)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: BAE Ülke Bilgileri	16
Tablo 2: BAE'nin Karşılıklı Büyükelçilik Açtığı Afrika Ülkeleri	33
Tablo 3 Somali'nin 2010-2017 Yıllar Arasındaki Ortalama En İyi İhracat Ortakları	61
Tablo 4: Somali'nin 2010-2017 Yıllar Arasındaki Ortalama En İyi İthalat Ortakları	62

GİRİŞ

Afrika Boynuzu gerek siyasi gerek ticari ve askeri standartlar bakımından önemli stratejik bir konuma sahiptir. Bölge, zengin doğal kaynakları ve coğrafi konumu neticesinde küresel ve bölgesel güçlerin dikkatini çekmiştir. Afrika Boynuzu'na genel olarak bakıldığında bölge, uzun tarihi boyunca Kuş Krallığı, Aksum İmparatorluğu, Habeşistan ve Punt ülkesi gibi siyasi yapılanmalara ev sahipliği yapmış; bölge önce Biladussudan ve daha sonra günümüzde bilinen adıyla Afrika Boynuzu olarak adlandırılmıştır. Bu adlandırma bölgenin gergedan boynuzu şeklini andıran coğrafi şeklinden kaynaklanmaktadır (Ali A.-R. , s. 366).

Afrika Boynuzu, tarihi boyunca kıta dışı aktörlerin süregelen sömürge mücadelelerine sahne olmuştur. Batılı ülkeler sömürgecilik faaliyetlerine başladıktan sonra bölgede yüzyıllardır süren Osmanlı etkisi yerini Batılı ülkelerin sömürge faaliyetlerine bırakmıştır. Bölge, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Bloku'nun Batı ile olan nüfuz rekabetine sahne olmuştur. Son yıllarda BAE, Türkiye, Suudi Arabistan, İran ve Çin gibi birçok yeni aktör bölgede nüfuz aramaya başlamıştır. Türkiye, kıtada tarihi bağları vasıtasıyla insani yardımlarda bulunurken, Somali ve diğer bölge ülkelerindeki ekonomik, siyasi ve askeri iş birliği kanallarını da kullanarak bölge üzerindeki etkisini artırırken, Çin bölgede önemli ekonomik faaliyetler yürütmeye çalışmaktadır (Oumar, 2020, s. 59).

Afrika Boynuzu'nda bölgesel ölçekte artan bir BAE varlığı söz konusudur. BAE'nin Afrika kıtasında, özellikle Afrika Boynuzu'nda yoğunlaşan siyasi, ticari, askeri ve kültürel faaliyetleri dünyanın diğer bölgelerindeki faaliyetlerinden daha fazla dikkat çekmektedir. Coğrafi konum olarak bölge, dünya deniz ticaretinin en önemli geçitlerinden biri olan Aden Körfezi, Bab'ül Mendeboğazı ve Kızıldeniz kıyılarında bulunmaktadır (Woodward, 2013, s. 10). Bölge, Asya ve Ortadoğu'nun önde gelen ülkeleri tarafından Afrika pazarına en önemli giriş noktalarından biri olarak görülmesi nedeniyle de önemlidir. Bu anlamda bölgeyi yakından takip eden BAE, siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarını elde etmek ve aynı zamanda önemli bir aktör olduğu bölgesel ortamında varlığını kanıtlamak için çoklu araçlarını kullanarak Afrika Boynuzu'nda kapsamlı bir şekilde hareket etmektedir (Oumar, 2020, s. 62).

Afrika Boynuzu kavramı politik açıdan bakıldığında, uluslararası aktörlere göre, genişletilmiş ve daraltılmıştır. Bu bağlamda, Afrika Boynuzu ve bölgedeki ülkeleri tanımlamak biraz karmaşık hale gelmiştir. Afrika Boynuzu'nu dar anlamda kabul edenler bölgenin dört ülkeden oluştuğunu öne sürmektedir. Bunlar; Somali, Eritre, Cibuti ve Etiyopya şeklinde sıralanabilmektedir. Daha geniş bir bölge olduğunu görüşünde olanlara göre ise Afrika Boynuzu, altı ülkeden oluşmaktadır. Bunlar; Somali, Eritre, Cibuti, Etiyopya, Kenya ve Sudan'dan oluşmaktadır (Rahman, 2012, s. 165). Genel olarak ise Afrika Boynuzu, Somali, Eritre, Cibuti, Etiyopya, Sudan, Kenya, Güney Sudan ve Uganda ile birlikte sekiz ülkeyi kapsayan bir bölgedir. (Aberneth, 2000, s. 2)

BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki varlığına atfettiği önem, bölgenin sahip olduğu jeopolitik konumudur. Bölgenin jeopolitik açıdan önemli olmasının nedenleri bakıldığında, Süveyş Kanalı'nın açılması ve sonrasında Bab ül-Mendep Boğazı geçişinin önemi artırması sonucunda Afrika Boynuzu bölgesinin stratejik önemi uluslararası arenada artmıştır (Oumar, 2020, s. 60). Afrika Boynuzu, dünyanın en önemli jeostratejik bölgelerinden biri olmasına rağmen, dünyanın en karmaşık ve çatışmaların yoğun olarak yaşadığı bölgelerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Bugün, Afrika kıtasının en çarpıcı özelliği jeopolitik merkeziliğidir. Ağırlıklı olarak, son on yılda yaşadığı güçlü ekonomik büyüme ve dördüncü sanayi devrimiyle bağlantılı teknolojik yenilikler ile barışçıl geçişlere yönelik artan umutlar nedeniyle, uluslararası aktörlerde Afrika'nın “fırsatlar kıtası” olarak yeni bir anlatısı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla son zamanlarda, Afrika Boynuzu'ndaki rekabet uluslararası aktörlerden, bölgesel aktörlere kaymıştır. Bu değişimin belirgin eğilimlerinden biri, Doğu Afrika'da Körfez devletlerinin rolünü ortaya çıkarmasıdır. Halihazırda Afrika Boynuzu ve Körfez ülkeleri arasındaki tarihsel ilişkiler, coğrafi yakınlık ve siyasi bağlar, Yemen Savaşı'nı takip eden yıllarda iki bölge arasındaki iş birliğini önemli ölçüde artırmıştır (Mansour & Ahmed, 2019, s. 99).

Afrika kıtası, tarihi, coğrafi ve sosyolojik olarak çeşitlilikler barındırması ve halihazırda 55¹ ülkeden oluşmasına rağmen, Sahraaltı Afrika ve Kuzey Afrika şeklinde

¹ Afrika kıtasında Birleşmiş Milletler'e göre 54, Afrika Birliği'ne göre 55 ülke bulunmaktadır. Bu çalışmada Afrika Birliği'nin kabulü esas alınmıştır

iki bölge veya benzer özellikler arz eden yekpare bir kıta olarak değerlendirilmektedir. Bu bakış açısının tamamen temelsiz olmadığı görülmektedir. Afrika devletlerinin hemen hemen hepsi Batılılar tarafından sömürgeleştirilmiş olması, kıta devletleri arasında ortak bir tarihsel bağ oluşturmaktadır. Kıtadaki devletlerin çoğunun ekonomik olarak az gelişmiş ve siyasi olarak istikrarsız bir görüntüsü sergilemesi kıtanın yapısal olarak da benzetilmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte, kıta ülkeleri arasında Afrika Birliği üzerinden gevşek de olsa bir bütünleşme mevcuttur. Bu bütünleşme neticesinde, AB, ABD, Çin, Fransa, Hindistan ve Türkiye gibi ülkeler ve örgütler, Afrika ülkeleriyle tek tek ilgilenmek yerine kıta düzeyinde zirveler gerçekleştirmektedir.

BAE'nin genelde Afrika ülkeleri, özelde ise Afrika Boynuzu bölgesindeki ülkeler ile ikili ilişkileri önemli dış politika alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. BAE'nin kıta devletleriyle uzun süredir devam eden bağları olmasına rağmen, gerçek bir "Afrika politikasının" uygulanması sadece 15 yıl öncesine dayanmaktadır. Kurulduğu ilk yıllarda BAE'nin Afrika'ya yönelik politikası, öncelikle BAE'nin ticari çıkarları ve gıda güvenliği sorununa hizmet etmiştir. Ancak, 2011 Arap Baharı sonrası, Abu Dabi'nin dış politikası siyasi ve askeri öncelikler arasında bağlantı kurarak BAE, Afrika politikasının odağını önemli ölçüde değiştirmiştir.

BAE'nin Afrika, özellikle Afrika Boynuzu'ndaki politikasına yönelik literatür incelendiğinde ülkenin dış politikasının temel parametrelerinin siyasi, ekonomi, ideoloji ve askeri olduğunu tespit etmek mümkündür. BAE'nin Kuzey Afrika politikasının çatışma dinamiğinin açıklanmasında genellikle ideolojik faktörler ön plana çıkmaktadır. BAE'nin 2011'de, Arap Baharı sonrasında, Afrika'ya yönelik benimsediği dış politikası, bölge ülkelerinin iç politikaları ve oluşan yeni dengeler üzerinde belirleyici olmuştur. BAE başta Müslüman Kardeşler olmak üzere İslami hareketleri hedef alan dış politika aracı nedeniyle Kuzey Afrika devletleri Mısır, Tunus, Libya ve hatta Afrika ülkesi olmayan Bahreyn ve Yemen'de güç kazanan yeni aktörlere karşı sert bir tutum takınmıştır. BAE, Libya'da darbeci Halife Hafter'e güçlü bir şekilde destek vererek ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. Tunus'ta Nahda hareketine karşı geleneksel elitleri destekleyerek Nahda'nın siyasi gücünü kırmayı hedeflemiştir. Ayrıca, Emirlik 2013'te, Riyad ile birlikte General Abdel Fettah el-Sisi liderliğindeki Mısır Ordusunun darbesini desteklemiştir.

BAE'nin Afrika Boynuzu ülkeleriyle ilişkileri, Batı'daki ekonomik kriz ve Afrika ülkelerinin ekonomik anlamda yükselme yaşamasıyla birlikte başlayan ilişkilerin ivme kazanması, Körfez ülkeleri'nin özellikle de BAE'nin Afrika'ya yatırım yapmalarına neden olmuştur. Körfez ülkeleri içinde Emirlik, dış politikası ve ekonomik odaklı ilişkiler ile öne çıkmış, Afrika Boynuzu olarak bilinen Somali, Eritre ve Cibuti gibi ülkelerde yaptığı siyasi, ekonomik ve askeri anlaşmalarla bölgede çok önemli kazanımlar elde etmiştir. Ayrıca BAE, halihazırda Doğu Afrika ülkeleri Uganda, Kenya ve Tanzanya ile olan ekonomik ilişkilerini arttırmaya devam etmektedir. Sadece BAE değil, bazı Arap Körfez ülkeleri, Afrika, özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerinde ekonomik, siyasi ve askeri ayak izlerini büyük ölçüde genişletmiş ve eylemleri artık bölgedeki gelişmeleri şekillendirme potansiyeline sahip olmuştur.

Bu çalışmadaki temel hipotez, BAE'nin ekonomik fırsatları değerlendirmek ve kendi güvenlik çıkarlarını korumak için Afrika, özellikle de Afrika Boynuzu'ndaki ülkelere daha iddialı bir şekilde müdahale ettiğidir. Bu bağlamda, BAE'nin Afrika Boynuzu'na yönelik dış politikası ortaya koyulacaktır. Çalışma boyunca cevabı bulunmaya çalışılacak ana sorular ise BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki temel motivasyonu nedir? Bu hedeflere nasıl ulaşmaktadır? Bu hedeflere ulaşmak için kullandığı araçlar nelerdir?

Bu tez çalışması, BAE'nin Afrika Boynuzu dış politikasını odaklanmaktadır. BAE'nin kuruluşundan itibaren, bölgede ile olan ilişkileri her geçen gün ileri bir noktaya taşımıştır. Fakat, 2011'de Arab Baharından sonra BAE bölge ile olan ilişkileri gittikçe gerginleşmeye başlamıştır. Bu doğrultusunda çalışma, BAE'nin Afrika'ya özellikle Afrika Boynuzu ülkelerine yönelik dış politika davranışlarının nedenlerine tartışılmaktadır. Ayrıca, BAE'nin bölgeye yönelik dış politikasını şekillenmesinde hangi parametrelerin belirleyici olduğu sorusuna cevap aramaktadır. Bu bağlamda tez, siyasi, ekonomik ve askeri parametrelerin BAE'nin Afrika Boynuzu ülkelerine yönelik dış politikası şekillenme üzerinde ne derecede etkili olduğunu konu edinmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı; BAE'nin Afrika Boynuzu bölgesindeki faaliyetlerini incelemektir. Çalışmada, yükselen bir bölgesel güç olarak değerlendirilen BAE'nin Afrika Boynuzu bölgesine yönelik bir politikası olup olmadığı, bu politikanın temel olarak neyi hedeflediği, bu politika kapsamında bölge devletleri ile nasıl ilişkiler

geliştirdiği, bölgede İran ve Türkiye'ye karşı hangi aktörleri desteklediği analiz edilecektir. Çalışmanın zgn değeri; Türkçe literatürde bu konuda yazılmış herhangi bir detaylı çalışma olmamasıdır. Bu alışma Afrika Boynuzuna yönelik BAE'nin dış politikasını analiz ederek, ülkenin Afrika kıtasına bakışına bir ereve sunacaktır.

Çalışma, literatürde daha önce yapılmamış bir araştırma olduğundan mütevellit bilimsel birikime yeni bir kaynak sağlayarak, Afrika Boynuzu zerine çalışma yapan akademik çevreye katkı sağlayacaktır. Uluslararası alanda BAE'nin kıtaya bakışını ve çıkarlarını anlamlandırmaya yardımcı olurken aynı zamanda kıtada faaliyet gösteren Türkiye'nin de rekabet ettiği Birleşik Arap Emirlikleri'nin çıkarlarını kavramasına yardımcı olacaktır. Çalışmanın daha nitelikli olması ve akademik camiada kabul görmesi için kaynak olarak hakemli dergilerde yayımlanan makale ve bildirilerden, resmi kurum ve kuruluşların raporlarından, tez ve kitaplardan yararlanacaktır. Çalışmada ele alınacak konuların daha anlaşılır olması için çalışma, giriş ve sonuç hariç  bölüme ayrılacaktır.

Birinci bölümde, BAE'nin dış politikası genel olarak ele alınacak, temel motivasyonlarının ve dinamiklerinin ne olduğu analiz edilecektir. Bu nedenle, bu bölümde BAE'nin bir devlet olarak nasıl ortaya çıktığını ve BAE'nin siyasi ve ekonomik yapısını detaylıca ele alınacaktır. İkinci bölümde BAE'nin Afrika kıtasına yönelik dış politikasına yer verilmiştir. BAE'nin Afrika yönelik politikasının daha anlaşılır olması açısından bölüm, üç alt başlıkta incelenmiştir. Bu alt başlıklar ise, BAE'nin Afrika lkelerinde diplomatik varlığı, ekonomik varlığı ve askeri varlığı şeklinde incelenmiştir. Çalışmanın ana kısmı olan üçüncü bölümde ise vaka olarak seçilen Somali, Eritre, Cibuti ve Sudan'ın BAE ile olan siyasi, ekonomik ve askeri ilişkileri incelenmiştir.

BÖLÜM I

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

1.1. BAE'NİN BİR DEVLET OLARAK ORTAYA ÇIKIŞI

Hürmüz Boğazı'ndan Basra Körfezi boyunca batıya uzanan bir şeyhlikler topluluğu olan ve Ateşkes Devletleri olarak bilinen Birleşik Arap Emirlikleri, 1971 yılında günümüzdeki adını almıştır. BAE, Basra Körfezi'nin güneydoğu kıyısında ve Umman Körfezi'nin kuzeybatı kıyısında yer alan Arap Yarımadası'nın doğu kesiminde yer alan bir ülkedir (Zahlan, 2017, s. 2-3). BAE'nin ortaya çıkışı ile ilgili eserler 125.000 yılı aşkın bir süredir insan yerleşimi, göç ve ticaret tarihinin olduğunu göstermektedir. Yedinci Yüzyılda İslam'la tanışan Emirlikler yüzyıllar boyunca yerli hanedanlar tarafından yönetilmiştir. İslami dönemde bölgenin önemli bir ticaret merkezi olarak ortaya çıktığı ve özellikle Julfar, Dibba ve Khor Fakkan limanlarının etrafında toplandığı görülmektedir. Bunlar, Hürmüz Krallığı çerçevesinde yoğunlaşan geniş Doğu Arap ticaret ağıyla bağlantılıdır. Portekizliler bölgeyi işgal ettiğinde ve Arap ticaret ağlarını bozduğunda, Hürmüz otoritesinin parçalanmasının ardından ticarete bir düşüş ve bölgesel çatışmalarda bir artışa neden olmuş, kıyı boyunca bir dizi saldırı ve savaş gerçekleşmiştir (Zahlan, 2017, s. 6).

16. yüzyılın başlarından itibaren Basra körfezinde baş gösteren Portekiz tehlikesi karşısında Osmanlı Devleti, bölge ile ilgilenmeye başlamış, Basra ve Lahsâ'nın alınmasıyla Körfezin güney kıyıları Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Ancak zaman zaman Osmanlı Devleti'nin bölgeye ilgisini azaltması üzerine başta İngilizler olmak üzere diğer Avrupa devletleri Arap kabileleriyle temas kurmaya başlamış, Avrupa ile Arap kabileleri arasında çeşitli ticaret ve saldırmazlık antlaşmaları imzalanmıştır (Zahlan, 2017, s. 3).

İngilizlerin bölgeye gelişi, 19. yüzyılın başlarında Doğu Hindistan Şirketi'nin Basra Körfezinde faaliyette bulunmasıyla başlamıştır. Sahil kesiminden kendi gemilerine karşı düzenlenen saldırılar üzerine İngiliz kuvvetleri, 1819'da Ras Al-Khaimah'deki

limanlara hücum etmiştir. Bölge coğrafi konumu nedeniyle karadaki yerel emirle arasındaki rekabete saplanmıştı, korsanlar ise denizleri tarayarak eyaletlerin kıyılarını sığınak olarak kullanmış ve bu süre boyunca Arap ve diğer Avrupalı unsurların donanmaları tarafından sık sık rahatsız edilmiştir. 1819 yılında İngiltere, Hindistan ile ticaretini korumak için korsanlara saldırmaya başlamış ve Ras Al-Khaimah ve bazı diğer limanlara sürekli karargâhlar kurmuştur (Zahlan, 2017, s. 1-8).

Bölgede artan korsanlık faaliyetlerini önlemek için İngiltere 1820 yılında Körfez kıyısında bulunan önemli bazı şeyhlikler ile bir barış antlaşması imzalanmıştır. İngiliz gemilerine saldırılmaması konusunda Şeyhlikler ile antlaşma imzalanmasına rağmen 1853 yılına kadar Şeyhlikler kendi denizlerinde düşman görmek istemedikleri için zaman zaman baskınlarına devam etmiştir. Devam eden baskınlar sonucu herhangi bir başarı elde edilememesi nedeniyle 1853 yılında İngiltere ile Körfezdeki Şeyhlikler arasında kalıcı ateşkes sağlamak amacıyla Körfez Deniz Barış Antlaşması imzalanmıştır (Zahlan, 2017, s. 26).

Diğer Avrupalı devletlerin saldırıları sonucunda da 1892 yılında yapılan başka bir anlaşmayla Şeyhlikler ile Birleşik Krallık arasında daha yakın bağlar oluşmuştur. Şeyhlikler bu anlaşma ile Birleşik Krallık' topraklarına saldırmamayı ve Birleşik Krallık'ın izni olmadan herhangi bir devletle görüşme yapmamayı kabul etmişlerdir. Bunun karşılığında ise İngilizler kıyı şeridini deniz saldırılarına ve kara saldırılarına karşı korumayı kabul etmişlerdir (Özbaran, 1971, s. 55).

1995 yılında Birleşik Krallık, Abu Dabi ile Suudi Arabistan arasında sınır uyuşmazlığı olan Buraimi Vahası ve güneyinin hakimiyeti konusunda Abu Dabi'nin tarafını tutmuştur. 1974 yılında Abu Dabi ve Suudi Arabistan arasında sınır uyuşmazlığını çözmek amacıyla bir antlaşma imzalanmıştır. Fakat bu antlaşma hala BAE Hükümeti tarafından onaylanmamıştır. Umman ile de sınır konusunda 1999 yılında antlaşmaya varılmıştır. O zamandan bugüne kadar Umman ve Suudi Arabistan ile sınır problemleri halledilmiş ve BAE tarafı sınır hattını dikenli telle çevirmiş, 2009 yılında bu işlemi tamamlamıştır (Zahlan, 2017, s. 73).

Tablo 1: BAE Ülke Bilgileri

BAE	2019
Yüzölçümü	83,600
Toplam Nüfus	9,771.00
GSMH (Milyar ABD Dolar)	421,142.27
Dünya Petrol Rezervi	%5,8

Kaynak: CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-arab-emirates/> (02.02.2021)

1968 yılında Birleşik Krallığın bölgeden çekileceğini açıklaması üzerine Şeyh Zayed diğer emirliklerle olan bağlarını kuvvetlendirmiştir. Dubai'nin hükümdarı Saeed Al-Maktoum ile birlikte 7 emirliği ve hatta Katar ile Bahreyn'i de içine alan bir Arap Birliği kurmak için çalışmalara başlanmıştır. 2 Aralık 1971 tarihinde 7 emirlik birleşerek Şeyh Zayed'in önderliğinde BAE'yi kurmuştur. BAE'nin oluşturulma aşamasına altı emirlik katılmıştır. Bunlar, Abu Dabi, Dubai, Sharjah, Acman, Ummu'l-Kayveyn ve Fucarrah. Son olarak Ras Al-Khaimah emirliği birliğe katılmak için 10 Şubat 1972' de gereken adımları tamamlamış ve birliğe katılmıştır (Central Intelligence Agency (CIA), 2021).

Bölgede tam bir kargaşa hâkim iken yeni devlet kurulmuştur. Birkaç gün sonra bu karışıklıktan yararlanan İran, Büyük ve Küçük Tunb Adaları ve Abu Musa'yı işgal etmiştir. Ayrıca Şarika'nın bir kısmına da asker çıkarmıştır. Yabancı gözlemciler Emirliklerin bu sıkıntılı durum sebebiyle dağılabileceğini öngörmüştür. Şeyh Zayed'in uyum, refah ve modern gelişme hakkındaki düşünceleri ise daha rasyonel olmuştur. BAE, bir bütün olarak kalmayı ve gelişmeyi başarmıştır. Şeyh Zayed bu sayede yabancı gözlemcilerin iddialarını boşa çıkarmıştır (United Arab Emirates Department of State Background, 2007).

Abu Dabi'nin çehresi bir anda her taraftan gelen makine gürültüleri ile beraber değişmeye başlamıştır. Yerel halktan binlerce kişi geleneksel palmiye evlerinden modern

evlerine taşınmaya, modern yollar çölün dört bir yanına yayılmaya başlamış, her eve elektrik ve su hizmeti verilmeye başlanmıştır (UAE Department of State Background, 2007).

Eğitim sistemi daha öncesinde var olan "mutawiah"den modern eğitim sistemine doğru bir dönüşüm geçirmiştir. Ayrıca eğitim seferberliği kapsamında daha önce okuma yazma öğrenemeyen insanlara okuma yazma öğretilmiştir. Hatta çölde yaşayan bedeviler bile kurulan kliniklerde sağlık hizmeti almaya başlamıştır.

BAE, 1990-1991 yılında gerçekleştirilen Körfez Savaşı sırasında Kuveyt'in özgürleştirilmesi için yapılan operasyona asker göndermiştir. BAE askerleri aynı zamanda, BM tarafından yürütülen Barışı Koruma operasyonları kapsamında Somali, Lübnan, Bosna, Arnavutluk, Kosova ve Kuveyt'te bulunmaktadır.

1.2. BAE'NİN SİYASİ VE EKONOMİK YAPISI

1.2.1. BAE'nin Siyasi yapısı

Birleşik Arap Emirlikleri 1971 yılında İngiltere'den bağımsızlığını kazanmadan önce Ateşkes Devletleri olarak biliniyordu. Körfez bölgesinde 7 emirliğin birleşmesinden oluşan bir federasyon devleti olan Birleşik Arap Emirlikleri'nin siyasi merkezi Abu Dabi'de bulunmaktadır. 1971-1996 yıllar arasında BAE geçici bir anayasa ile yönetilmiştir (Dursun, 2010, s. 50). Buna göre 7 emirliğin liderlerinden oluşan federal yüksek konseyi federasyondan en üst otoritesi olup federasyonla ilgili temel kararları ve politikaları belirleme yetkisine sahiptir. Bu federal yüksek konseyine devredilen yetkilerin dışında kalan konular emirliklerin yetkisindedir. BAE'nin yasama organı 40 koltuğa sahip Ulusal Federal Konseyi tarafından yönetilmektedir. Bu koltukların 20'si 7 Emirliğin yöneticileri tarafından temsil edilirken, kalan 20 koltuk ise 4 yılda bir yapılan seçimler sonucunda seçilenler tarafından temsil edilmektedir. Ülkede siyasi partilerin yasak olması sebebiyle seçimlerde sadece bağımsız adaylar yarışmaktadır (Kulalı, 2010, s. 5).

1971 yılında BAE'de geçici bir anayasa yapılmış ve siyasi yapı bu anayasaya göre şekillendirilmiştir. Buna göre; Federal Yüksek Konsey, Federal Ulusal Konsey Ve Federal Yüksek Mahkeme olarak dört organ belirlenmiştir. Federal Ulusal Konsey,

yasama organı olarak görev yapmaktadır. Federal Ulusal Konsey, bir danışma konseyi şeklinde çalışır, ayrıca ülkede geleneksel kabile ve İslami kuralların normları da geçerlidir. Bu yapının 40 üyesi vardır. Bunlar nüfus büyüklüğüne göre emirlikler arasında bölünmüştür. Buna göre Dubai ve Abu Dabi 8'şer sandalye, Ras Al Khaimah ve Sharjah 6'şar sandalye, diğer üyeler ise 4'er sandalyeye sahiptir. Genel olarak, bütçe tartışmaları ve kararları FNC'da yapılır. FNC ayrıca, yasaları ve uluslararası anlaşmaları onaylamaktadır. Başbakan, Devlet başkanı ve yüksek konsey üyeleri de FNC tarafından onaylanmaktadır. Karar alınabilmesi için salt çoğunluk yeterlidir. Dubai ve Abu Dabi, iki büyük emirlik olarak burada veto hakkına sahiptir (Toykar, 2008, s. 45-47).

Federal Ulusal Konsey, Yüksek Konsey için bir danışma organıdır. FNC üyelerinin yarısı seçilir ve diğer yarısı Emir tarafından atanır. BAE, 7 emirliğin liderlerini içeren bir yürütme organı olarak Yüksek Konsey tarafından yönetilmektedir. Üst Kurul 7 emirlikten oluşur ve başkan bu üyeler arasından seçilir. 2004 yılında, babasının ölümünden sonra, Şeyh Halife bin Zayed Al Nahyan, Abu Dabi'nin lideri olmuş ardından BAE'nin başkanı olmuştur. Bakanlar Kurulu (kabine) başbakan tarafından yönetilir ve Yüksek Kurul liderleri tarafından atanır. Her emirlik en az bir bakan tarafından temsil edilir. BAE'deki hukuk sistemi 1971 anayasas'ına dayanmaktadır. BAE'de herhangi bir siyasi parti oluşumunu gözlemlemek mümkün değildir. Federal yargı sistemi de bu anayasa ile yönetilmiştir Yargıçlar başkan tarafından atanır ve bu yargıçlar FNC tarafından da onaylanır. Tüm emirliklerin federal bir mahkeme sistemi vardır ve tüm emirlikler hem laik hem de İslami yasalarla yönetilmiştir (Yılmaz, 2019, s. 7).

1.2.2. BAE'nin Ekonomik yapısı

Birleşik Arap Emirlikleri dünyanın en açık ekonomilerinden birine sahip olup, Körfez Ülkeleri İş birliği Konseyi'nin (KİK) en büyük ikinci üye ülkesidir. Körfez bölgesinde petrol bulunmadan önce BAE'nin ekonomisi göçebelik, inci ticareti, denizcilik ve balıkçılık gibi sektörlere dayanmaktaydı (Rugh A. B., 2007, s. 65). 1950'ler de bölgede petrol bulunmasıyla ülkenin ekonomik geliri petrol ve petrol ürünlerine bağımlı hale getirmiştir. Ayrıca bölgede petrolün bulunmasının doğal bir sonucu olarak Batılı girişimciler bölgede aktif rol almaya başlamışlardır. Petrol İhracat eden Ülkeler Organizasyonu (OPEC) verilerine göre, dünyada en çok rezerve sahip altıncı ülke konumunda olan BAE'de petrol ve petrol ürünleri ihracatın %29'unu oluşturmaktadır.

Buna rağmen, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalardan kendisini korumayı ve istikrarlı ekonomisini çeşitlendirmeyi amaçlayan BAE, “Vizyon 2021” kalkınma planında ülkede petrol dışı sektörlerden elde edilen gelirleri artırmayı başlıca hedefleri arasında açıklamıştır. Petrol ve petrol ürünlerinden sonra değerli taşlar ve metaller, elektronik ürünler ve makinalar en çok ihracat yapılan sektörlerdir (Akkaya, 2013, s. 10).

Birleşik Arap Emirlikleri’nin ekonomisi doğalgaz ve petrole dayanmakta olup ülkenin bütçe gelirinin %60’ndan fazlası petrolden elde edilen gelirden oluşturmaktadır. Bu durum petrol dışı sektörleri de doğrudan ve dolaylı yoldan etkilemektedir. BAE, 1967 yılında Abu Dabi’nin emiri Şeyh Zayed liderliğinde Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütüne (OPEC) katılmıştır. BAE, OPEC ülkeleri arasında beşinci en büyük petrol üreticisi ülke konumunda olup, dünya kanıtlanmış petrol rezervlerinin yaklaşık %8’ine sahiptir. Petrol Abu Dabi’de 1958 yılında, Dubai’de ise 1966 yılında keşfedilmiştir. Ras Al-Khaimah ve Sharjah ise küçük miktarlarda rezervlere rastlanmıştır. Abu Dabi Emirliği en büyük petrol üreticisi konumundadır. Ayrıca, Ras Al-Khaimah, Sharjah, ve Dubai de Birleşik Arap Emirlikleri’nin petrol üretimine katkıda bulunmaktadır. Abu Dabi’de petrolün yanı sıra petrokimya sanayi gibi enerji yoğun ve petrol türevleri hammaddelerin kullanıldığı üretim alanları ile doğalgaz ihracatı da gelişmiştir (Çayan, 2012, s. 75)

Dünya Bankasının değerlendirmesine göre, küresel ekonomik krizinden sonra BAE’in ekonomisi 2008 yılında %5 küçülmüştür. 2010 yılında %7 oranında büyüme yakalamış, 2011-2015 döneminde %4-5’ler seviyesinde büyümüştür (Davidson 2009: 61). Ancak 2016-2019 döneminde büyüme hızı tekrar düşüş eğilimine girerek %3’den %1,7’ye kadar gerilemiştir. Ülkede ekonomik büyüme 2019 yılında %1,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ekonominin petrol dışı sektörlerindeki yavaşlama hidrokarbon sektöründeki toparlanma ile dengelenmiştir. Resmi tahminler, petrol dışı reel GSYİH büyümesinin 2019’un ikinci çeyreğinde %0,3’e gerilediğini göstermektedir (IMF 2011a: 22). Emlak piyasasındaki arz fazlası ve bağlantılı kurumsal borç sıkıntısı nedeniyle sektördeki durgunluk devam etmektedir. Nitekim, Dubai ve Abu Dabi’de konut ortalama fiyatları 2019 yılının dördüncü çeyreğinde %7-7,5 oranında düşmüştür. Ekonominin 2020 yılı büyümesi ise, COVID19 salgını ve düşük petrol fiyatları nedeniyle büyük belirsizlik taşımaktadır. Seyahat kısıtlamaları turizmi olumsuz etkilemekte, sosyal mesafe uygulaması iç tüketimi daraltıcı etki yaratmaktadır (Hvidt, 2013, s. 32).

Küresel kriz sonucunda, petrol gelirlerinin azalması yanında, küresel ticaret ve lojistik hizmetlerinin de daralması ülke ekonomisini sürükleyici sektörler arasında yer alan gayrimenkul piyasasında hızlı bir gerileme göstermiştir. BAE'nin başarılı bir şekilde çeşitlendirdiği sektörler üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında, hükümet tarafından halledilmesi gereken acil sorun COVID-19'un ekonomi, düşük transit ticaret ve turizm üzerindeki olumsuzlukların hafifletilmesidir. BAE, ekonomisini komşularına göre nispeten çeşitlendirmiş olmasına rağmen, yine de petrol kaynaklı likiditeye bağımlıdır ve petrol fiyatlarındaki çökmeye karşı da savunmasızdır. BAE, Merkez Bankasının uluslararası rezervi altın dahil 2009 yılında 26 milyar dolar seviyesinde iken 2019 yılında ise 108,3 milyar dolara kadar yükselmiştir (Hvidt, 2013, s. 34).

Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış ticaretine baktığımız zaman genel durumu, BAE'nin ekonomi ve dış ticaret düzenlemeleri liberal nitelikte olup uluslararası rekabetin yoğun yaşandığı bir serbest piyasaya sahiptir. Aynı zamanda yabancı sermayeye açıktır. Hedefi, Singapur ve Hong Kong gibi bölgesinde ticaret, finans ve turizm merkezi olmaktır. İç piyasaya baktığımızda rekabetçi, fiyat ve kaliteye duyarlı ve dışa açık bir pazara sahiptir. Bölgede diğer ülkelerin de önemli ölçüde mal ve hizmet temin ettiği veya tedarik ettiği bir ticaret merkezi konumunda olmasından dolayı ülkede, her ülkeye ait ürün bulmak mümkündür. Ülkede sanayi ve tarım üretimi yetersiz olduğundan ihtiyaçların büyük bir kısmını ithalat yoluyla karşılanmaktadır (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017).

Birleşik Arap Emirlikleri'nin ekonomisinin dayanaklarını artıran en önemli kaynakların birisi hidrokarbon gelirleridir. Coğrafi ve nüfus olarak küçük olduğundan dış ticaretini re-eksport (yeniden ihraç) yönünde geliştirme gayreti devam etmektedir. Petrol ve doğalgazdan sonra, BAE'nin ticaret sistemi re-reeksporta dayalı olup, kayıtlı re-reeksportun yaklaşık %85'i Dubai Emirliği tarafından gerçekleştirilmektedir. Dubai diğer Emirlikler arasında en önemli ticaret merkezi olarak öne çıkmayı başarmıştır. Re-reeksportun en büyük pazarını Körfez ülkeleri ve Hint Yarımadası oluşturmaktadır (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017).

BAE'nin başlıca ihracat yaptığı ülkeler arasında ABD, Türkiye, Hong Kong, Irak, Katar, Kuveyt, İran ve Hindistan bulunmaktadır. Farklı ülkelere gelen mallar BAE üzerinden çeşitli pazarlara ulaştırılmaktadır. BAE'nin ihraç ettiği petrol dışı ürünler altın,

elmaslar, platin, kıymetli metaller, otomobil vs. gibi ürünler olduğunu göstermektedir. BAE'nin 2019 yılında en fazla ihracat yaptığı ülke 24 milyar dolarla Suudi Arabistan olmuştur. Suudi Arabistan'ı 24 milyar dolarla Hindistan, 15 milyar dolarla Irak, 14 milyar dolarla İsviçre takip etmiştir. BAE'nin 2018-2019 yıllar arasında ihraç ettiği başlıca ürünlerde ilk sırayı petrol yağları, ikinci sırayı mücevher eşyaları ve daha sonrası ise elektrikli makine ve cihazlar yer almaktadır (Economist Intelligence Unit Limited, 2013).

Birleşik Arap Emirlikleri'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler Çin, Hindistan, ABD, Japonya, Almanya, İngiltere ve Fransa'dır. Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri'nin ithalat yaptığı ülkeler arasında 8. Sıradadır. BAE'nin başlıca ithal ettiği ürünler; altın, telefon cihazları, mücevher eşya, ham petrol vs. gibi ürünlerdir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

Ülkenin ekonomi politikası, dirhemin dolara sabitlenmiş olması nedeniyle mali araçlara dayanmaktadır. Emirliklerin ekonomik yapıları ve ekonomik vizyonları değişiklik göstermektedir. Petrol kaynaklarının büyüklüğü nedeniyle Abu Dabi'nin ekonomik çeşitliliği az olup, ekonominin yabancı sermayeye açıklık oranı düşüktür. Buna rağmen Abu Dabi, altyapı hizmetlerinde, su ve enerji gibi temel hizmetlerde özel sektörün ekonomiye katılımını sağlamıştır. Abu Dabi'de doğalgaz rezervlerinin ve petrokimya gibi enerji yoğun endüstrilerin geliştirilmesi yönünde de hızlı adımlar atılmıştır. Dubai'de ise, kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi yönünde ilerleme kaydedilememiş, fakat petrol dışı sanayi girişimlerinin ve hizmet sektörünün gelişimi için çaba gösterilmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

Birleşik Arap Emirlikleri, birçok küresel ve bölgesel kuruluşlara katılım sağlamaktadır. BAE, 1996 yılından bu yana Dünya Ticaret Örgütü'ne üye bir ülkedir. Örgütün politikaları 7 Emirlik tarafından uygulanmaktadır. BAE, Körfez İş birliği Konseyi'nin (KİK) bir üyesi olup, aynı zamanda üye ülkeler arasında 2003 yılında uygulamaya geçirilen Gümrük Birliği'ne de üyedir. Gümrük Birliği kapsamında konseyin altı üyesi (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Bahreyn, Kuveyt ve Katar) ortak bir gümrük politikası ve gümrük tarifesi olan %5 oranının üzerinde diğer ülkelerle alışverişlerini gerçekleştirmektedir. Üyeler arasında mutabık kalınan birtakım ürünlerin ithalatında ise KİK içinde gümrük vergisi alınmamaktadır (Akkaya, 2013, s. 11).

Genel olarak Birleşik Arap Emirliklerin ekonomisinin belirli özellikleri vardır. Birincisi stratejik konumudur. BAE, Avrupa, Asya, Afrika ve Kuzey Amerika’da büyük iş merkezleri arasında önemli bir stratejik konuma sahiptir. BAE, ayrıca dünyanın çeşitli ülkeleriyle bağlantı kurmasına yardımcı olan muazzam bir kara ve hava ulaşım ağına sahiptir. Bu stratejik konumundan dolayı Dubai’yi, Afrika ve Asya’da ticaret yapmak için odak noktası olarak kullanan binlerce Çinli şirketler ve Hintli tüccarlar vardır (The Official Portal of The UAE Government, 2020). Diğer bir özelliği ise finansal kaynaklar BAE, hükümeti tüm projeleri için gerekli finansmanı sağlamaya devam etmesi, mali yükümlülüklerini yerine getirmesi ve mali başarısızlıkları olmadan kamu bütçelerini yapması için yeterli olan güvenli bir yatırım ortamı sağlamasına yardımcı olan güçlü finansal rezervlere ve güçlü bir bankacılık sektörüne sahiptir (Öztürkler, 2012, s. 110). Üçüncü özellik ise egemen fonlardır. Örneğin Egemen Varlık Fonu Enstitüsü’nün derecelendirmesine ve dünyadaki en büyük egemen fonların istatistiklerine göre, Abu Dabi yatırım otoritesi Ortadoğu’daki en büyük egemen fonlardan birine sahip olup, yaklaşık 792 milyar dolar ile dünyanın en büyük beşinci fonun Abu Dubai olduğunu göstermektedir. BAE, altı yapı ve sanayi sektörü, hava taşımacılığı, turizm, finansal hizmetler, ticaret ve enerji üretimi ile ekonomik çeşitlendirme politikasını uygulamaya çalışmaktadır. Bu sektörlerde belirli derecede gelişme elde etmeyi başarmıştır. Diğer bir özellik ise doğrudan yabancı yatırımlardır. BAE Hükümeti ekonomisinin petrol ve doğalgaza bağımlılığını azaltılmasına yönelik sektörel üretim ve yatırımların çeşitlendirilmesi çabaları olumlu sonuçlara göstermektedir. Özellikle turizm, (sağlık turizmi dâhil), finans ve emlak gibi sektörlerde artış yaşanmaktadır. Dolayısıyla “Abu Dabi 2030 Planı” çerçevesinde 200 milyar yatırım yapılması ve ülkenin milli gelirinin %65’ini petrol dışı sektörlerin oluşması öngörülmektedir (Ulrichsen, 2017, s. 103-108).

Birleşik Arap Emirlikleri Ekonomik Bakanlığı’nın raporları incelendiğinde, 2012-2017 yılları arasında BAE’nin ortalama büyüme oranı %1,6 iken 2021 yılında ise büyüme oranının %2,2 olduğunu görülmektedir. BAE, doğrudan yabancı sermaye yatırımları açısından önemli fırsatlar sunabilecek bir pazara sahiptir. Özellikle serbest bölgeler yabancı yatırımcılara geniş fırsatlar ve avantajlar sağlamaktadır. BAE’ye yapılacak yatırımların hem ülke pazarına hem de komşu bölge ülkelere yönelik ihracat açısından önemli bir avantaj kazandıracağı düşünülmektedir (GOV et al., 2016). BAE’nin Ortadoğu

ve Kuzey Afrika'daki doğrudan yabancı yatırımlar için cazip hale geldiği iddia edilmektedir.

Birleşik Arap Emirlikleri, ekonomik büyüme hedeflerine yönelik olarak federal ve emirlik bazında stratejik kalkınma planlarını yürürlüğe koymuştur. Bahse konu stratejik kalkınma planları şunlardır: “Abu Dabi 2030 Ekonomik Vizyonu” ve “BAE 2021 Ulusal Vizyonu” (UAE Vasion 2021, 2021). Kalkınma programlarının ortak özellikleri ekonomide petrol ve doğalgaza bağımlılıktan kurtulmak ve ülkenin gelir kaynaklarında çeşitliliği sağlamaktır (GOV et al., 2016). Dünya Bankası verilerine göre BAE'ye yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırım tutarı 2019 yılında 14 milyar dolar iken, 2020 yılında ise, yaklaşık 19,8 milyar dolara yükseldiğini görülmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021). Ülkede uygulanan yabancı sermaye çekme politikalarından birisi serbest bölgelerin geliştirilmesidir. Ülke genelinde 40'dan fazla serbest bölge bulunmakta olup bunların içinde en gelişmiş olanları 1985 yılında Dubai'de kurulan Jabel Ali serbest bölgesidir. Stratejik kalkınma planlarında yabancı yatırımcılara hizmet vermek amacıyla serbest bölge statüsünde sanayi bölgelerinin artırılması hedeflenmektedir (Ulrichsen, 2017, s. 93).

1.3. BAE Dış Politikasının Tarihsel Gelişimi

Birleşik Arap Emirlikleri'nin kuruluşu Soğuk Savaş döneminde denk gelmektedir. Birleşik Krallığın Körfez bölgesinden çekilmesiyle Kuveyt, Bahreyn, Katar ve BAE gibi küçük devletler kurulmuştur. İngilizlerin bölgeden çekilmesi uluslararası arenaya hâkim olan 45 yıllık Soğuk Savaş (1945-1990) dönemine denk gelen istikrarsız bir durumla sonuçlanmıştır. Bu dönemde BAE, kuruluşundan bu yana Körfez Bölgesinde bölgesel sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu küçük devletin karşılaştığı sorunlar dış politikasındaki değişikliklere yol açmıştır (Alzaabi, 2019, s. 142).

1971 yılında bağımsız bir devlet olarak kurulan Birleşik Arap Emirlikleri, kısa sürede bölgesel ve uluslararası alanda öne çıkan bir aktöre dönüşmüştür. Ortadoğu'daki tek federal devlettir. BAE, doğuşundan itibaren kendi bağımsızlığını korumak ve kendisini geliştirmek için çalışmıştır. Aynı zamanda dış politikasında ılımlılığı ve denge ilkesini benimsemiştir. Sorunlarını ve farklılıklarını anlayış ve diyalog temelinde çözmeye çabalamaktadır (Almezaini, 2012, s. 28-32).

Bir liderin kişiliğini anlamak, bir ülkenin dış politikasını anlamak için önemlidir. BAE'nin kurucusu ve ilk Devlet Başkanı olan Şeyh Zayed Bin Sultan el-Nahyan'ın siyasi karizmasının Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış politikasında önemli derecede etkin olduğu görülmektedir. 1971-2004 yılları arasında BAE'nin lideri olan Şeyh Zayed, 1970'lerde Arapçılıktan, 1980'lerde ise İslamcılıktan etkilenmiş; bölgesel istikrar Körfez'deki güç dengesinin korunması ve BAE'nin dengeli ilişkiler sürdürülmesi için bir dış politika izlemiştir. Şeyh Zayed, BAE dış politikasının hedeflerini bazı esaslar üzerine şekillendirmiştir. Bu esaslar komşu ülkeler ile olan sorunları barışçıl yollarla çözmeyi tercih etmesi ve diplomasiyi araç olarak kullanması, bölgedeki güvenlik sorunlarına rağmen ülkesinin korunmasını sağlamıştır. Zayed'in dış politikasının temeli, Arap ülkelerini Filistin meselesi gibi birtakım temel meselelerinde desteklemek, diğer devletlerin iç işlerine karışmamak ve mümkün olan her alanda Arap Ülkeleriyle koordineli hareket etmek ve BM'nin uluslararası ilkelerine uymaktır (Almezaini, 2012, s. 28-32).

Emirliklerin kendi iç alanlarında göreceli özerkliğe sahip olduğu federatif yapısına rağmen, ülkenin dış politikası büyük ölçüde Devlet başkanı yani Abu Dabi tarafından belirlenmektedir. Bu bağlamda güç, emirliklerin yönetici seçkinleri arasındaki küçük karar alma çevrelerinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca, dış politika söz konusu olduğunda, Abu Dabi'nin lideri olan cumhurbaşkanı ve Dubai'nin lideri olan başkan yardımcısının elinde bu çember daha da daralmaktadır. Bu nedenle devletin dış politikasına cumhurbaşkanı hakimdir (Al Mashat, 2010, s. 466-468). Bu, BAE'nin karizmatik kurucusu Şeyh Zayed Bin Sultan Al Nahyan'ın saltanatı sırasında sağlamlaşmıştır. BAE'nin geleceği ve konumu ile ilgili fikirleri, kişisel karizması ve gündemi dış politikanın ilkelerini belirlemiştir. Yani, genel olarak Şeyh Zayed'in merkezi konumu göz önüne alındığında, BAE'nin dış politikası Zayed dönemi (1971-2004) ve Post-Zayed dönemi (2004-) olmak üzere ayrılabilir (Alzaabi, 2019).

Birleşik Arap Emirlikleri'nin dış politika konusunda öne çıkan birkaç kitap vardır. Bunların çoğu Şeyh Zayed döneminde (1971-2004) yayınlanmıştır. BAE'nin dış politikası ile ilgili olarak birkaç önemli çalışmalar vardır. Örneğin, Vine P., Abed. B, Rugh. W gibi birkaç yazar BAE dış politikasının Zayed döneminde nasıl inşa edildiğini açıklamakta ve bu dönemi etkileyen beş ana temel olduğunu öne sürmektedirler. Bu

etkenler şunlardır. Stratejik konumu, ülkenin rantıye zenginliği, küçük nüfusu, Arap ve Müslüman kimliği ve son olarak küçük Körfez Devletler arasındaki aşiret bağlantılarıdır. Bunların yanında dış etkenler de çok önemlidir. Çünkü Körfez'deki kronik güvensizlik derinlere kök salmıştır ve kendisini sürekli çatışmalar ve savaşlarda göstermiştir: Soğuk Savaş, Arap-İsrail Savaşları, İran İslam Devrimi, İran-İrak Savaşı, iki Körfez Savaşı ve son olarak 11 Eylül saldırılarıdır (Alzaabi, 2019, s. 142-143).

Almezaini'ye göre Şeyh Zayed döneminin BAE dış politikası dört döneme bölünmektedir. İlk olarak 1971-1978 yıllar arasındaki dönemdir. Bu dönem ülkenin kuruluş dönemidir ve bu dönemde petrol diplomasi aracı olarak kullanılmıştır. BAE'nin dış politikası son derece güvensiz bir ortamda yeni kurulan devletin oluşumu ile tutarlıydı. Kurulduğu ilk günden itibaren güvenlik BAE'nin tehlikeli koşullar ve İran ve Irak gibi düşman komşuların tehdidi altında hayatta kalmasını sağlamak nihai hedefi olmuştur. Bu dönemde BAE'nin başlangıçtaki yönelimi Arapçılık ve İslamcılık ağırlıklı bir dış politika üzerine kurulmuştur. Aynı zamanda Filistin davasına bağlılık diğer bir önemli özelliktir. BAE, yalnızca Arap dayanışmasını desteklemek için değil aynı zamanda ekonomik gücü sayesinde Arap dünyasının sorumlu bir üyesi olarak diğer güçlerle bağlarını güçlendirerek ve çeşitlendirerek statüsünü ve profilini geliştirmek için önemli yardım programları sağlamıştır. Bu nedenle, dış yardım BAE'nin dış politikasının bir diğer önemli özelliğini oluşturmaktadır. Yeni kurulan bir devlet olarak BAE, dış yardım sağlayarak müttefikler bulmaya çalışmıştır. Bu dönemde rejimin bekası en önemli konu olmuştur (Almezaini, 2012). İç siyasette baktığımızda ülkenin büyük bir kısmının Arap Müslüman (Sünni) olması nedeniyle önemli bir tehdit yoktur ve siyasi parti kurulmasına izin verilmemiştir. İkincisi ise 1979'dan 1988'e kadar olan dönemdir. İran Devrimi ve Irak-İran savaşı önemli bölgesel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. 1979'da gerçekleşen İran İslam Devrimi özellikle Körfez ülkeleri ve BAE için güvenlik tehdidi oluşturmıştır. Bununla birlikte 1980'de patlak veren Irak-İran Savaşı, Ortadoğu ve Körfez Ülkelerinin güvenliği için yeni bir tehdit oluşturmaktaydı. Irak ve İran devletleri tarafından izlenen Ortadoğu politikaları Körfez devletlerinin aleyhindeydi. BAE, Irak-İran savaşına dış politika açısından tarafsız kalmayı tercih etmiş ve güvenlik kaygıları ile oluşturulan Körfez İş birliği Konseyi'ne (KİK) katılmıştır. Üçüncü ise, 1980-2000 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde, BAE dış politikası açısında en önemli gelişme Irak'ın Kuveyt işgal etmesi ve BAE'nin işgale şiddetle karşı çıkması olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i

işgal etmesinden sonra Irak'ın Körfez ve BAE'ye yönelik tehditleri, BAE'nin güvenlik stratejisini yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. Bununla birlikte ABD ile BAE arasındaki ilişkilerin daha da yakınlaşmasını neden olmuştur. Son olarak 2001-2004 arasındaki yıllardır. 11 Eylül saldırıları, 2003'te Irak'ın işgali, 2004'te Şeyh Zayed Bin Sultan Al-Nahyen'in ölümü, BAE'nin dış politikasında önemli değişikliklere neden olmuştur. Aslında BAE için kritik dönüm noktası Şeyh Zayed'in ölümü olmuştur (Almezaini, 2012, s. 35-36-39).

Şeyh Zayed'in 1971'den 2004'teki ölümüne kadar uzanan yönetimi sırasında BAE, esas olarak Körfez ülkeleriyle yakın ilişkilere dayanan bir dış politika izlemiştir. BAE, Basra Körfez bölgesinde ve daha geniş Arap dünyasında iş birliği geliştirmeye ve anlaşmazlıkları diyalog yoluyla çözmeye çalışmıştır. Böylece ülke, Arap Yarımadası'nın komşu ülkeleriyle yakın ilişkiler geliştirilerek 1981'de BAE, Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Umman'ın yer aldığı Körfez İş birliği Konseyi kurulmuştur (Abdul Rahman, 2017, s. 11).

Arap Baharı'ndan önce Suudi Arabistan ve BAE ılımlı bir dış politika benimsemiştir. "Sessiz Diplomasi" olarak adlandırılan bu diplomasi türü, Martin Adelmann tarafından, yaptırımlar ve askeri müdahaleler yerine diplomasinin tercih edildiği bir dış politika türü olarak tanımlanmıştır. Müzakereler yoluyla diplomatik çözüm bulma yöntemi burada çok önemlidir (Adelmann, 2004, s. 2). Yeterli askeri ve insan gücünden yoksun olan BAE, savunması için ABD'ye güvenmekte olup çatışmaları diyalog ve barışçıl çözümü gibi yöntemlerle ulusal çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Bu politika 2004 yılında Şeyh Khalifa Bin Zayed Al-Nahyan'ın iktidara gelmesinden Arap Baharı'na kadar değişmemiştir. Ancak yukarıda da açıklandığı gibi bu yıllarda İran Devleti'nin BAE için en büyük tehdit olarak görüldüğü unutulmamalıdır (Al Mashat, 2010, s. 45-46).

2004 yılında Şeyh Zayed'in ölümünden sonra iktidara gelen Şeyh Khalifa Bin Zayed Al-Nahyan yeni güç yapılandırması altında Abu Dabi Veliyet Prensi Muhammed Bin Zayed al-Nahyan ve Dubai hükümdarı Muhammed Bin Rashid al-Mokhtoum dış politika kararlarının ana itici gücü olmuştur. Şeyh Zayed sonrası dönem BAE'nin dış politikasında hedefleri ve ilkeleri açısından Arap Baharı'na kadar önemli değişiklikler olmamıştır. Şeyh Khalifa Bin Zayed al-Nahyan başkan olduktan sonra BAE, Ürdün,

Suudi Arabistan ve Mısır'dan oluşan Arap dörtlüsüne katılmış ve Arap Dünyası için önemli sosyo-politik ve ekonomik konuları ele alan bölgesel bir gündem oluşturmaya çalışmıştır. Bununla birlikte bu dörtlüye katıldıktan sonra İran'dan uzaklaşmış ve Batılı güçleri desteklemiştir. Arap davalarına desteğini çekmiş ve Batı ile daha güçlü ilişkileri olan bir ülkeye dnşmştir (Alzaabi, 2019, s. 145-146).

2011 ncesinde BAE varlığını daha kolay sürdürebilmek için dış politikasında ittifak diplomasisi ve dış yardıma odaklanmıştır (Almezaini, 2012, s. 17-19). Ehteshami'ye göre, Arap Baharı'nın başlamasıyla birlikte BAE'nin dış politikasında dönüşüm meydana gelmiş ve ülkenin amacı sadece Arap Baharı'nın kendi ülkesine yayılmasını engellemek ve güvenliğini tehdit olarak gördüğü kaynaklara karşı müdahaleci politikalar uygulamak olmuştur. BAE, bölgede aktif bir oyuncu olarak görünmeye başlamış, dış politika hedefi sadece diplomasi ve para harcama değil, aynı zamanda daha askeri bir boyutu da içeren müdahaleci hale gelmiştir. Bu politika 2011'de Bahreyn ve Libya'da, 2015'ten beri ise Yemen'de fark edilmiştir. BAE, bazen NATO ile bazen KİK'in yesi olarak bazen de ABD ile birlikte dış müdahalelere katılmıştır (Ehteshami, 2018, s. 38). Ayrıca askeri üsler, 2014 yılından itibaren BAE dış politikasında önem kazanan bir diğer konudur. Bu askeri üsler, sert güç kabiliyetlerini kullanmak için kurulmuştur. BAE, Afrika Boynuzu, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'ndaki deniz ticaretine ve limanlara odaklanmaktadır. 2014 yılından sonra BAE, Yemen'deki Perim ve Sokotra adaları, Somali'deki Puntland ve Somaliland bölgelerinde, Eritre'de liman kenti Assab'da askeri üsler kurmuştur. Bu askeri üsler, özellikle uluslararası ticaretin güvenliği için önemli bir bölge olan Afrika Boynuzu'nda bulunmaktadır (Telci & Horoz, Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates, 2018, s. 144).

Ehteshami'ye göre, Arap Baharı ile birlikte BAE dış politikasında iki önemli konu militarizasyona yol açmıştır. Bu faktörlerden ilki, ulusal güvenliğe yönelik tehdit algısıydı. İran, uzun süredir i güvenliğe yönelik bir dış tehdit olarak algılanmaktaydı. Arap Baharı'ndan sonra bu algı değişmiş ve yerini yeni bir dış tehdit olarak Mısır ve Tunus'ta iktidara gelen Müslüman Kardeşler (MB) almıştır. Tabii bu dönemde İran'ın izlediği politikalar ve şii siyasi yapılara verdiği destek, olası bölgesel düzen konusunda endişelere neden olmuştur. Ancak, BAE'nin Müslüman Kardeşler'e bağlı grupların Mısır ve Yemen'de etkili olacağından endişe etmesi ve Körfez statkosunun da değişmesini

talep ettiği için Müslüman Kardeşler daha acil yeni bir tehdit olarak ortaya çıkmıştır. Müslüman Kardeşler hakkında aynı görüşleri paylaşmayan Katar ve BAE, dış politika ve ikili ilişkilerinden sürtüşmeler yaşamaya başlamıştır.

Bir diğerk dış politika konusu ise ABD'nin Ortadoğı ihtilaflarında doğrudan müdahaleciliğı tercih etmemesi nedeniyle Obama yönetimi ile KİK ülkeleri arasındaki dış politika yaklaşımındaki farklılıklardır. Bu durum BAE'nin bölgedeki statükoyu ve güvenliğı sağlamada dış politikasında daha aktif almasına yol açmıştır. Bu nedenle BAE, ulusal güvenliğine yönelik algıladığı tehditler nedeniyle dış politikasını militarizasyona doğru yeniden şekillendirmiş ve bölgesel çatışmalara askeri, mali veya siyasi olarak müdahale etmiş ve Suudi Arabistan ile iş birliğı yapmıştır (Ehteshami, 2018, s. 39-41).

Arap Baharı'nın etkisi, Müslüman Kardeşler'in yükseliş, nüfuzlarının bölgede dönüşümler yapma olasılığı ve mevcut monarşilerin kaygısı, güvenlik söyleminin daha fazla dile getirilmesinin yanı sıra daha fazla askersizleşmeye yol açmıştır. İran'ın güvensizleştirilmesi zaten bir dış politika davranışı iken, bu dönemden sonra aynı söylemler Müslüman Kardeşler ve Husilere karşı kullanılmaya başlanmıştır. Çünkü özellikle bu iki örgüt ve İran bir güvenlik sorunu olarak anılmaya devam ettikçe, ulusal güvenliğe yönelik tehdit algısı oluştuğça, dış politikada çıkarları doğrultusunda saldırılar yapmak daha kolay hale gelmektedir. Bu nedenle Arap Baharı sonrasında güvensizleştirmeye sıklıkla başvurulmaktadır.

BAE'nin dış politikasının ideolojisini baktığımızda Emirlik, Körfez Ülkeleri arasında siyasi İslamcı Hareketlere karşı en sert tutum takınan ülke olarak bilinmektedir. BAE'deki İslah Hareketi'nin 1994'te Mısır'da Hüsnü Mübarek'e karşı yapılan saldırıya finansal destek sağladığını iddiaları ve 11 Eylül gerçekleştirenler arasında Emirlik kökenli iki saldırganın olması BAE'nin batıdaki imajını lekeleyen bir sonuç doğurmuştur (Hedges & Cafiero, 2017, s. 137). Bu imajını kurtulmak isteyen Emirlik yönetimi Siyasal İslami Hareketlere yönelik sert bir politika izlemiştir. 2013'te İhvan-ı Müslim Hareketi'nin BAE kolu olan İslah Hareketi'nin 94 üyesi tutuklanmış ve çoğı on beş yıldan fazla hapis cezasına çarptırılmıştır. 2014 yılında ise İslah Hareketini, terörist olarak ilan etmiştir (Gulf News, 2014).

BAE'nin Müslüman Kardeşler'e bakışını büyük oranda bölgedeki güçlü aktörlerin savunduğu ideolojik yaklaşımların etkisine göre şekillendiğini söylemek mümkündür. 1980'lerde Arap Milliyetçiliği ve komünizm etkisinden korunmak isteyen Körfez Ülkeleri, Müslüman Kardeşler'e ülkelerinde alan açarak istihdam etmişlerdir. BAE'de aynı şekilde yeni kurulan bir devlet olarak ihtiyaçlarını karşılamak için Arap Milliyetçiliği akımına karşı Müslüman Kardeşler'e destek sağlamıştır. 1980'lere BAE adalet ve eğitim bakanlarının İhvan Hareketi üyesi oldukları görülmektedir (Salem, 2017, s. 87).

1990'lı yıllara kadar BAE ve Müslüman Kardeşler BAE'deki yerel şubesi olan Al-Islah Hareketi ile karmaşık bir ilişkisi vardır. BAE özellikle en fakir emirlikleri (Fujairah, Ras Al-Khaimah ve hatta Umm al-Qaiwain) uzun süre etkili olan İhvan Hareketi, BAE'deki okul ders kitaplarını bir süre kontrol etmekteydi. Bunlarla beraber BAE'nin okumuş ve dindar kesiminin Müslüman Kardeşle'e duyduğu sempati, Müslüman Kardeşler hareketiyle bağlantılı olan Islah Hareketi'nin BAE devlet yönetiminden 1990'lı yıllardan itibaren uzaklaştırılması ve Dubai Ras Al-Khaimah ve Fujairah Emirliklerinin Müslüman Kardeşler'e halen devam eden desteği MBZ'nin tedirginliğini artıran diğer önemli faktörlerdi. 2000'li yıllardan itibaren Abu Dabi'deki yetkililerle ilişkileri bozulmaya başlamış ve 2011 olayları, Al-Islah'ın yasaklanması ve yöneticilerin tutuklanmasıyla ilişkileri iyice bozulmuştur (Samaan, 2021). BAE, bölgede bütün siyasal İslamcı hareketlerin karşısında yer alarak bunların etkinliklerini ve meşruiyetlerini ortadan kaldırmak için sert tedbirler içeren politikalar yürütmüştür. Bu bağlamda, BAE dış politikasının aktif ve saldırgan olmasında Siyasal İslami hareketleri bölgesel düzlemde engellemek önemli bir yer tutmaktadır. Mısır'da 2013 darbesini desteklemek, Libya, Bahreyn ve Yemen'de doğrudan askeri müdahalelerde bulunmak bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu ülkelerde Emirlik dış politikasının temel motivasyonu Müslüman Kardeşler'e karşı durmak ve onlarla çalışmamaktır (Forstenlechner, Rutledge, & Alnuaimi, 2012, s. 59).

BAE yöneticisi ailesinin otoritesine tehdit olarak gördüğü İslami Hareketler hem iç hem de dış politikada güvenlik problemi olarak görülmektedir. Ayrıca, İslamcılara karşı pozisyon alınması başta ABD olmak üzere Batılı ülkeler nezdinde olumlu imaj oluşturmaya imkân tanımakta ve iş birliği fırsatlarını arttırmaktadır. Bu bağlamda diğer

faktörlerden farklı olarak BAE'nin dış politikasında ideoloji faktörün oldukça önemli ve etkili olduğunu ancak yine de tek başına belirleyici etken olmadığını söyleyebilir.

BÖLÜM 2

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN AFRIKA POLİTİKASI

2.1. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN AFRIKA'DAKİ VARLIĞI

2.1.1. BAE'nin Diplomatik Varlığı

Afrika, tarihi boyunca yabancı aktörlerin mücadelelerine sahne olmuştur. Kıta yüzyıllarca süren Osmanlı etkisi, yerini batılı ülkelerin sömürge faaliyetlerine bırakmıştır. Kıta, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Bloku'nun Batı ile olan nüfuz mücadelesine sahne olmuştur. Son yıllarda BAE, Türkiye ve Çin gibi yeni aktörler kıtada nüfuz aramaya başlamıştır. BAE ile Afrika ilişkilerine bakıldığında, BAE'nin sadece ekonomik olarak değil, siyasi ve askeri alanda da kıtada mevcudiyet gösterdiği ifade edilebilir.

BAE ile Afrika ülkeleri arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler oldukça uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. BAE ve Afrika arasındaki tarihsel bağlara bakıldığında ticaret, dini ve dilsel bağlar yer almaktadır. BAE, kuruluşundan bir yıl sonra beş Afrika ülkesi (Libya, Sudan, Mısır, Fas ve Tunus) tarafından tanınmış, ardından birkaç yıl içinde BAE Mağrip ülkelerinin neredeyse hepsinde diplomatik misyon açmıştır. Sahraaltı Afrika'da da diplomatik ilişkiler gelişmeye devam etmekle beraber, Mağribe göre daha sınırlı kalmıştır (Voronkov, 2012, s. 93). BAE'nin Sahraaltı'ndaki ülkeler ile diplomatik ilişkilerin geliştirilmesinde bu kadar zayıf kalması bir dizi faktörlerle açıklanabilir. Bu faktörlerden biri, bağımsız bir devletin kurulmasından sonra BAE'nin ulusal güvenliğini ve egemenliği sağlamak, İran ve Suudi Arabistan tarafından toprak iddialarının sunulması sonucunda ortaya çıkan tehdit, BAE'nin ana siyasi çabalarının bu konulara yoğunlaşması ile açıklanabilir. Ayrıca BAE, dış politika geliştirilmesi ve stratejisinde Ortadoğu ve Afrika'nın Arap - Müslüman ülkelerine özel bir statü verilmesi de bu faktörler arasındadır.

1971'de kurulan BAE'nin ilk cumhurbaşkanı olan Şeyh Zayed Bin Sultan al-Nahyan'nın izlediği dış politikaya bakıldığında 1970'lerde Arapçılıktan, 1980'lerde ise İslamcılıktan etkilendiği görülebilir. Şeyh Zayed, devletin kuruluşunun birinci yıldönümü

vesilesiyle yaptığı konuşmada, Ortadoğu ve Afrika'nın Arap Müslüman ülkeleriyle ilişkilerin kapsamlı bir şekilde geliştirilmesinin önceliğini vurgulamıştır. Ayrıca güvenlik, barış ve ilerlemeyi güçlendirmek için dünyanın geri kalanı ile verimli bir işbirliği geliştirilmesi ihtiyacını da dile getirmiştir (Rugh W. A., 2002, s. 8).

BAE, devlet olarak küçüklüğü, yekpare ekonomisi, yetersiz askeri kapasitesi gibi faktörler BAE'nin, dış tehditlere karşı savunmasını güçlendirdi. BAE, Afrika devletlerinin aksine, Batı ülkeleriyle ilişkilerini aktif olarak geliştirmiştir. BAE'nin bağımsız bir devlet olarak varlığının ilk yıllarında Afrika ülkeleriyle ikili ilişkilerinin zayıf gelişimi, emirliklerin uluslararası kuruluşların çalışmalarına aktif katılımıyla bir dereceye kadar telafi edilmiştir (Voronkov, 2012, s. 94). Örneğin BAE, Somali'deki devletin çöküşüyle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile başlatılan askeri operasyona 1993'te Somali'ye küçük bir askeri birlik göndererek katılmıştır.

Güney Afrika ile BAE arasındaki ilişkilere bakıldığında, Güney Afrika'nın ilk demokratik başkanı Nelson Mandela'nın seçilmesiyle yapılan açılış törenine katılmak üzere BAE Dışişleri Bakanı Şeyh Hamdan Bin Zayed al-Nahyan'ın 1994 yılında Güney Afrika'ya ziyaretiyle resmi ilişkilerin başladığı söylenebilir. Abu Dabi'deki Güney Afrika büyükelçiliği 17 Ocak 1995 yılında açılmış, aynı yıl içinde Pretoria'ya BAE'nin büyükelçiliği açılmıştır. Kısa bir süre sonra Dubai'de bir Güney Afrika Konsoloslugu kurulmuş ve daha sonraki yıllarda iki ülke üst düzey ziyaretler gerçekleştirmiştir (SA Relations With UAE, t.y).

BAE, Afrika'daki ülkelerle güçlü siyasi, ekonomik ve diplomatik ilişkiler kurmaya heveslidir. 55 Afrika ülkesinin 24'ü ile BAE'nin resmi diplomatik ilişkileri vardır. BAE, büyüyen ekonomik ve güvenlik çıkarlarını desteklemek için Sahraaltı Afrika ülkeleriyle diplomatik bağlarını genişletirken, aynı zamanda uluslararası dış politikada daha belirgin bir rol istediğini de ilerletmiştir. Körfez Ülkeleri, son yıllarda Sahraaltı, Afrika'da düzinelerce yeni büyükelçilik açmış ve Afrika ülkeleri arasında yaşanan ihtilaflara iddialı diplomatik müdahalelerde bulunmuşlardır (HORN International Institute for Strategic Studies, 2021).

Tablo 2: BAE'nin Karşılıklı Büyükelçilik Açtığı Afrika Ülkeleri

Somali	Etiyopya	Kenya	Sudan	Ruanda	Gine
Güney Afrika	Angola	Mozambik	Çad	Gana	Nijerya
Komorlar	Seyşeller	Senegal	Uganda	Tanzanya	Zimbabve
Moritanya	Mısır	Tunus	Cezayir	Libya	Fas

Kaynak: embassypages, <https://www.embassypages.com/uae> (03.07.2021)

Katar, son yıllarda Sahraaltı Afrika'da Türkiye'den sonra en fazla büyükelçilik açan ülke olmuştur. Katar 2013 ve 2015 yıllar arasında 11 yeni büyükelçilik inşa ederken; BAE, Suudi Arabistan ve Kuveyt 2010 ve 2018 yıllar arasında sırasıyla dokuz, altı ve iki büyükelçilik açmıştır. BAE'nin Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı'nın verilerine göre, BAE'nin 2010-2018 yıllar arasında aşağıdaki büyükelçilikleri açtığı görülmektedir. Etiyopya (2010), Kenya (2012), Gine (2015), Angola, Mozambik ve Seyşeller (2016), Çad ve Gana (2017), Ruanda (2018), ayrıca 1992'den beri kapalı olan Somali'deki büyükelçiliğini 2014'te yeniden açmış, 2012'de Cibuti'de bir konsolosluk açmıştır. Bununla birlikte BAE, 2019'da Fildişi Sahil ve Mauritius'ta büyükelçilik açma planlarını açıklamıştır. Katar da yakın gelecekte Sahraaltı Afrika'da daha fazla büyükelçilik açmayı planlamaktadır (Todman, 2018, s. 4).

Bu bağlamda, yükseltilmiş diplomatik ilişkilerin faydalarının yanı sıra, büyükelçilik kurmak, BAE'nin ekonomik ve güvenlik çıkarlarını daha iyi korumalarına ve politikalarını daha etkin bir şekilde koordine etmelerine olanak tanımaktadır. BAE'nin diplomatik ağının gelişimi, 2010-2020 yılları arasında Sahraaltı Afrika'da dokuz yeni büyükelçiliğin açmasıyla bu mantığın yükselişine iyi bir örnek olarak gösterilebilir (Jean-Loup, 2021, s. 11). Ayrıca, BAE yetkilileri Sahraaltı Afrika'ya giderek resmi ziyaretlerde bulunmuş ve bu ülkelerden gelen yetkilileri ağırlamıştır.

BAE ile Sahraaltı Afrika ülkeleri arasındaki derin ilişkilerin yanı sıra, ortak uluslararası çıkarları, ekonomik ve diplomatik ilişkilerin büyüyerek uluslararası ortaklıklar haline geldiği söylenebilir. 2012 yılında BAE, Afrika Birliği'ne gözlemci olarak katılma hakkı verilen ilk Arap Ülkesi olmuştur. BAE'nin Sahraaltı Afrika'ya olan

bağlılığını 17 BAE diplomatik misyonun varlığı da dâhil olmak üzere; bölge ülkeleriyle olan güçlü siyasi bağlarında görmek mümkündür.

Kuzey Afrika başta olmak üzere Ortadoğu'nun merkez ülkeleri üzerinde etkili olmaya çalışan BAE'nin bu etkinliğinin özellikle Arap Baharı ile birlikte arttığı görülmektedir. BAE, son yıllarda Türkiye, İran, Mısır ve İsrail'le birlikte Suudi Arabistan'ın belirleyici ve yönlendirici rolde olduğu bölgede, sayılan bu ülkelerle ya mutabakat kurmak ya da rekabet etmek suretiyle bir nüfuz alanı oluşturmaktadır (İNSAMER , 2018).

Arap Baharı'ndan sonra Körfez ülkeleri, özellikle BAE farklı dış politikalar izlemiştir. İlk başlarda endişeli oldukları için bekle-gör yaklaşımını benimsemiş, ancak daha sonraki yıllar Arap Baharı'nın Mısır, Libya ve Yemen gibi ülkelere yayılması, BAE'deki dış politika yapıcılarını bölge ülkelerinin iç işlerine müdahale siyasetine yöneltmiştir. 2011 öncesi diplomasi ve müzakereler yoluyla çözüm aradıkları dış politika, Arap Baharı'ndan sonra dış politika yeni bir vizyon belirleyen BAE diplomasi ve sakin anlayıştan, rekabetçi ve saldırgan bir anlayışa benimsemiştir (Roberts, 2016).

Arap devrimlerinin yansımaları, özellikle Arap ülkeleri arasındaki çeşitli dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuş ve bunun sonucunda mevcut ittifakların haritasının yeniden şekillendirilmesine yol açmıştır (Wael Borshachen, 2018). Bu bağlamda son zamanlarda gerilim yaşayan BAE ve Mağrip ülkelerini çeşitli alanlarda bir araya getiren ilişkilerde aniden bir değişiklik meydana gelmesinin nedenleri incelenmelidir.

BAE-Tunus diplomatik ilişkilerinin klasik bir analizi, iki ülkenin bağımsızlık zamanından bu yana iyi ancak mesafeli ilişkiler sürdürdüğünü doğrulamaktadır. İki ülkenin resmi ziyaretlerde, tekrarlanan dostluk ve ortak değerler konusunda beklenen söylem gerçeği yansıtmamaktadır. 1980'lerde radikalizm'in yükselişi, BAE ile Tunus arasındaki diyalogu kolaylaştırmış, ancak iki ülkenin çıkarları ve önceliklerine bağlı olarak inişler ve çıkışlar yaşanmıştır (Guéraiche, 2017, s. 326). Tunus ve BAE arasındaki ilişkiler 2011 yılında patlak veren Arap Baharı nedeniyle gerilmiştir.

Emirlik açısından önemli bir diğer geleneksel müttefik olan Fas'a baktığımızda, iki ülke kuruluş yıllarına uzanan bir ilişkiye sahiptir. İki ülke o zamandan beri siyasi, ekonomik, güvenlik ve kültürel alanlarda artan bir ilişki geliştirmiştir. 1985 yılında ortak bir Fas-Emirlik komitesi kurularak siyaset, ekonomik, güvenlik, sağlık, eğitim, iletişim turizm gibi birçok alanı kapsayan bir anlaşma imzalanmıştır (Galli, 2020).

2011 yılında Fas'da Arap Baharı halk ayaklanmalarının başlamasıyla vatandaşlar büyük ölçekli siyasi değişiklik talep etmek için sokaklara dökülmüştür. Arap Körfez Ülkeleri Arap monarşileri ile bir ittifak oluşturarak Fas'ı entegre etmeye çalışmışlardır. Bu süreçte Fas, BAE'den önemli siyasi ve ekonomik destek almıştır (Galli, 2020). Sonuç olarak, Fas'ın BAE ile ilişkisi esas olarak Arap-İslam mensubiyet çevrelerinin ve hem Fas'ta hem de Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki iki yönetici aileyi birbirine bağlayan dostane ve hatta ailevi ilişkilerin desteği ve ortak çıkarlar çerçevesinde düşünüldüğü zaman, Arap devrimleri dalgasının yarattığı iç dönüşümlere uyum sağlamak zorunda kalmıştır (Roussellier, 2018).

BAE'nin Arap Baharı'ndan sonra Fas'a yönelik politikası da Katar krizinin ardından Fas'ın meseleye yönelik tarafsız tutumu üzerine gerilmiştir. Emirlik Rabat yönetiminin Haziran 2017'de Katar'a yönelik başlatılan ablukada doğrudan destek vermemesini gerekçe göstererek Fas'taki iktidara karşı sert bir tutum almıştır. Abu Dabi'nin Fas üzerindeki siyasetinin ve artan etkisinin daha çok zorlayıcı diplomatik hamleler üzerinden şekillendiğini görmek mümkündür. Bu bağlamda, Fas Dışişleri Bakanı Nasir Burita'nın gerçekleştirdiği son Körfez turu kapsamında BAE'yi ziyaret etmemesi iki ülke arasındaki gerginliği bir kez daha gözler önüne sermiştir. Son olarak, BAE'nin Fas'taki Büyükelçisi Ali Salim Al-Kabi'nin, "Abu Dabi'den gelen acil talep doğrultusunda" Fas'tan ayrıldığı iddiası iki ülke arasındaki krize örnek olarak gösterilebilir (Lalovnovka,, 2020; Anadolu Ajans, 2019). Fas, kriz karşısında tüm Körfez Ülkeleriyle yakın ilişkileri sürdürmek anlamına gelen tarafsız tavır neticesinde BAE ve Suudi Arabistan'a boyun eğmemeyi tercih etmiştir. Fas, Emirlik'in baskısına rağmen Suudi Arabistan, Bahreyn, Mısır ve BAE'yi içeren Katar'a karşı terörle mücadele dörtlüsü komitesine katılmayı bile reddetmiştir (Galli, 2020).

BAE'nin Kuzey Afrika'da en çok müdahale ettiği ülkelerden birisi de Mısır'dır. İki ülke 2013 yılında Mısır'da gerçekleşen darbe ve sonrasında iktidara gelen Abdulfetah es-Sisi'yi ekonomik ve siyasi yardım sağlayarak desteklemiş ve Müslüman Kardeşler'e karşı bir tavır almışlardır. BAE ve Suudi Arabistan'ın bu davranışlarının nedeni Müslüman Kardeşler'e bakış açıları olmuştur. BAE, bunun ülkede muhalefet ve istikrarsızlık yaratacağını düşünerek bölgedeki İslamcı grupların yükselişinden endişe duymaktaydı (Al-Sayed, 2013, s. 111). Örneğin, 2012'de düzenlenen bir KİK konferansında konuşan BAE Dışişleri Bakanı Şeyh Abdullah Bin Zayed Al-Nahyan, Müslüman Kardeşler'i ulusların birliği ve egemenliği ihlal eden bir örgüt olarak kınamıştır (Toumi, 2012).

BAE, 2011 Arap Baharı sonrası Afrika'da özellikle Kuzey Afrika politikasının değişmesine genel olarak bu iki faktör katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. İlki belirli Arap ülkelerindeki özellikle Tunus, Bahreyn ve Mısır'daki halk ayaklanmalarının endişesi, ikincisi ise Abu Dabi'nin yönetici ailesi ile Müslüman Kardeşlerin yerel bir kolu olan Al-İslah hareketi arasındaki gerilim artması ve bu hareketin 2014'te yasaklanmasına yol açmasıdır. Bu bağlamda, BAE'de benzeri görülmemiş bölgesel aktivizmi hem ekonomik olsun hem de askeri olsun sınırsız bir güç kullanımını tetiklediğini doğrulamaktadır (Jean-Loup, 2021, s. 11). Örneği BAE, Libya'daki Kaddafi rejimi karşısında NATO'nun liderliğindeki müdahaleyi desteklemiştir.

Mısır'daki yönetim konusunda, KİK ülkeleri içinde anlaşmazlıklar vardır. Katar, BAE ve Suudi Arabistan'ın aksine Müslüman Kardeşler'e karşı farklı bir tavır sergilemektedir. Katar Müslüman Kardeşleri desteklemiş özellikle 2012'de Muhammed Mursi'nin devlet başkanı seçilmesinden sonra Katar'ın Müslüman Kardeşler'e desteği görülmüştür. Bununla birlikte Katar, Mısır Merkez Bankası'na para aktararak Mısır ekonomisine on milyarlarca dolar yatırım sözü vermiştir. Ayrıca Türkiye, Mursi hükümetine mali yardım sağlamıştır. 2013 yılında KİK ülkeleri Mısır'a 10,7 milyar dolar yatırım yapmıştır. BAE 4,2 milyar dolar vererek en büyük destekçisi olmuştur. 2014'te BAE, Kuveyt ve Suudi Arabistan'dan gelen toplam yardım 12 milyar dolara ulaşmıştır. 2016 yılında ise BAE, Mısır'a 2,42 milyar dolar daha sağlamış ve Abu Dabi Kalkınma Fonu (ADFD) tarafından 60.000 yeni ev inşası, 3.000 kız öğrenci için yurt inşası gibi çeşitli projeler üstlenmiştir (UAE Foreign Aid Reporting Framework, 2015). Bununla

birlikte BAE, özel hastane ve laboratuvar zincirlerini gibi satın alarak Mısır'daki sağlık, eğitim ve tarım sektörlerine ekonomik nüfus ele etmek için 2013'ten beri güçlü bir ittifak kurmuştur.

BAE ile Mısır arasındaki yakınlık ve dış politikadaki ortak hareketleri liderlerin söylemleri de yansıtmaktadır. Her iki ülkenin de liderleri Müslüman Kardeşler ve diğer İslamcı örgütleri düşman olarak algılanmaktadır. BAE ve Mısır Müslüm Kardeşler olayını ulusal güvenliğe tehdit olarak görmüş ve terörist olarak ilan etmiştir. Bu da iki ülkenin Müslüman Kardeşler'e karşı aynı görüşte olduğunu göstermektedir.

Yakın ilişkilerine örnek olarak, 2017 yılında BAE Silahlı Kuvvetleri Yüksek Komutan Yardımcısı Şeyh Muhammed Bin Zayed ve Mısır Cumhurbaşkanı Abdelfattah es-Sisi bir araya gelerek gelmesi verilebilir. Şeyh, Mısır ile birlikte hareket ettiklerini, teröre karşı mücadele ettiklerini ve bölgesel istikrarı sağladıklarını söylemiştir. Ek olarak, BAE'nin terörle mücadelede Mısır'ın yanında olmaya devam edeceğini ve iki ülke arasında karşılıklı saygıya dayalı kardeşlik ilişkileri olduğunu da sözlerine eklemiştir (Emirates News Agency, 2017). 2022'de BAE, Mısır ve Bahreyn Abu Dabai'de bir araya gelerek bölgesel sorunları görüşmüştür.

2.1.2. BAE'nin Ekonomik Varlığı

Körfez ülkeleri, özellikle BAE ile Afrika arasındaki ticaret ilişkisi, yüzyıllarca paylaşılan ortak bir tarihe dayanmaktadır. 21. yüzyılda Afrika ve Arap Yarımadası arasında tarihi ticaret bağları ve rotaları olmuş, günümüzde ise havacılık, tarım, limanlar, kıymetli madenler ve altyapı geliştirme gibi sektörlerdeki kazançlı bağlantılar ile hala bir iki bölgeyi birbirine bağlı kalmıştır. Ayrıca BAE, Afrika'da iş yapmak isteyen çok uluslu şirketler için bir tür giriş kapısı haline gelmektedir (Allison & Dana, 2017, s. 5).

Son yıllarda BAE, kıtadaki ülkelerle artan siyasi, ekonomik ve güvenlik angajmanları nedeniyle Afrika'da önemli bir dış aktör olarak ortaya çıkmıştır. Stratejik siyasi ittifaklar, kalkınma projelerine yatırım, insani yardım, güvenlik düzenlemeleri ve cesaretlendirilmiş diplomasi yoluyla BAE, Afrika genelinde varlığını ve etkisini istikrarlı bir şekilde genişlemektedir. HORN Enstitüsü tarafından yayınlanan "*Afrika-Ortadoğu İlişkileri: Çıkarlar, Stratejiler, Müdahaleler ve Etki*" başlıklı bir araştırmaya göre; önde

gelen Körfez Ülkeleri ve Türkiye arasında BAE'nin Afrika genelinde en iddialı ve Çin'den sonra en büyük ikinci yabancı yatırımcı olduğunu ortaya koymaktadır (HORN International Institute for Strategic Studies, 2021). BAE'nin güçlü ayak izleri, özellikle ticari çıkarların korunması, Yemen'deki çatışma, terör ve korsanlık gibi tehditlerinin yönetimi ve çözülmesi dâhil olmak üzere stratejik seçimler ve kısıtlı politikaların bir kombinasyonundan oluştuğu Afrika Boynuzu'nda görülmektedir. Bununla birlikte KİK ülkeleri arasında gelişen jeopolitik, BAE'nin bölgedeki artan katılımını ve varlığını teşvik etmiştir.

Afrika, BAE için en önemli pazarlardan biri olarak hızla gelişmektedir. Dünya küresel bir ekonomiye ulaşmaya çalışırken, Afrika'nın yeni bin yılın en umut verici pazarı olma durumu asla küçümsenemez. Coğrafi konumu, kullanılmayan yeraltı ve yerüstü kaynakları ve artan nüfusu ile stratejik öneme sahip olan Afrika, uluslararası aktörler için büyük fırsatlar sunmaktadır (Karagül & Arslan, 2013, s. 22). Ayrıca Afrika, özellikle Sahraaltı Afrika ülkeleri kentleşen ve tüketim yapan nüfusun hızla artması, tarım alanlarının çoğalması ve doğal kaynaklardan sağlanan gelir, bu kıtaya yönelik ihracatta yaşana talep eksikliği ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle BAE, Afrika'nın gelişmekte olan muazzam pazar potansiyelini fark ederek kıtadaki yeni pazarlara girmek için çaba sarf etmektedir.

Aslında BAE, 2014-2018 yılları arasında Afrika'ya 25 milyardan dolardan fazla yatırım yaparak kıtanın Çin'den sonra ikinci en büyük yatırımcısı haline gelmiştir. Genel olarak BAE ile Afrika arasındaki petrol dışı ticaretin değeri ise, 2019'da 40 milyar dolardan 2020'nin ilk dokuz ayında yaklaşık 50 milyar dolara yükselmiştir. COVID-19 pandemisine rağmen BAE ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaretin arttığı söylenebilir. Kıtadaki ülkelerin ithalat ve ihracat yaptığı ülkelere baktığımızda çoğu ülkenin verilerine ilk sıralarda BAE'yi görmek mümkündür. Özellikle elmas, altın ve değerli taş madenlerine sahip ülkelerin ihracat ve ithalatında BAE önemli ticari partner olarak gözükmektedir. Böylece, kıtada yapılan ithalat önceki beş yıllık dönemde %14, ihracat ise %13 artmıştır (Raisinghani, 2021). Son yıllarda BAE ve birçok Afrika ülkesi arasındaki ticaret istikrarlı bir şekilde ilerleme kaydetmektedir.

BAE Dış Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan verilere göre; BAE'nin yalnızca Arap olmayan altı Afrika ülkesi (Nijerya, Tanzanya, Etiyopya, Angola, Kenya ve Güney

Afrika) ile 2019 yılında toplam ticareti 8 milyar doları aşmıştır. BAE'nin, birkaç yıl önce Afrika'daki en önemli ticaret ortağı Güney Afrika'ydı. Ancak son yıllarda Güney Afrika ile BAE arasındaki ticaret azalmıştır. BAE ile Afrika ülkeleri ticaret bağlamında Nijerya, BAE'nin ihracatı için önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Özellikle, BAE'nin Nijerya ile olan ticareti, yukarıda belirtilen altı Afrika ülkesi arasında en büyük artışı kaydetmektedir.

Afrika kıtasındaki diğer ülkelere baktığımızda, BAE'nin yeni ticaret ortakları olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Tanzanya son zamanlarda BAE için önemli ve kayda değer bir ticaret ortağı olarak ortaya çıkmıştır. Tanzanya ile BAE arasındaki ticaret 2020 yılında yaklaşık 1,2 milyar doların üzerine çıkmıştır. Tanzanya, BAE'den ortalama yüzde 53'ü petrol ürünleri olmak üzere 1,44 milyar dolar değerinde mal ithal ederken, BAE Tanzanya'dan ağırlıklı olarak tarım ürünlerinden oluşan 85 milyon dolar değerinde mal ithal etmektedir (AllAfrica, 2022).

2013 yılının mayıs ayında Dubai Ticaret ve Sanayi Odası (DCCI) Afrika'da ilk defa Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da temsilcilik açmıştır. Bu bağlamda, BAE şirketlerinin Afrika pazarlarına girmesi için bir kapı olarak görülmüştür. Aynı yılın şubat ayında dönemin Dış Ticaret Bakanı Şeyhha Lubna Bint Khalid El Qasimi 10 milyon dolarlık bir sermaye ile Julfar Etiyopya İlaç Fabrikası'nı açmıştır. Açılan fabrikanın üretim kapasitesi Etiyopya'nın ve komşu Afrika ülkelerinin piyasalarını kapsamaktadır (Eldeen, 2019). Etiyopya'nın, BAE'nin Afrika politikasında bu kadar öne çıkmasının sebebi Afrika kıtasındaki etkisinin büyük olması ve Afrika Birliği'nin genel merkezine ev sahipliği yapıyor olmasındandır.

BAE, Afrika'daki bölgesel örgütlerle de ilişkiler geliştirmiştir. BAE, Doğu ve Güney Afrika Ortak Pazarı (COMESA) ile arasındaki ticaret son zamanlarda artış göstermektedir. COMESA, on dokuz Afrika ülkesi tarafından oluşturulan bölgesel olarak en büyük gelişmekte olan önemli ticaret ve yatırım örgütüdür. Süveyş Kanalı, Hint Okyanusu ve Kızıldeniz'in yüksek trafikli ticaret yollarına stratejik olarak yerleştirilmiş büyüyen bir pazardır. COMESA bölgesi, 2025'de kadar tahmini 600 milyon ticaretiyle Afrika'da en kazançlı pazarlardan birisi haline gelmesine beklenmektedir (Shah & Abdelgalil, 2010, s. 9).

BAE, son yıllarda COMESA'nın en büyük ihracat ve ithalat ticaret ortaklarından biridir. COMESA ile BAE 2019 yılında toplam ticareti (ihracat ve ithalat) 47 milyar dolar olarak gerçekleştirilmiştir. BAE'nin en çok ihraç ettiği ürünler arasında altın, elmaslar ham petrol, bakır ve mücevherler gibi ürünler başa gelmektedir. En çok ithal ettiği ürünler arasında ise purolar, petrol yağları, cep telefonları, motorlu araçlar ve traktörler gibi ürünler sıralanabilir (UAE COMESA Trade Relations, 2021, s. 2).

Ayrıca BAE, Afrika'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımların önde gelen kaynaklardan biridir. Dubai hükümeti, 2011'den beri önemli altyapı, petrol ve enerji, telekomünikasyon, tarım ve turizm gibi kilit sektörlerine yapılan yatırımlar için Afrika ülkeleriyle aktif olarak ortaklık kurmuştur. BAE'nin Afrika politikasında en tartışmalı olan konulardan biri Dubai merkezi Dubai Ports World (DP World) şirketidir. Dünyanın en büyük liman operatörlerinden biri olan Dubai Ports World (DP World) lojistik şirketi aracılığı ile BAE, Senegal, Mozambik, Mısır, Cezayir, Cibuti ve Somaliland gibi Afrika genelinde çeşitli faaliyet göstermektedir. Son beş yılda BAE, Batı Afrika özellikle de Sahel şeridindeki etkisini de genişletmiştir. 2018 yılında DP World, Dakar limanını işletmesinin yanı sıra, Mali'de alt yapıya 50 milyon dolar yatırım yapacağını duyurmuştur. BAE, Senegal'i Batı Afrika'ya giden lojistik merkez ve deniz kapısı yapmayı planlamaktadır. Ayrıca BAE, Ruanda'ya ticareti genişletmeye ve yerel işletmeleri Dubai aracılığıyla küresel pazarlara bağlamaya heveslidir. DP World, 2016'den beri Kigali'nin doğusundaki Masaka'da 40 milyon dolar tutarında bir iç konteyner deposunun inşaatını ve yönetimini üstlenmektedir (HORN Institute, 2021, s. a). Aynı zamanda, bu liman yatırım politikası BAE liderlerinin gıda güvenliği stratejisine de hizmet etmektedir.

Afrika ülkelerini güçlü kılabilen en önemli etken, ekonomik ve coğrafi özellikleridir. Afrika toprakları hem tarımsal hem de maden endüstrisi açısından değerlidir. Afrika, tarım üretim açısından başta kakao, pamuk, tahıl, kahve, kıymetli madenler açısından ise bakır, demir, altın ve elmas yönünden zengindir. Kıtanın büyümekte olan bir pazar olarak potansiyeli ve geniş doğal kaynakları büyük bir rol oynamaktadır (Gajigo, Mutambatsere, & Ndiye, 2012). Dolayısıyla kıta, BAE ve çokuluslu şirketler de dâhil olmak üzere uluslararası yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Afrika, dünyanın altın üreten en büyük bölgelerinden biri olmaya devam etmektedir ve küresel olarak altın madenciliğinin en büyük paylarından birine sahiptir. Altın madenciliği, birçok Afrika ülkesinin ekonomisine önemli bir katkıda bulunmaktadır. Kıtada 46 ülke yılda on milyarlarca dolar değerinde altın üretilip ihraç etmektedir. Örneğin 2019’da altın, Tanzanya’nın ihracat kazancının yaklaşık yarısını oluşturmaktadır; (Stevens, 2020) Afrika’nın en büyük altın üreticisi Gana’da değerli metal ülkenin brüt mal ihracatının % 40’ından fazlasını oluşturmaktadır (Further Africa, 2020). Bununla birlikte, kıtanın ikinci en büyük altın üreticisi olan Güney Afrika’nın 2019 yılında toplam ihracatının % 5,1’ini altın temsil etmektedir.

Yukarıda bahsedildiği gibi, altın madenciliği sektörü birçok Afrika ülkesinde önemli bir ekonomik gelir sağlamaktadır. Düzgün yönetilirse, bu doğal kaynaklar sürdürülebilir kalkınma için bir fırsat oluşturma potansiyeline sahiptir. Şu anda kıtadaki altın üretim faaliyetlerinin çoğu yasadır. Ancak Afrika’da altın madenciliği sektörü bir dizi zorlukla karşı karşıyadır. Örneğin kaçakçılık, Afrika devletlerinde milyonlarca dolarlık vergi kaybına mâl olmaktadır. Ayrıca, son yıllarda kazançlı bir iş haline gelen altın toplama milyonlarca Afrikalı birey için geçim kaynağı sağlamaktadır. Sektörde “zanaatkâr” veya küçük ölçekli madencilik olarak bilinen gayri resmi altın üretim yöntemleri küresel olarak büyümektedir. Bununla birlikte, yasadışı altın madenciliği de giderek artan bir şekilde güvenlik endişelerine ve toplumsal çatışmalara yol açmaktadır. Bu nedenle durumdan yararlanan bazı dış aktörler, Afrika’da altın kaçakçılığı ağları kurmuştur (Dahir, 2020, s. 5).

Altına dair verilerin eksikliği nedeniyle Afrika’dan kaçırılan altınlarının varış yerlerini ve miktarı tam olarak bilinmemektedir. Reuters’ın bir analizine göre, BAE aracılığıyla her yıl Afrika’dan Kenya üzerinden milyarlarca dolar değerindeki altın kaçırılarak Çin, Avrupa ve ABD pazarlarına girmektedir. Reuters’ın ulaştığı gümrük verilerine göre BAE, Afrika ülkelerinden 2016 yılında toplam 15,1 milyar dolarlık altın ithal etmiştir. Bu miktar hem dünyada Afrika’dan yapılan en büyük altın ithalatı olmuş hem de 2006 yılında BAE’nin yaptığı 1,3 milyar dolarlık altın ithalatının 10 yılda maddi açıdan 10 kattan fazla arttığını göstermiştir (Reuters, 2019).

Batı Afrika’dan Mali, Nijer ve Burkina Faso gibi Sahel devletlerinden yapılan altın kaçakçılığında önde gelen ülkelerden biri BAE’dir. Örneğin 2011-2016 yılları

arasında BAE'nin Mali'de ithalat yaptığı altın miktarı, Mali'nin her yıl rapor edilen yıllık altın üretiminin tamamını aşmıştır. Bu Mali'nin Sahel bölgesindeki en büyük kaçak altın ihracatçısı olmaya devam ettiğini göstermektedir (Matthysen & Clarkson, 2013).

BM veri tabanına göre BAE, son yıllarda Afrika altınının ana destinasyonlarından biri haline gelmiştir. 2015'te Çin, BAE'den fazla altın ithal etse de 2016'da BAE'nin ithalatı Çin'in ithalatını ikiye katlamıştır. Bu altınların çoğu da BAE'nin altın endüstrisinin merkezi Dubai'de toplanmaktadır. Uzmanlar, BAE'nin ithalat verilerini çoğu zaman şişirdiğini, bunun da ülkenin altın ticaretinde yasa dışı faaliyetlere bulaştığının bir göstergesi olduğunu söylemektedir (Reuters, 2019). Son on yıl içinde Afrika altını BAE için daha da önemli hale gelmiştir. 2006-2016 arasında BAE'nin altın ithalatında Afrika'nın payı yüzde 18'den yüzde 50'ye yükselmiştir. Çok sayıda büyük altın şirketi altını rafine ettirmek için Dubai'yi seçmektedir. Afrika'da faaliyet yürüten bu şirketlerin Güney Afrika gibi seçeneklerin yerine Dubai'yi tercih etmesindeki temel sebep ise BAE'deki yasal düzenlemelerin gevşek olması. Bu sayede şirketlerin, kaçak altını rahatça BAE'de rafine ettirebiliyor olmasıdır (Reuters, 2019).

BAE ile Afrika arasındaki enerji ve gıda güvenliği meselelerinin etkisine baktığımızda BAE, ekonomik açısından zengin olmasına rağmen modernizasyonunu tamamlanmış değildir. Emirlik sanayileşmesini devam ettirebilmesi için başta petrol olmak üzere boksit, uranyum ve kobalt gibi kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu kaynaklar ise Afrika'da bol miktarda mevcuttur. Örneğin dünya boksit rezervlerinin yaklaşık dörtte bir Gine'de, kobalt rezervlerin yarısından fazla Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Zambiya'da bulunmaktadır.

Abu Dabi devlete ait yatırım fonu Mubadala, BAE'nin alüminyum fabrikalarına hammadde sağlamak amacıyla Mubadala, 2012 yılında BAE'ye uzun vadeli boksit tedariki için Gine'deki Gompagnie de Bauxites ile bir anlaşma imzalamıştır (Reuters, 2013). Ayrıca 2019'da BAE'nin petrol ve gaz dışındaki en büyük sanayi şirketi olan Emirates Global Alüminim (EGA) ile Gine'deki madencilik projesi olan Gine Alumina Corporation'dan (GAC) boksit cevherin ilk ihracatını duyurmuştur (EGA, 2019).

BAE'yi, Afrika'ya yönelten bir diğer faktör gıda güvenliği sorunudur. KİK ülkeleri özellikle BAE, ithalata olan bağımlılığına rağmen, dünyanın ekilmemiş ancak

ekilebilir arazilerinin %60'na ev sahipliğini yapan Afrika'da toprak alımlarına itmiştir. Bunun nedeni, 21.yüzyıl boyunca modern tarım teknikleri ve kimyasal maddeler kullanımı nedeniyle Asya, Avrupa ve hatta Amerika topraklarından eskisi gibi verim alınmamasıdır. Afrika'nın bakir toprakları ise üretim kalitesi açısından çok önemli değere sahiptir. Bu sebeple, sadece BAE değil, Çin, İngiltere, Fransa, Almanya, Norveç, İsrail, Suudi Arabistan, Türkiye ve Katar gibi birçok ülke son dönemde arazi ya satın alma ya da uzun süreli kiralama yöntemiyle Afrika'nın verimli topraklarına ile ilgilenmeye başlamıştır (Gülersoy & Girgin, 2017, s. 150).

Afrika'da özellikle COMESA bölgesinde yatırım için en önemli sektörlerden biri tarımdır. Bunun nedeni, bu bölgedeki ülkelerin tarım arazileri açısından zengin olması ve ülkelerin çok çeşitli ürünlerin üretilmesidir. Tarım arazileri için önemli ülkeler arasında Mısır, Kenya, Uganda ve Sudan'dır. Örneğin Uganda, tarımsal faaliyetler için büyük bir potansiyele ve çeşitli yağışlara sahiptir (UAE COMESA Trade Relations, 2021, s. 40). Bu nedenle, BAE, geçtiğimiz Ekim ayında Uganda ile dünyanın ilk tarımsal serbest bölgelerinden birini kurmak için 2.500 hektarlık bir anlaşma imzalanmıştır.

Bu bağlamda, Afrika'daki tarımsal tedarik projeleri gerçek stratejik yatırımlar olarak değerlendirilmektedir. BAE, Suudi Arabistan ve Katar ile birlikte Afrika'daki tarım arazilerinin ana alıcıları arasında yer almaktadır. Yaklaşık on beş yıl önce ortaya çıkan ve arazi gaspı olarak bilinen uygulamanın hem ticari hem de politik bir mantığı vardır. Abu Dabi, Nijerya, Namibya, Fas ve Gana'da arazi sahibidir. Sudan'da Emirlik yatırımcıları 400.000 hektardan fazla alan satın almıştır. 2015 yılında Al Daha tarım şirketi, Al-Hawad vadisinden yararlanmak için 10 milyarlık bir projenin ilk aşamasını gerçekleştirmek için bir anlaşma imzalanmıştır. BAE, Al Dahr Tarım şirketi aracılığıyla kıta ölçeğinde önemli rol oynamaktadır (Jean-Loup, 2021, s. 10).

Sadece BAE değil, KİK ülkeleri de gıda güvenliği sorunu gidermek için Afrika ülkeleri ile milyonlarca dolarlık arazi anlaşmaları yapmıştır. Örneğin, Suudi Arabistan, Tanzanya'da 500.000 hektarlık arazi almıştır. Katar ise 2,5 milyar dolarlık bir kredi karşılığında Kenya'dan 40.000 hektarlık arazi satın almıştır (UAE-Africa Trade On The Rise, 2020). Afrika genelinde verimli tarım arazileri hektar başına 3 dolara mal olabileceğini söylenmektedir. Bu nedenle yabancı aktörlerin gelecek yıllarda tarım arazilerine ilgisinin artacağını söyleyebiliriz. Afrikalı ekonomik ilişkiler uzmanı Philippe

H. Solomon, önümüzdeki yıllarda Afrika’da daha az gelişmiş ülkelerde büyük Arap yatırımcılar olacağını öngörmektedir.

Yukarıdaki bulgular, BAE'nin uzun vadede Afrika'da olduğunu ve önümüzdeki yıllarda angajmanlarının ve etkisinin artmasının beklendiğini göstermektedir. BAE, Afrika'daki, özellikle Afrika Boynuzu gibi karmaşık bir rekabete katılımını artırmaya hazırlanmaktadır. Daha iddialı olmak, ekonomik diplomasiyi pekiştirmek, kalkınma yardımını artırmak ve çatışmaların çözümünde daha görünür bir rol oynamaktadır. BAE, karşılıklı iş birliğini güçlendirecek politika seçeneklerinden bazıları ve daha güçlü bağlar kurmaya çalışmaktadır.

Ek olarak, COVID-19 salgını sırasında, Afrika genelinde ilişkileri güçlendirmek için BAE'nin öncülük edebileceği hayat kurtaran aşılardan erişimini ve dağıtımını desteklemek de dahil olmak üzere pandemi ile ilgili yardım sağlamak gibi yeni girişimlerle bulmuş ve böylece büyük ölçüde Afrikalıların BAE'ye karşı sahip olduğu olumlu imajını artırmaya çalışmıştır.

2.1.3. BAE’nin Askeri Varlığı

BAE’nin son dönemlerde aktif bölgesel bir aktör ve Amerika Birleşik Devletleri’nin yakın bir müttefiki olarak ortaya çıkmasıyla birlikte, BAE’nin Basra Körfezi’nden Ortadoğu’ya uzanan bölgedeki etkisini genişleten bölgesel bir hegemonyaya dönüşme çabalarının göstergeleri, Kızıldeniz kıyıları ve Afrika Boynuzu’nun kenarları, Ortadoğu’da İslami akımlarla mücadele çabalarındaki liderliğine ve Mısır, Libya ve Yemen’deki karşı devrim planlarını yönetmesine paralel olarak büyümüştür (Ahmed Mevlana, 2019, s. 3). Bu bağlamda, bu başlıkta Emirlik’in Afrika’daki askeri varlığı incelenecektir.

Kuzey Afrika ve Orta Doğu’da önde gelen karşı devrimci bir güç olarak ortaya çıkan ve bölgedeki değişimin sıcaklığını hisseden küçük zengin körfez ülkesi BAE, Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da yeni gelişen demokratik eğilimi tersine çevirmeyi amaçlayan yıkıcı bir güç olarak tanımlanan agresif bir dış politika benimsemiştir. BAE’nin ortaya koyduğu dış politika aktivizmin en önemli açıklaması bölgede yaşanan olaylardır. BAE’nin kendi çıkarlarını ilerletmek için izlediği bu politika duruşunun

geleneksel dış politikasındaki iyi komşuluk ve içişlerine karışmama gibi temel olan unsurları yansıtmamaktadır (Slijper, 2017, s. 10). 2011’de yaşanan Arap Baharı’ndan bu yana BAE, Bahreyn, Libya, Suriye ve en son Yemen’e askeri müdahalede bulunmuştur. BAE, Suudi Arabistan ve ABD’ye askeri ortaklık açısından çok yakın olsa da çıkarları ve tehdit algıları farklılaştığında onlardan bağımsız olarak hareket etmektedir.

Arap Baharı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki potansiyel tehditlerin doğasının ve algısını kalıcı bir şekilde değiştirmiştir. Siyasal İslami hareketler gibi devlet dışı aktörlerin siyasi yükselişi, otoriter yönetime temel bir meydan okumaya yol açmış ve sonuç olarak bazı Ortadoğu ve Afrika ülkeleri savaflara ve şiddetli güç geçişlerine itilmiştir. 2011’in başında Tunus, Mısır, Libya ve Fas dâhil olmak üzere birçok ülkede bir dizi demokrasi yanlısı ayaklanmalar patlak vermiştir. İki aydan kısa bir süre içinde protestocular Tunus ve Mısır’daki otoriter rejimleri devirmeyi başarmıştır.

2011 yılında Arap Baharı ayaklanmalarının başlaması, Kaddafi’nin kırk yıllık iktidarını şiddetle etkilemiştir. Libya’da derinleşen şiddete uluslararası arenadan bir müdahale olmuştur. Libya müdahaleler nedeniyle demokrasiye ulaşmaktan ziyade, çalkantılı bir ülke olmuş ve olmaya devam etmektedir. 20 Ekim 2011’de Libya’nın durumu kötüleşmiş, isyancılar Kaddafi’yi yakalayıp öldürmüş, Kaddafi’nin öldürülmesi ve yönetiminin dağılması ülkeyi daha büyük bir kaosa sürüklemiştir (Bakır, 2020, s. 159).

Orta Doğu’nun gelecekteki siyasi düzenini şekillendirmeyi umut eden ve yükselen bir askeri güç olarak Emirlik, 2011’de Libya’ya yönelik NATO liderliğindeki askeri müdahaleye katılmıştır. Sonrasında ülkede çıkan iç savaşta BAE, General Halife Hafter’i desteklemiştir (Bergenwall, 2019). Hafter’in İslamcılar Libya siyasetinden çıkarmak için Onur Operasyonu adlı bir koalisyon kurarak askeri bir kampanya başlatmış, karşısında Libya devrimcilerin kurduğu Libya Şafağı, Hafter ve müttefiklerine karşı savaşmaktaydı. Sonuç olarak, 2014 yılından itibaren Libya, doğu ve batı yönetimleri olmak üzere fiilen ikiye bölünmüştür. BM tarafından meşru otoriter olarak kabul edilen Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH) başkent Trablus dâhil olmak üzere ülkenin batısını kontrol altında tutmaktadır. Halife Hafter tarafından kurulan Libya Ulusal Ordusu (LUO) ise ülkenin petrol açısından zengin doğu tarafını kontrol etmektedir (Efegil, 2013).

BM, Kaddafi rejiminin ardından ülkede siyasi düzeni yeniden tesis etmek için adımlar atmaya çalışsa da başarılı olmamıştır. Bunun nedeni ülkede rekabet eden üç grup olmasıdır. Kaddafi karşıtı milis grupları, BM destekli Trablus'ta Fayez al-Sarraj hükümeti ve Hafter'in liderliğindeki Temsilciler Meclisi'dir. Aynı zamanda küresel ve bölgesel aktörlerin Libya ile ilgili rollerini de göz önünde bulundurursak uzlaşmanın zorluğunun nedeni daha iyi anlaşılabilir. Örneğin Katar, isyanın başından itibaren Libya'daki İslam müttefiklerini desteklemektedir. BAE ve Suudi Arabistan, Müslüman Kardeşleri ve Siyasal İslam'ı rejimleri için bir tehdit olarak gördükleri için Hafter'i desteklemektedir (Lacher, 2017, s. 148). Sonuç olarak, bu ülkelerin müdahaleleri ülkeyi kalıcı bir iç savaşa sürüklemiştir.

Kaddafi'nin devrilmesinde rol oynayan Halife Hafter, İslamcılarının hükümette yer almalarını engellemek için Libya'da Sisi tarzı bir yönetim uygulamıştır. İslamcı grupları ülkelere tehdit olarak gören BAE, Mısır ve Suudi Arabistan, Hafter'i bu amaçla desteklemişlerdir. Bu ülkeler, 2014 yılında Trablus'ta Libya Şafak Koalisyonu'na karşı bir hava saldırısı düzenleyerek haysiyet operasyonunu destekledilemiştir (Kostanyan & Blockmans, 2014, s. 2). Müslüman Kardeşler'in aleyhindeki durumu ortaya çıktığında BAE ve Suudi Arabistan ile birlikte, Türkiye'nin Libya'dan çıkmasını engellemek için mücadele etmiştir (Faraj & Karimianzadeh, 2018, s. 884).

2011 yılında Muammer Kaddafi'nin ölümü sonrası Libya'da şiddetlenen iç savaş ortamında darbeci General Halife Hafter, 2014 sonrasında BAE'nin karşı-devrim politikasının son temsilcisi olarak konumlanmaktadır. BAE, demokratik olmayan hareketleri eğitip donatma, askerî diktatörlükler kurma ve Siyasal İslam'a karşı topyekûn mücadele etme politikası izlemiştir. Bu çerçevede; Libya'da Hafter'in yükselişinde, doğudan batıya toprak kazanmasında ve Hafter milislerini temsil eden sözde Libya Ulusal Ordusu'nun kurulmasında mali, siyasi ve askeri desteğini bu gayrimeşru güçlerden esirgememiştir (Ereli, 2020).

BAE ile Hafter'in bağlarına baktığımızda 2014'ten itibaren BAE, Libya'lı savaş ağası Halife Hafter ve onun kendine özgün güçleri olan Libya Ulusal Ordusu'nun (LUO) en büyük siyasi ve askeri destekçisi olarak ortaya çıkmaktadır. BAE'nin desteği, Hafter ordusunun bölgesel erişimini genişletmesini ve ülkenin doğusundaki stratejik yerler

üzerindeki kontrolünün sağlaması açısından çok önemli olduğunu göstermektedir. Petrol sahaları, limanlar, askeri üsler ve Trablus'a karşı kampanyasını sürdürmek gibi Libya'daki savaş boyunca, Abu Dabi'nin Hafter'e verdiği desteği örnek olarak göstermek mümkündür (Bakır, 2020, s. 160). 2014'te yayımlanan BM raporuna göre BAE, Libya'daki gruplara silah ve askeri yardımı yasaklayan BM silah ambargosuna rağmen, Hafter güçlerine saldırı helikopterleri ve askeri uçaklar sağlamıştır (Al Jazeera News, 2018).

BAE 2020'nin ilk aylarından itibaren Libya'da Hafter güçlerine jet yakıtı, tahribat kapasitesi yüksek askerî mühimmat ve silah tedarik etmiştir. Bu durum, BM'nin Libya'daki çatışma ortamının daha da şiddetlenmemesi için 2011'de yürürlüğe koyduğu silah ambargosunun delinmesi anlamına gelmiştir (Al Jazeera News, 2018). Ayrıca BAE, Hafter'i sadece askeri ekipman ve parayla finanse etmekle kalmamış, Sudan ve Çad'dan Hafter tarafında savaşmak için paralı askerler de toplamıştır (Yeni Şafak, 2020). 2019 yılında BM Libya Uluslararası Yaptırım Komitesi tarafından yayınlanan rapor, Libya'nın doğusundaki Bingazi'ye yaklaşık bin Sudanlı asker gönderildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, BAE'nin al-Marj'ın 70 km güneyindeki Al-Kadim havaalanında bir askeri üs inşa ederek Hafter'in hava üstünlüğü kazanmasını sağlamıştır (Shay, 2019, s. 7).

BAE'nin Libya'da paralı askerler aracılığıyla askerî açıdan üstünlük kurma çabasında olduğu, BM Güvenlik Konseyi Libya Yaptırım Konseyi'nin gizli raporunda ortaya konulmuştur. Lancaster 6 DMCC, Opus Capital Asset Limited FZE, Fulcrum Holding, Starlite Aviation, Sovereign Charterers, Blackwater Worlwide, Frontier Services Group şirketlerinin dâhil olduğu Libya'ya paralı asker gönderme operasyonunda birçok ülkenin de adı geçmektedir. Ürdün'den Güney Afrika'ya, Gabon'dan Malta'ya, Kazakistan'dan İngiliz Virjin Adaları'na, Eritre'ye kadar birçok ülke üzerinden gerçekleştirilen operasyonlar sonucu BAE, Libya'ya paralı asker sevkiyatını gerçekleştirmektedir (Thomas, 2020, s. 11).

Hafter güçlerine paralı askerlerin yanı sıra, üç adet Fransız SA-341 tipi muharip helikopter, iki adet yirmi kişilik MRC1250 tipi bot BAE tarafından tedarik edilirken daha önceden Rusya'dan satın alınan PANTSIR S-1 hava savunma sistemleri de gönderilmiştir. Çin'den satın alınan Wing Loong iki dronalarının ise hali hazırda Hafter

güçlerine BAE tarafından temin edildiği ortaya çıkarılmıştır (Rouget, 2029). Sonuç olarak, Libya'daki yabancı paralı askerlerin durumu yalnız Libya için değil Sahel bölgesi kuşağını kapsayan Nijer, Çad, Mali ve Sudan gibi ülkeler için de ciddi bir tehdit unsuru teşkil etmektedir. Çünkü hâlihazırda Libya sınırları içerisinde hâlen çok sayıda Çad, Sudan ve sınırlı sayıda Nijerli yabancı paralı askerinin olduğu tahmin edilmektedir (Şefkatli, 2021).

BAE, Mısır ile birlikte Hafter'i desteklemekten yana olsa da, Yemen krizine müdahale etmeye başladıktan sonra, BAE'nin Libya ile bağı azalmıştır. Ayrıca birçok yabancı devletten destek alan Hafter'in uzunca bir süredir Trablus'u ele geçiremeyişinde ise Türkiye'nin Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne verdiği destek belirleyici olmuştur. Taraflar arasında başlayan ve Türkiye ile Rusya'nın himayesinde devam ettirilen ateşkes görüşmelerinde ise Hafter'i masadan uzaklaştıran devletin BAE olduğu iddia edilmiştir. BAE'nin Libya'daki yıkıcı askeri müdahalesi, Libya'daki barışçıl çözümü bozmak ve demokratik geçişini önlemek için askeri bir diktatöre ne kadar yatırım yapmaya istekli olduğunu göstermektedir (Further Africa, 2020).

BAE'nin, savaşı engelleme ve barışı koruma faaliyetlerine askeri katılımına baktığımızda Emirlik, birçok barışı koruma operasyonuna katılmış veya savaşlar yürütmüştür. BAE'nin ilk katkıları barışı koruma yönünde olsa da 11 Eylül olaylarının ardından ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesinden bu yana Abu Dabi büyük güçlerle ilişkisini güçlendirmeyi amaçlayan savaşlara girmekte; kendisini güvenilir bir müttefik ve terörle mücadelede ve bölgesel istikrarı sağlamada aktif bir oyuncu olarak ortaya çıkarmaktadır (Mevlana, 2019).

BAE gibi küçük bir ülke, sınırlı yetenekleri ve imkânları nedeniyle siyasi ve askeri alanlarda sınırlı küresel etkiye sahiptir. Bununla birlikte BAE çeşitli zamanlarda, uluslararası barış güçlerinin bir parçası olarak sınırlarının dışına asker göndermiştir. 1976 yılında Lübnan'daki Arap caydırıcı güçlerin bir parçası olarak yurt dışındaki ilk operasyonuna katılmıştır. 1993'te Somali, 1999 Kosova, 1995 Bosna ve 2003'te ise ABD'nin Afganistan'ı işgaline askeri destek vermiştir (Ahmed Mevlana, 2019). Ayrıca BAE son zamanlarda barışı koruma görevlilerinin eğitimi ile ilgili küresel girişimlerin organizasyonunu artırmaktadır. Örneğin BAE, Afrika ve Asya'da konuşlandırılmak üzere

kadın barış gücü askerlerini eğiten ilk kadın askeri okulu olan Khawla Bint al-Azwar askeri okulunu açmıştır (The National, 2014).

BAE ve Batı özellikle ABD başta olmak üzere kendi çıkarları için çok çeşitli bölgesel güvenlik konularında iş birliği içinde olmuşlardır. Sınır güvenliği, deniz güvenliği, askeri hazırlık, siber güvenlik ve terörle mücadele gibi konularda iş birliğini artırmak için Emirlik, batılı güçlerle birlikte çalışmaktadır (Policies, 2019). Bu bağlamda BAE'nin, Arap Bahar'ından sonra değişen politikası açısından baktığımızda askeri iş birliği BAE'nin dış politikasının önemli bir unsuru haline gelmiştir. Örneğin, 2017'de Batı Afrika, özellikle Sahel bölgesindeki G5 ülkeleri (Burkina Faso, Moritanya, Çad, Mali ve Nijer) İslamcılara karşı eski bir sömürgeci güç olan Fransa liderliğindeki terörle mücadele çabalarını desteklemek için BAE, 30 milyon avro sözü verirken Suudi Arabistan ise 100 milyon avro sözü vermiştir (Hassan, 2021; Ardemegni, 2020). Yukarıda bahsi geçenler dışında BAE'nin Afrika Boynuzu dışında kıtada yoğun bir askeri varlığı bulunmamaktadır. Afrika Boynuzu'ndaki askeri varlığı üçüncü bölümde ayrıntılı olarak incelenecektir.

BÖLÜM 3

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN AFRIKA BOYNUZU ÜLKELERİNE YÖNELİK POLİTİKASI

3.1. BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ’NİN AFRIKA BOYNUZUDAKİ VARLIĞI

Afrika Boynuzu bölgesi, tarih boyunca yabancı aktörlerin süregelen mücadelelerine sahne olmuştur. Bu bölgede yüzyıllardır süren Osmanlı etkisi, yerini Batılı ülkelerin sömürge faaliyetlerine bırakmıştır. Bölge, Soğuk Savaş döneminde Sovyet bloğunun Batı ile olan nüfuz rekabetine sahne olmuştur. Son yıllarda Türkiye, BAE, Suudi Arabistan, İran ve Çin gibi birçok yeni aktör bölgede nüfuz aramaya başlamıştır. Çin ve Rusya bölgede önemli ekonomik faaliyetler geliştirirken, Türkiye tarihi bağlarını ve insani yardımların yanı sıra Somali ve diğer bölge ülkelerindeki ekonomik, siyasi ve askeri iş birliği kanalları kullanarak kıta üzerindeki etkisini artırmaya çalışmaktadır.

Bölge, dünya deniz ticaretinin en önemli geçitlerinden biri olan Aden Körfezi, Bab'ül Mendeb ve Kızıldeniz kıyılarında bulunmaktadır. Bölge, Asya ve Ortadoğu'nun önde gelen ülkeleri tarafından Afrika pazarına en önemli giriş noktalarından biri olarak görülmesi nedeniyle de önemlidir. Bu anlamda bölgeyi yakından takip eden BAE siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarını elde etmek ve aynı zamanda önemli bir aktör olduğu bölgesel ortamında varlığını kanıtlamak için çoklu araçlarını kullanarak Afrika Boynuzu'nda kapsamlı bir şekilde hareket etmektedir. Bu bağlamda, bu bölümde yukarıda bahsedildiği dar anlamdaki Boynuz ülkelere yönelik siyasi, ekonomik ve askeri varlığı incelenecektir.

3.1.1. BAE'nin Somali'deki Siyasi Varlığı

Somali ile BAE arasındaki tarihi ilişkiler antik çağ dönemine kadar uzanmaktadır. Somali ve daha geniş haliyle Afrika Boynuzu alt bölgesi, Arap yarımadası ile her zaman yakın ilişkiler sürdürmüştür. 1960'ta Somali'nin bağımsızlığını kazanmasından on yıl

sonra ülke, Soğuk Savaş döneminde Sovyet Bloku'na katılmıştır. Ancak 1977-1979 yılları arasındaki Somali-Etiyopya savaşı sonrasında, Moskova ile ilişkilerini keserek Batı Bloku'na kaymıştır. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında Somali'nin kaderini belirlemeye çalışan en önemli yabancı aktörler komşu Afrika devletleri Etiyopya ve Kenya, eski sömürgeci güçler (İngilizler ve Fransızlar) ve iki süper güç olmuştur (Marsai & Szalai, 2021, s. 7).

Somali, 1969 yılında Siad Barre döneminden bu yana Arap yanlısı bir dış politika izlemiştir. Somali 1974'te Arap Birliği'ne katılmıştır. BAE, kuruluşundan bir yıl sonra Somali ile diplomatik ilişkiler kurmaya başlamıştır. İlişkilerin resmi olarak başlamasının ardından Mogadişu ve Abu Dabi'de karşılıklı olarak elçilikler açılmıştır. İki ülkenin üst düzey temsilcileri tarafından resmi ziyaretler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Ancak 1991'de Somali hükümetinin çöküşü ve iç savaşın ortaya çıkmasıyla birlikte BAE'nin Somali'deki büyükelçiliği kapanmıştır. 2011'den itibaren Türkiye, Somali'ye yönelik politikasını çok çeşitli alanlarda aktif olarak geliştirmesi, BAE'nin Türkiye ile olan rekabeti sonucunda BAE, Somali'deki siyasi varlığını daha çok geliştirmeye çalışmıştır.

2012'de iktidara gelen Hassan Sheikh döneminde, Somali ile BAE arasındaki ilişkiler çok iyi derecede ilerleme kaydetmiştir. İkili ilişkiler geliştirmek amacıyla 2015 yılında BAE'ye resmi bir ziyaret gerçekleşmiştir (Garoowe Online, 2015). BAE'yi “kalıcı stratejik müttefik” olarak nitelendiren Hassan Sheikh Mohamud, iki ülke arasındaki ilişkinin maksimum düzeyde gelişmesini sağlayacağına söz vermiştir. Bu söz, BAE'nin zorlu bir rekabetin ortasında Somali siyasetine artan ilgisinin bir göstergesiydi. HSM Başkanlığı döneminde ikili ekonomik ve askeri ilişkiler artmıştır. Abu Dabi, ülkede etkili bir aktör olmak için stratejik hamleler yaparak Somali'deki liman faaliyetlerinin kontrolü ve askeri üslerin kurulması gibi araçlar kullanmıştır. Yarı özerk Somaliland ve Puntland bölgeleri, Emirlik girişimini memnuniyetle karşılanmış ve BAE ordusunun bu bölgelerde faaliyet göstermesine izin vermişlerdir (Telci, 2018).

BAE ve Etiyopya, Hassan Sheikh'in yönetimin üzerindeki etkilerin ağırlığı göz önüne alındığında, Hassan Sheikh'in başbakan olarak seçmesi Omar Abdirashid Sharmarke'ın uygun bir aday olduğuna ikna etmeye çalışmıştır. (Cannon B. J., 2019, s. 34) Diplomat kaynakları Allestafrica'ya göre, 2017 yılında Somali'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine etki etmeye çalışan dış aktörlerinden biri BAE'dir

(Alleastafrica, 2016). Somali’de bir dizi faaliyet yürüten Emirlik, kendine yakın meclis üyelerinin seçilmesi ve bir hükümetin kurulması için yoğun çaba göstermiştir. Ancak sonuçta sandıktan sürpriz bir isim olarak Mohamed Abdullahi Farmaajo çıkarak cumhurbaşkanı seçilmiştir (BBC Somali, 2017).

BAE’nin artan etkisini 2017’de Somali’deki cumhurbaşkanlığı seçimlerinden bu yana, ülkenin seçim işlerine müdahale eden diğer Körfez ve bölge ülkeleri gibi, Emirlik’in finansal kaynakları da seçim sahnesinde mevcudiyet göstermiştir. Ancak Emirlik’in politik çıkarları farklıydı. Özel hırsları olan siyasi yaklaşımları aracılığı ile BAE, ülkedeki Türk nüfuzunu dizginleme ve Mogadişu’daki liman ve havaalanı da dahil olmak üzere devlet kazançlarını ve gelirlerini ele geçirme arzusuyla uyumlu siyasi ittifaklar kurmaya çalışmıştır. Somali hükümeti, ülkedeki Türk varlığının stratejik bir ortak; siyasi, ekonomik, askeri ve güvenlik istikrarının garantörü olarak önemini görmesine rağmen, BAE, Somali’deki Türk varlığını gölgemeye çalışmıştır (Abtidon, 2018).

Somali’nin 2017’deki cumhurbaşkanı seçimlerine baktığımızda, eski Cumhurbaşkanı Sheikh Sharif Sheikh Ahmed, Eski Başbakan Omar Abdirashid Ali Sharmarke, eski Başbakan Mohamed Abdullahi Farmajo ve görev süresi biten Cumhurbaşkanı Hassan Sheikh Mohamud gibi adaylar vardı (Goobjoog News, 2017). Hassan Sheikh’in elinde büyük bir yeniden seçim sandığı olmasına rağmen, rüşvetleri yeniden seçilmesini onaylamak için gerekli oylarla sonuçlanmasını sağlayamamıştır. 2012’den beri iktidarda olan Hassan Sheikh, Mogadişu’daki başkanlık binası olan Villa Somali sakinlerini kullanabileceğini önemli kaynaklara zorunlu olarak erişebildi. Ayrıca, bu süreçte Somali içinde ve dışında dostlar ve düşmanlar edinerek bazı kazançlı ihaleler imzalanmıştır. Bunların başında, Mogadişu’nun uluslararası havaalanının ve limanın işletilmesine ilişkin sözleşmeler de mevcuttur. Bunların her ikisinde Ak Parti hükümetiyle güçlü bağları olan AlBayrak şirketine verilmiştir. Havaalanı ve limanı elde edilen gelirlerin ayda yaklaşık 11-20 milyon dolar arasında olduğunu tahmin edilmektedir. Bu bağlamda, Türkiye ve Türk şirketleri bu kritik altyapıyı geliştirip başarılı bir şekilde işlettikleri için Somali tarafından övgüyle karşılanmaktadır (Cannon B. J., 2019, s. 26).

BAE, Somali’deki cumhurbaşkanlığı seçimlerini etkilemeye çalışsa da nihayetinde uygun bir aday bulma çabasında başarısız olduğunu bildirmiştir. BAE,

özellikle siyasi, ekonomik, askeri, insani ve kalkınma alanlarında Somali'ye verdiği desteğin yanı sıra, terörle mücadele çabaları son yıllarda nispeten küçük olsa da önemli bir rol oynamıştır. Ancak BAE'nin Somali ile olan ilişkileri tartışmalara neden olmuştur. Örneğin, BAE'nin 2015-2018 yılları arasında Somali Ulusal Ordusu'nun (SUO) bazı birimlerinin maaşlarını ödemekten sorumlu olduğu bildirilmiş, ancak bu ödemelerin yapılmadığını ortaya çıkmıştır (Hiiraan, 2015) (Federal Government of Somalia., 2015).

Somali cumhurbaşkanlığı seçimlerini etkilemeye çalışan bir diğer ülke ise Katar'dır. Katar, küçük bir ülke olmasına rağmen, on yılı aşkın bir süredir Somali siyasetinde güçlü bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, Katar'ın Somali'deki siyasi varlığı, hedefleri ve çıkarları bir kara kutudur. Sonuç ne olursa olsun, Katar'ın nüfuzunu artırmak ve dış politikasını rakip ülkeleri uzaklaştırmak için İslamcılar kullanması Doha'nın dış politikasının belirleyici faktörlerden biridir. Katar'ın Somali ile olan siyasi ilişkileri 2006'da başlamıştır. Bu dönemden önce Katar'ın Somali ile hiçbir bağı veya resmi ilişkisi olmadığını görmek mümkündür. Katar, İslami Mahkemeler Birliği'nin (İMB) yönetime gelmesi ve ardından İMB parçalanması nedeniyle ortaya çıkan İslamcı gruplar aracılığıyla Somali siyasetini etkilemeye çalışarak, çeşitli İslamcı gruplar ve eski İMB'nin üyeleri ile ciddi bir ilişki kurmaya çalışmaktadır (Cannon B. J., 2019, s. 31-32).

Katar, 2009'da İslam Mahkemeler Birliği lideri olan Sheikh Sharif Sheikh Ahmed'in cumhurbaşkanı seçilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak cumhurbaşkanı Sheikh Sharif'in kurduğu hükümeti Hassan dahir Aweys ve onun Hizbul İslam gibi şiddet yanlısı İslamcılar içerecek şekilde genişletmek konusunda ısrar etmesi üzerine Doha'dan gelen desteği kesilmiştir. 2012 yılına gelindiğinde Katar, eski Cumhurbaşkanı Sheikh Sharif yerine bilinmeyen ve üniversitede akademisyen olan Hassan Sheikh Mohamud'u desteklemiştir (Bryden, 2013).

Görev süresi boyunca, Hassan Sheikh hem Doha'nın hem de Mogadişu'daki müttefikleri Fahad Yasin'in, Hassan Sheikh'in lehlerine kararlar alması için etkileyebileceğini değerlendirdiği biri olan Farmajo'yu atamayı reddederek kendisini Fahad Yasin ve Katar'dan uzaklaştırmıştır. Doha, Hassan Sheikh'e olan desteğini geri çekmiş ve bunun yerine 2017 başkanlık seçimlerinde yine Fahad Yasin tarafından Doha'dan gönderilen parayla Farmajo'yu desteklemiştir. Katar parası ve Fahad Yasin'in örgütsel desteği, Farmajo'nun seçilmesiyle sonuçlanan seçim için kesinlikle kritik

olduğunu kanıtlamıştır. Örneğin, Fahad Yasin'in, Hassan Ali Kheyre, Thabit Mohamed, Jamal Mohamed Hassan ve Mustaf Dhuxulow gibi Hassan Sheikh'in yönetiminden önemli firarileri ve içeriden kişileri işe aldığı bildirilmiştir. Fahad Yasin'e, Mogadişu'daki Jazeera Otelindeki üssünden, oy kullanan Somalili politikacılara rüşvet ödemelerinin zamanlaması ve yönü hakkında bilgi veren bu kişiler tarafından gizli ve hassas bilgiler verildiği bildirildi (Cannon B. J., 2019, s. 33).

Farmaajo döneminden itibaren Katar'ın Somali'ye yönelik siyasi varlığını anlamak için Fahad Yasin Haji Dahir'i iyi bilmek gerekir. 1978 yılında Somali'de doğan Fahad Yasin 1991'de Merkezi hükümetin çöküşüyle birlikte ortaya çıkan iç savaşın ardından ailesiyle birlikte Kenya'ya göç etmiştir (Keydmedia Online, 2021). Daha sonra Somali'ye dönmüş ve siyasetçi ve milletvekili olan Farah Abdulkadir ile tanışmıştır. Farah Abdulkadir'in Katar merkezli haber kanalı olan al-Jazeera'nin baş editörü olan sınıf arkadaşı Filistinli Wadah Khanfar ile tanıştırdı. Wadah başlangıçta Fahad'ı, çocuklarına Kur'an dersi vermesi için tutmuştur. Daha sonra 2006'lı yıllarda, Somali'de İslamcıların hâkim olduğu dönemde, Wadah Fahad'ı Mogadişu'ya al-Jazeera'nin bir muhabiri olarak hizmet etmesi için göndermiştir (Rubin, 2020).

Eski al-Jazeera muhabiri olan Fahad Yasin, 2012 yılından itibaren Katar'dan çeşitli politikacılara ve kampanyalara para aktararak Somali siyasetine daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Yakın zamana kadar, Katar'ın siyasi başarısının perde arkasındaki adamı olarak yükselmeye başlamıştır. Fahad 2017 yılında Somali cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Katar'dan aldığı finansal destekle Mohamed Abdullahi Farmaajo'nun seçim kampanyasını yürüterek Farmaajo'nun seçimi kazanmasını sağlamıştır (Africa Intelligence, 2022).

Farmaajo iktidara geldikten kısa bir süre sonra, 2017 yılında Fahad Yasin'i Villa Somali Genelkurmay başkanı görevine atanmış, ardından 2018'de Milli İstihbarat ve Güvenlik Teşkilatı başkan yardımcısı olarak atanmış, 2019'de ise Milli İstihbarat ve Güvenlik Teşkilatı başkanı olarak görevlendirmiştir. Farmaajo devlet başkanı olsa da Somali'deki en güçlü adam ülkenin Milli İstihbarat ve Güvenlik Teşkilatı Başkanı Fahad Yasin'dir.

Bu bağlamda BAE'nin, Farmaajo döneminde Somali'deki siyasi varlığı Katar ile kıyaslanacak olursa daha az etkili olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, Haziran 2017'de Körfez ülkelerinin arasında kriz çıkması, BAE ve Somali arasındaki ilişkilerde de gerilmeye neden olmuştur (International Crisis Group, 2018). Bir yandan BAE, Suudi Arabistan ve bazı müttefikleri, diğer yandan da Katar ve Türkiye arasındaki krizde sadece aylar önce göreve başlayan Cumhurbaşkanı Farmaajo, Katar ile ilişkilerini kesmesi için Suudi Arabistan ve Abu Dabi'nin yoğun baskısıyla karşı karşıya kalmıştır. Aslına bakılırsa Somali ve Emirlik arasındaki gerilim 2016'den beri sürekli konuşulmaktaydı (Sheikh, 2018). BAE'nin Somaliland ve Puntland ile özel ilişkiler geliştirmeye çalışması ve burada Mogadişu'nun itirazlarına rağmen bazı askerî adımlar atmaya çalışması, iki ülke arasındaki ilişkinin gerilimini ateşleyen ilk etken olduğunu söylemek mümkündür.

BAE, Somali Hükümeti'ni Doha ile bağlarını kesmesi için zorlamıştır. Ancak Somali Cumhurbaşkanı Farmaajo talebi reddetmiş ve krizde tarafsızlığını ilan ederek hem Katar hem de BAE ile ilişkilerini sürdürme çabasına girmiştir (Orakçı, 2018). Ayrıca BAE ve Suudi Arabistan, Somali Devlet Başkanı'na Katar ablukasına katılması için 80 milyon dolar rüşvet teklif etmesine rağmen, Cumhurbaşkanı Farmaajo tarafsızlık duruşuna devam etmiştir (Alghoul, 2017). Ardından Suudi Arabistan, Somali Hükümeti'ne Doha'ya karşı kampa katılana kadar herhangi bir mali destek vermeyi kestiğini açıklamıştır. Bununla birlikte Somali'nin aldığı tarafsızlık kararını bir yanıt olarak görünen BAE, her yıl Dubai'de düzenlenen Uluslararası Dubai Kur'an Yarışmasını katılan Somalili hafız İsmail Madar'ı ihraç etmiştir (Anadolu Ajansı, 2017).

Körfez krizi sonrasında Somali'de bulunan beş özerk eyalet (Somaliland, Puntland, Galmudug, Hirshabele ve Konfur Galbed), Mogadişu hükümetinin aldığı tarafsızlık kararının aksine Katar ile ilişkilerini kestiğini açıklamış ve Mogadişu yönetiminin BAE ve Suudi Arabistan yanlısı politika izlemesini talep etmiştir (Romanı, 2019). Ülkede uzun vadeli yatırımları göz önüne alındığında BAE, Farmaajo'nun aldığı kararı sınırlandırmış ve Mogadişu'daki hükümete düşman olmuştur. Bu bağlamda BAE, Farmaajo'nun cumhurbaşkanı seçilmeden önce Katar'dan para desteği aldığını ve Doha'nın yakın müttefikleri olarak bilinen yetkilileri atamasının tarafsızlık iddialarını yalanladığını bildirmiştir (International Crisis Group, 2018). Akabinde BAE'nin Somaliland ve Puntland ile angajmanını kayda değer şekilde artırdığı görülmektedir.

Mogadişu ve Abu Dabi arasındaki diplomatik gerilimin kökenin bir diğer nedeni Berbera Liman anlaşmasıdır. BAE merkezli DP World isimli şirketin 30 yılına Berbera limanın işletilmesi için Somaliland ile bir anlaşma imzalamıştır (Garowe Online, 2018). BAE ayrıca, Somaliland bölgesindeki Berbera’da bir askeri üs kurmak için girişimlerde bulunmuştur (Gulf Business, 2017). Somali hükümeti, BAE’nin bu faaliyetleri karşı çıkarak Somali’nin ulusal egemenliğine aykırı olduğunu savunmuştur. Bununla birlikte, Berbera Limanı Anlaşması krizinden sonra Somali, BM Güvenlik Konseyi (BMGK) ve Arap Birliği nezdinde BAE aleyhinde, "iç işlerine müdahale ettiği ve ülkenin egemenliğini çiğneyen yasa dışı bir anlaşma imzaladığı" gerekçesiyle şikâyetle bulunmuştur (Cannon & Rossiter, 2017, s. 18).

BAE, bu bölgelerdeki faaliyetleri yoğunlaştırarak Somaliland ve Puntlanda’daki siyasi aktörleri desteklemiş, Mogadişu’ya karşı daha agresif bir duruş sergilemiştir. Mogadişu, Emirlik’in Somaliland’deki Berbera limanı ve Puntland bölgesindeki Bosaso limanı üzerindeki kontrolünün artırmasıyla ilgili endişelerini sürdürmüştür. Sonuç olarak, Mogadişu, Mart 2018’de Somali parlamentosunun kararıyla BAE’nin faaliyetlerini durdurmaya karar vererek, ülke genelindeki tüm Emirlik ekonomik ve askeri faaliyetlerinin sona erdirilmesi çağrısında bulunan bir yasayı kabul etmiştir (Middle East Monitor, 2018).

Nisan 2018’de, Somali güvenlik güçlerinin ülkeye yasadışı olarak yaklaşık 9,8 milyon ABD doları nakit para taşıyan BAE’ye ait bir uçağa el koymasının ardından iki ülke arasındaki gerilim zirveye ulaşmıştır. Uçaktaki paranın ülkedeki hükümet karşıtı gruplara verilmesinin planlandığı yönündeki iddialar, Somali Hükümeti’nin BAE’ye karşı daha sert tavır almasına neden olmuştur. (International Crisis Group, 2018) Bu olay, BAE’nin Somali’deki tüm faaliyetlerinin durdurulmasına yol açmıştır. BAE, misilleme yaparak ücretsiz tıbbi bakım sunan Şeyh Zayed Bin Sultan hastanesini kapatmıştır (Al Jazeera, 2018). Bu bağlamda, her iki ülkenin de karşılıklı olarak birbirinin çıkarlarını sabote etmekle suçladığını söylemek mümkündür.

Bununla birlikte BAE, Abu Dabi’deki Somali Büyükelçiliği’nde yaşanan uçak krizi ile ilgili protesto notası vermiştir. İki ülke arasındaki kriz devam ederken Somali, BAE’nin Somaliland ve Puntland üzerindeki nüfuz çabalarından endişe duymaktadır. Somaliland, Mogadişu’daki federal hükümete aykırı hareket ederken, bu durum

Somali'nin toprak bütünlüğü için tehdit oluşturmaktadır. Somali hükümeti, Somaliland ve bazı bölgelerde kontrolü sağlayamazken, BAE'nin de bunu kullanması hükümeti endişelendirmektedir. Hükümet, BAE'nin Somali'de istikrarı sarsacak adımlar atmasından korkmaktadır (Malley, 2018).

BAE, Somali Hükümeti'ne baskı yapmak için tipik olarak muhalif politikacıları ve Somali'nin diğer eyaletlerini kullanmaktadır. 17 Mart 2021'de BAE Somaliland'a özel bir temsilci atamıştır (Somaliland Chronicle, 2021). Bu atamada, Somaliland'ın resmi Twitter kanallarından gelen çelişkili mesajlar nedeniyle hemen tartışmalara yol açmıştır. Somaliland Dışişleri Bakanlığı, BAE'nin Somaliland'a büyükelçi atadığını iddia ederken, Somaliland Devlet Başkanı Muse Bihi Abdi, BAE'nin özerk bölgeye bir temsilci atadığını belirtmiştir. Ayrıca, daha önce Tayvan ile Somaliland ikili ilişkileri kurmaya başlayan Bihi, bu atamanın Somaliland'ın bağımsızlık hayali için büyük bir adım olduğunu dile getirmiştir (Al Monitor, 2021; Aspinwall, 2020). Somaliland'ın önde gelen siyasi analisti Yusuf Gabobe'ye göre, BAE'nin Somaliland'a bir özel temsilci ataması diğer ülkelerin BAE'ye katılma olasılığını artıracak ve Hargeis'da büyükelçiliğe eşdeğer ofisleri olan sekiz temsilcinin sayısını artıracaktır (Hargeisa Press, 2021).

BAE'nin Somaliland ve diğer eyaletler arasındaki ilişkinin olası genişlemesi Afrika Boynuzu'nda kaynamakta olan jeopolitik mücadele üzerinde dönüştürücü bir etkisi olması muhtemel değildir. Al-Monitor'a konuşan Somalili bir siyasi analist, Somali ve BAE arasındaki kötüleşen ilişki neticesinde Türkiye ve Katar'ın mutlu olacağını ve Somali'de Türkiye'ye geniş bir destek olduğu için BAE'nin hamlesinin çok fazla etki etmeyeceğini söylemiştir (Ramani, Al Monitor, 2021). BAE ile Somaliland ilişkisi 2018'den bu yana önemli ölçüde güçlenmiş olsa da BAE'nin özel bir temsilci ataması bu ortaklığın ekonomik ve güvenlik boyutlarını yükseltebilir. Ayrıca BAE'nin Somaliland'daki genişleme etkisi, Afrika Boynuzu'nda, özellikle Somali'de Türkiye ve Katar ile olan rekabetini keskinleştirecektir.

Soğuk ilişkiler döneminden sonra BAE, 2020 yılında Mogadişu'daki Şeyh Zayed hastanesini yeniden açmayı teklif etmiştir. Somali News haberine göre, iki yıl önce kapattığı hastaneyi yeniden açma karşılığında Emirlik, Somali'den Yemen savaşında kendisine katılmasını istemiştir. Bu teklif, BAE destekli Geçiş Meclisi'nin haziran ayında Aden Körfezi'ndeki Sokotra adasının ele geçirmesinden sonra gelmiştir (Fenton-

Harvey, 2020). Hassan Sheikh döneminde Somali, BAE'yi ve daha yaygın olarak Suudi liderliğindeki Yemen Koalisyonu destekliyordu ve Abu Dabi açıkça bunu canlandırmaya çalışmaktaydı (al-Ashwal, 2020). Ancak Somali hükümeti, bu teklifi reddetmiştir. Somali'nin Dışişleri Bakanı Ahmed İsse Awad “‘Somalililer, çıkarlarınız ve taleplerinizi yerine getirmek için kullanılan ucuz bir araç değil, Yemen egemenliğine ve halkının onuruna sahip bir komşu ülkedir” diyerek sert bir açıklama bulunmuştur (Muqdishu Online, 2020).

BAE, insani diplomasi gibi çeşitli araçlar kullanarak Somali ile ilişkilerini düzeltmeye çalışmıştır. Covid19 pandemisi sırasında BAE, Dünya Sağlık Örgütü ile birlikte sekiz ton tıbbi malzeme göndermiştir (UAE Ministry Foreign Affairs And International Cooperation, 2020). Bununla birlikte BAE, insani diplomasi amacıyla başkent Mogadişu'ya şimdiye kadar 26 ton gıda ve tıbbi malzeme göndermiştir. Emirlik tarafından gönderilen bu insani yardım Somali Başbakanı Mohamed Hussein Roble tarafından teslim alınmıştır. Teslimat sırasında konuşan Başbakan, 2018'de Somali hükümeti tarafından havaalanında el konulan BAE'ye ait 9,6 milyon dolar nakit para için BAE'den özür dilemiş ve BAE'nin parasının en kısa sürede iade edileceğine söz vermiştir. Ayrıca, iki ülke arasındaki diplomatik anlaşmazlığı çözme konusundaki kararlılığını dile getirmiştir (Daysane, 2022). Ancak Somali Devlet Başkanı Mohamed Abdullahi Farmaajo, el konulan 9,6 milyon dolar paranın soruşturmasının netleşmeden serbest bırakılmayacağını bildiren bir kararname yayınlamış ve Merkez Bankası yetkililerine paranın serbest bırakılmamasını emretmiştir.

Bilindiği gibi, Somali cumhurbaşkanlığı seçimi 15 Mayıs 2021 tarihinde yapılması gerekmektedir. Ancak, görev süresi biten Farmaajo seçim yapmama konusunda direnmiştir. Ülke içindeki beş federal üye devletleri ile Somali hükümeti arasındaki ilişki zorlaşmış, Somali-Somaliland diyalogu ve olası yeniden birleşme umutları boşa çıkmış ve anayasa yapım sürecini tamamlayamamıştır. Ayrıca, güvenlik kurumlarını siyasallaştırarak ve devlet kurumlarının otoriterlik kontrolünü sürdürmek için parlamentoyu kontrol ederek siyasi alanı sıkıştırmıştır. Bununla birlikte, seçim müdahalesi ve manipülasyon yoluyla iktidara tutunmaya yönelik son dakika girişimleri, ülkeyi daha da derinden bölmüş ve Başbakan Mohamed Hussein Roble ile arasının açılmışına yol açmıştır. Farmaajo'nun federal hükümeti işlevsiz hale getirerek ve

parlamentoyu kullanarak görev süresini uzatmaya yönelik tehlikeli bir girişimi, Nisan 2021’de hükümet ve muhalefet güçleri arasında neredeyse şiddetli çatışmalara evrilecek bir krize neden olmuştur (Khannenje & J. Pamba, 2022).

Somali’de 15 Mayıs 2022 tarihinde düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimlerini Hassan Sheikh Mohamud kazanmıştır. Mohamud, Somali’de ilk kez Cumhurbaşkanı koltuğuna ikinci kez oturan kişi olmuştur. Yeni yönetimin Somali’nin karşı karşıya olduğu birçok soruna yaklaşımını tahmin etmek için erken olsa da, birçok kişi Hassan Sheikh yönetişime karşı sakin ve ortak bir yaklaşıma sahip bir güvercin olarak tanımlamıştır. Hasan Sheikh bunu, siyasi uzlaş ve birliğin önceliklerinin başında geldiğini açıklayarak göstermiştir. (Khannenje & J. Pamba, 2022)

Farmaajo döneminde BAE ile bozulan ilişkiler düzelmeye başlamıştır. BAE’ye ait 9.6 milyon dolar nakit para BAE’ye iade edilmiştir. Ayrıca, Somali-Kenya ilişkileri yaşanan bir dizi düşüşün ardından Mogadişu, 2020’de Nairobi Somali içişleri müdahale ettiği gerekçesiyle ilişkileri kesmiştir. Başkan Nairobi’ye resmi ziyarete giderek iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmiş ve Farmaajo döneminde yasaklanan khad ticareti ülkeye gelmesine izin vermiştir. Kısacası, Farmaajo döneminde Somali’nin Körfez ve bölge ülkeleri ile yaşadığı sorunları Hassan Sheikh düzeltmeye çalışmaktadır.

Hassan Sheikh iktidara geldiğinde hemen değişen politikadan bir diğeri ise, ABD’nin kuvvetlerini Somali’ye geri göndereceğini açıklaması olmuştur. Başkan Donald Trump yönetiminde Somali’den güçlerini çeken ABD, politikada bir değişiklik olduğunu açıklamıştır. ABD, yeni Devlet Başkanın terörizme karşı tutarlı sicili nedeniyle ülkedeki terörle mücadele çabalarını desteklemek için Somali’den geri çektiği askerleri tekrar göndermeye karar vermiştir. Hassan Sheikh Mohamud, seçim kampanyası sırasında ve seçimi kazandıktan sonra eş- Şebab’ın yarattığı tehdide sürekli olarak değinmiş ve terörle mücadeleyi başkanlığının birincil önceliği haline getirmiştir (Khannenje & J. Pamba, 2022).

Devlet Başkanı HSM’u seçim zaferinden dolayı bölgeden ilk tebrik eden liderler arasında Kenya’dan Uhuru Kenyatta, Etiyopya’dan Abiy Ahmed ve Cibuti’den İsmail Guelleh; bölge dışı liderler arasında ise, BAE ve Türkiye Cumhurbaşkanı vardı. İktidara gelen Somali Cumhurbaşkanı ilk yurtdışı ziyaretini BAE’ye gerçekleştirmiştir (SONNA,

2022). HSM oldukça stratejik bir ziyaret trafiği gerçekleşmiştir. BAE'den sonra Türkiye ve Eritre'ye resmi ziyarette bulunmuştur. Somali Devlet Başkanı'nı gittiği üç ülkede ayrı ayrı önemli anlaşmalar imzalamıştır. Ardından Somali Cumhurbaşkanı Kenya ve Cibuti'ye resmi ziyaretlerde bulunmuştur. Yakın bir zamanda ise Tanzanya'da resmi bir ziyaret gerçekleştireceğini açıklamıştır. İktidara geleli 66 gün bile olmadan 6 ülkeye ziyarete gitmiştir.

3.1.2. BAE'nin Somali'deki Ekonomik Varlığı

Somali ve BAE arasındaki ilişkiler sadece siyasi ve güvenlik boyutuyla sınırlı kalmayıp ticari ilişkiler de dahil olmak üzere çeşitli alanlarda ikili iş birliğinden olmuştur. 1960-1991 yılları arasında ekonomik ve ticari açıdan Doğu Afrika'nın en önemli ülkeleri arasında yer alan Somali 1991'de Siad Barre hükümetinin çöküşüyle birlikte ortaya çıkan iç savaş nedeniyle Doğu Afrika'nın önemli ticari merkezleri konumunda olan Mogadişu, Berbera, Kismayo ve Bosaso limanları eski konumlarını yitirmiştir (Ayyad, 2017). Siad Barre hükümetinin düşüşünü takip eden dönem, iç savaşlar sonucunda Somali'nin başarısız bir devlet haline gelmesi ve milyonlarca Somali vatandaşının Somali içinde ve dışında yerinden edilmesine yol açan insani bir felaketle karakterize edilmiştir (Marchal, 2013).

Somali ile Arap Yarımadası arasında uzun süredir yakın ekonomik ve kültürel bağlar vardır. Petrol devletlerinin artan ekonomik gücünün bir sonucu olarak bu ilişkiler önemli ölçüde yoğunlaşmıştır. Arap Birliği'nin bir üyesi olarak Somali, Arap dünyasının çoğunluğu ile yakın siyasi ve ekonomik bağlara sahiptir. Arap Körfez ülkelerinden bazıları Somali'ye önemli miktarda kalkınma yardımı göndermiştir. 1984'te iki taraflı yardım kaynakları (krediler ve hibeler) Kuveyt 19,6 milyon dolar, Suudi Arabistan 7,2 milyon dolar ve Abu Dabi ise 3,2 milyon dolar idi. Çok taraflı Arap kaynaklarının yardımı ise, Arap Fonu 15,2 milyon dolar ve İslam Kalkınma Bankası 1,7 milyon dolar idi. Somali Ulusal Planlama Bakanlığına göre; 1984 yılında Arap kaynaklarından sağlanan hibeler ve krediler toplam kalkınma yardımlarının yüzde 19'unu oluşturuyordu ve Suudi Arabistan en önemli bağışçılardan biriydi.

1991’de iç savaştan sonra ülkeden göç eden Somali halkının büyük bir kısmı BAE’ye yerleşmiştir. Somali topluluğu, Emirlikler’deki en büyük göçmen topluluklarından biri olarak kabul edilmektedir. BAE, Somalili iş adamlarına Dubai’den Mogadişu’ya ticaret yapmaları için fırsatlar sağlamıştır. İlk başlarda iki ülke arasındaki ekonomik iş birliği ağırlıklı olarak canlı hayvan ihracatına dayanmıştır (Mugunier, Costagli, Abdulle, Osman, & Omore, 2008, s. 13).

Somali’nin en büyük ekonomik gelirlerin birisi hayvancılık sektörüdür. Somali, 2015 yılından itibaren 5,6 milyondan fazla canlı hayvan ihracatı ile büyüyen bir ihracat pazarı sunmaktadır. Bu bağlamda, Somali’nin birincil hayvan ihracatı Körfez ülkeleri, özellikle BAE ve Suudi Arabistan’a olmuştur (Negassa, Baker, Wanyoike, Hassan, & Mugunieri, 2012). 2015 yılında BAE’den yapılan Somali ithalatının oranı yüzde 44 olarak tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, ülkedeki 648.000 canlı hayvan ihracatının yüzde 18’i Emirlik tarafından ithal edilmiştir. Ülke, Berbera limanı üzerinden ihracatın yüzde 50’sini oluşturmaktadır. Bu nedenle BAE, Somali’deki Suudi Arabistan’dan sonra en büyük ikinci hayvansal üretim ithalatçısı konumundadır (Central Bank Of Somalia, 2019).

BAE, 2020’de Somali’ye 1,28 milyar dolar değerinde ihracat yapmıştır. BAE’nin Somali’ye ihraç ettiği başlıca ürünler tütün, yayın ekipmanları gibi ürünlerdir. Son 15 yılda BAE’nin Somali’ye olan ihracatı yıllık yüzde 13 artarak 2005’te 206 milyon dolar iken 2020’de 1.28 milyar dolara yükselmiştir. Bununla birlikte Somali, BAE’ye 46 milyon dolar değerinde ürün ihraç etmiştir. Somali’nin BAE’ye ihraç ettiği başlıca ürünler altın, metaller, deriler, sebze ürünleri ve canlı hayvan gibi ürünlerdir (Central Bank Of Somalia, 2019).

Tablo 3 Somali’nin 2010-2017 Yıllar Arasındaki Ortalama En İyi İhracat Ortakları

Ülke olarak en iyi ihracat ortakları	Toplam ihracatın yüzdesi
1. Suudi Arabistan	%42
2. Umman	%20

3. BAE	%17
4. Yemen	%6
5. Hindistan	%4
6. Çin	%3
7. Fransa	%2
8. Pakistan	%1,3
9. Lübnan	%1,2
10. Cibuti	%1

Kaynak: UNCOMTRADE & IMF DOTS, with CBS Adjustments, 2018

Tablo 4: Somali'nin 2010-2017 Yıllar Arasındaki Ortalama En İyi İthalat Ortakları

Ülke olarak en iyi İthalat ortakları	Toplam İthalatın yüzdesi
1. BAE	%30
2. Etiyopya	%12
3. Hindistan	%9
4. Çin	%7
5. Kenya	%6
6. Umman	%6
7. Malaysiya	%2,9
8. Pakistan	%2,8
9. Yemen	%2,5
10. Türkiye	%2,5

Kaynak: UNCOMTRADE & IMF DOTS, with CBS Adjustments, 2018

Somali neredeyse ihtiyacının tamamını ithal eden bir ülkedir. Ülkede herhangi bir sanayileşme, üretim tesisi bulunmamaktadır. Ülkede hizmet ve mal dolaşımı dolar ile yapılmaktadır. Resmi para birimi olan Somali Şilini neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu kötü ekonomik durum enflasyonun belirlenmesini de

engellemektedir. Yukardaki Tablo 1 ve 2'ye göre Somali'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında Suudi Arabistan, Umman ve BAE gelmektedir. İthalatta da BAE başı çekmekle beraber; Etiyopya, Hindistan, Kenya, Çin ve Pakistan'a da ihracat yapılmaktadır. Ülke ekonomisi açısından BAE önemli bir rol üstlenmektedir. Somali, ağırlıklı olarak canlı hayvan (deve, sığır, keçi gibi), muz, değerli taşlar ve metaller gibi ürünler ihraç etmektedir. Ayrıca, Somali'nin en çok ithalat ettiği ürünler ise şeker, pirinç, palm yağı, buğday unları, arabalar, yedek parçalar, giysi ve ayakkabı, elektronik ve inşaat malzemeleridir (Central Bank Of Somalia, 2019).

Afrika Boynuzu'nda yer alan Somali, tarihsel olarak kırılgan ve istikrarsız bir devlet olmuştur. Kızıldeniz'i Hint Okyanusu'na bağlayan Bab'ül-Mandeb Boğazı boyunca stratejik konumu göz önüne alındığında; Katar ve BAE, Körfez krizinin 2017'de patlak vermesinden bu yana büyüyen bölgesel emelleri için burayı bir sıçrama tahtası olarak kullanmıştır. Aralarındaki şiddetli rekabet Somali'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit etmektedir. Mogadişu'nun iki ülke arasındaki soğukluğa tarafsız kalmasına rağmen, Abu Dabi Somali'nin merkezi hükümetini Doha ile uyumlu sağlamakla suçlamıştır. Buna karşılık Somali, BAE'yi 1991'den beri Somali devletinden ayrılmaya çalışan Somaliland'ı destekleyerek Somali'nin egemenliğini ve birliğini bozmakla suçlamıştır (Igrouane, 2019).

Somali ile BAE arasındaki azalan diplomatik ilişkiler, ekonomik ve ticari ilişkilerin artmasının önünü kapatmıştır. Cumhurbaşkanı Hassan Sheikh döneminden itibaren ivme kazanan iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler, 2016'da BAE merkezli DP World isimli şirketin Berbera Limanı'nda bölgesel bir ticaret ve lojistik merkezi işletmek için 30 yıllığına Somaliland hükümetiyle 442 milyon dolar tutarında bir anlaşma imzalamasıyla bozulmaya başlamıştır. 1 Mart 2018 tarihinde Etiyopya, DP World ve Somaliland ile yapılan anlaşmanın ardından ana hissedar olmuştur. Anlaşmaya göre, liman gelirleri %51 DP World, %30 Somaliland ve Etiyopya ise kalan %19 hisseye sahip olacak şekilde paylaşılmıştır (Cannon & Rossiter, 2017). Bu bağlamda anlaşmanın imzalanmasında ve gelir dağılımında Mogadişu'nun hiç yer almaması, Somali Hükümeti'nin ciddi tepkilerine yol açmıştır. Kısa bir süre sonra BAE'nin, Berbera anlaşmasına bir askeri üs eklemesi Somali Hükümeti'nden gelen tepkileri büyütüştür

(Orakçı, 2018). Ayrıca BAE, Ekim 2017’de yarı özerk Puntland bölgesindeki Bosaso limanının yönetimi ve geliştirilmesi de devralmıştır (Garoowe Online, 2017).

Somali'nin Puntland bölgesindeki Bosaso limanı, ilk olarak 1980'lerde Orta Doğu'ya hayvan sevkiyatı yapmak için inşa edilen bir Liman’dır. Bosasso'daki çok amaçlı bir ticari limanı güncellemek ve genişletmek için Nisan 2017'de Dubai'de bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma, Puntland bölgesel hükümeti ve BAE'nin DP World’un tamamına sahip olduğu bir yan kuruluşu olan P&O limanları ile yapılmıştır. Anlaşmanın şartlarına göre, DP World, liman altyapısı, vinçler, tarama ve 450 metrelik rıhtım inşaatını; iyileştirmelerle, iki aşamada 336 milyon doları kapsayan 30 yıllık bir imtiyaz almıştır (Middle East Logistics, 2019).

Bosasso, BAE'nin Afrika Boynuzu’ndaki stratejik ayak izini daha da genişletmiş; BAE, Puntland'a güvenlik eğitimi sağlarken, Bosasso'yu Emirlik askeri operasyonları için kullanmaya şimdilik başlamamıştır. Berbera ve Bosasso liman anlaşmalarına tepki olarak, Somali Federal Parlamentosu, egemenliğinin ihlal edildiğini öne sürerek DP World’ü Somali’de yasaklayan bir kararı kabul etmiştir. Somali hükümeti ilişkileri gerginliği yol açsa da DP World ve yerel yöneticiler bugüne kadar Mogadişu'nun protestolarını büyük ölçüde görmezden gelmiştir. Berbera'da olduğu gibi, Puntland'ın anlaşmayı onaylamasını yolsuzluk iddiaları kuşatmıştır. Puntland, 2017 Körfez Krizi sırasında Mogadişu'nun tarafsızlığından ayrılmış, Suudi Arabistan ve BAE'ye desteklerini dile getirmiştir (Roble, 2017).

BAE’nin Somaliland ve Puntland ile ilişkiler kurmasının arkasındaki nedenlerden birisi Türkiye’nin Somali’deki varlığıdır. Emirlik, Somali ile Türkiye arasındaki ilişkilerin artmasından endişe duymaktadır. Dolayısıyla BAE, bu güçlü ilişkileri hem jeopolitik güvenliği hem de kendi ekonomisi için bir tehdit olarak görmektedir. Türk şirketleri tarafından işletilen Mogadişu limanı ve havaalanı da dahil olmak üzere Somali’nin önemli kaynaklarını yönetmek için büyük ihaleleri almayı başarmayan BAE, ayrılıkçı Somaliland ile ilişkiler geliştirmektedir. Somali sosyal ve ekonomik olarak toparlanmaya çalışırken, bölgede ticari çıkarları olan BAE, Somaliland ile bağlarını güçlendirmiştir (Webersik, Hansen, & Egal, 2018).

Son yirmi yılda, Somali ticaretinin kalbi olan Dubai, Somali ile BAE arasında kötüleşen ilişki sonucunda bu özelliğini kaybetmiş gibi görünmektedir. Buna alternatif olarak Somalili iş adamları ticaretlerini İstanbul'da yürütmeye başlamıştır. Genel olarak Afrika boynuzu bölgesi, stratejik deniz yollarına sahip olması açısından büyük bir ticaret potansiyeline sahiptir (Meester, den Berg, & Verhoeven, 2018).

BAE'nin ticari varlığı, en çok, Berbera ve Bosasso dahil olmak üzere Somali limanlarını geliştirmekle meşgul olan Dubai Ports World (DP World) olmak üzere, Emirlik deniz işletmeleri aracılığıyla yürütülmektedir. BAE-Somali ikili özel sektör faaliyetlerinin çoğu, Dubai merkezli büyük bir Somalili gurbetçi topluluk tarafından yürütülmektedir.

BAE ve Boynuzdaki ortakları ekonomik, kalkınma, büyüme ve bölgesel entegrasyonu teşvik etme kapasitesine sahip olmakla birlikte, aynı zamanda çeşitli olumsuz etkileri de üretmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi, müdahalelerine daha yakından bakıldığında Körfez ülkeleri görünüşe göre Afrika Boynuzu iç körfez rekabetleri için bir vekil olarak kullanmaktadır (Larsen & Stepputat, 2019).

Körfez içi rekabet Afrika Boynuzu bölgesinde sıçramıştır. Somali'nin Körfez krizinde sergilediği duruşu nedeniyle BAE, Somali hükümetinin itirazlarına rağmen yerel Somaliland yetkilileri ile ilişkiler kurmuştur. Bu ülkenin zaten kırılğan olan siyasi otoritesinin meşruiyetine zarar vermiş ve böylece Somali topraklarındaki mevcut gerilimleri arttırmıştır (Larsen & Stepputat, 2019).

BAE'nin Somali ile ekonomik ilişkilerine bir diğer olumsuz etki ise, Emirlik'in ağırlıklı olarak siyasi, ekonomik ve güvenlik konularda kendi gündemlerini gözetmesidir. Bu nedenle BAE, Somali'nin eş-Şebab terör örgütü ile yasadışı kömür ticareti yapmaktadır. Dolayısıyla BAE, 2012'de BM tarafından Somali'de yasadışı kömür ticaretine yönelik yasağı baltalamakla kalmamış, aynı zamanda eş-Şebab'a şiddet içeren operasyonları için hayati bir fon sağlayarak Somali hükümetinin güvenlik üzerindeki kontrolünü zayıflatmıştır (Larsen & Stepputat, 2019).

3.1.3. BAE'nin Somali'deki Askeri Varlığı

Somali siyasetine 1991 yılında devletin çöküşünden bu yana, iç karışıklıklar, kabile çekişmeleri, yolsuzluk, dış müdahaleler ve sürekli tekrarlanan açlık krizleri damgasını vurmuştur. Dolayısıyla Somali halkı son yıllarda açlık, korsanlık ve terör gibi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Gerçekten de Somali'de son birkaç nesil, devletin olmadığı ortamda ve pek çok sosyo-ekonomik sorunlarla yüzleşerek büyümüştür. 1990'larla birlikte başlayan iç karışıklıklar, yabancı aktörlere adeta davetiye çıkartmış, ABD ve BM Somali'ye askeri müdahalelerde bulunmuştur. Bu bağlamda BAE, 1992'de Somali'ye bir takım asker göndererek bu müdahaleye katılmıştır.

Ülkede yaşanan iç savaş nedeniyle polis misyonu ve Somali silahlı kuvvetleri yıkılmıştır. Güçlü bir ulusal ordunun ve polis misyonun eksikliği sonucunda ülkede uzun süreli güvelik boşluğu yaratmıştır. Somali hükümetinin güvenliği büyük oranda Afrika Birliği askerlerinden oluşan AMISOM tarafından sağlanmaktadır. Ancak AMISOM askerlerinin 2020 yılı itibarıyla Somali'den çekilmesi planlanmaktadır (AMISOM, 2020). Ayrıca, güvenlik sorunları Somali'de devlet inşasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Somali, terörist gruplarla mücadele edebilecek güçlü güvenlik güçlerinden yoksundur. Somali, bu sorunu çözmek için başta ABD, İngiltere, AB, Türkiye ve BAE gibi ülkeler ile Somali ordusunu yeniden inşa etmek için çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. BAE, 2014 yılında Somali ordusunun eğitimi ve maaşların ödemesi dahil olmak üzere askeri iş birliği konusunda bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma, Somali savunma Bakanı Mohamed Sheikh Mohamud ile BAE Dışişleri Bakanı Abdullah Bin Zayed al-Nahyan arasında imzalanmıştır. Bu askeri iş birliği alanında mutabakat zaptı imzalanmadan önce BAE, Somali Cumhurbaşkanlığı sarayı muhafızlarını eğitmektedir.

2014 yılında BAE, Somali silahlı kuvvetlerini eğitmek için Mogadişu'da askeri eğitim merkezi açmıştır. Buradaki amaç, Somali'nin güvenliğini ve istikrarını desteklemek, Somali silahlı kuvvetlerinin yeniden inşasında önemli rol oynamaktır. Somali'nin güvenliği ve istikrarını destekleyen sadece BAE değildir. Türkiye'de bu alanda çok önemli rol oynamaktadır. Eylül 2017 yılında Türkiye, Mogadişu'da bir askeri üs açarak Somali ordusunu eğitmeye başlamıştır (Ali A. , 2017). Bu alanda Türkiye ve BAE'ye kıyaslandığında Türkiye, Somali'nin toparlanma ve yeniden yapılanma

abalarında güvenilir bir ortak olmuştur. Ayrıca Türkiye, güvenlik angajmanının daha önce Somali hükümetine güvenlik desteği sağlayan devletlere kıyasla tamamen farklı olduğunu ortaya koymuştur (Ali A. , 2017).

Cumhurbaşkanı Hassan Sheikh Mohamud döneminde BAE'nin Somali'de yürüttüğü faaliyetler özellikle, Somali'nin güvenliği ve istikrarını destekleme konusundaki sürekli çabaları ve Somali silahlı kuvvetlerini yeniden inşa etmede oynamaya çalıştığı rol, Cumhurbaşkanı Hassan Sheikh tarafından takdirle karşılanmıştır. Ancak Cumhurbaşkanı Mohamed Abdullahi Farmaajo iktidara geldikten sonra iki ülke arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamıştır.

BAE'nin Afrika Boynuzu ülkelerine yönelik ilgisi, büyük çıkarlara sahip olduğu Bab'l-Mendep Boğazı'nın korunması ile yakından alakalıdır. Günümüzde BAE'nin ülke dışındaki iki askeri üssünün birincisi Eritre kıyılarındaki "Assab", ikincisi Somaliland'ın en büyük ve önemli şehirlerinden Berbera'daki Berbera ssdr. Berbera askeri üssü vasıtasıyla BAE, Afrika Boynuzu'ndaki nüfuzunu genişletmekte ve buradan hareketle varlığını ekonomik alandan askeri alana doğru yaymaya çalışmaktadır (BBC, 2017).

Yemen savaşı ve Körfez'deki i kriz, 1991'den beri Somali'den ayrılmaya alışan Somaliland'ı jeopolitik açıdan önemli konuma getirmiştir. Her iki gelişmede Suudi Arabistan ve BAE için Somaliland'ın stratejik önemini artırmıştır. Kendi kendine bağımsızlığını ilan eden Somaliland Cumhuriyeti, BAE ile bir dizi kazançlı askeri ve ticari altyapı anlaşmaları imzalanmıştır.

BAE, Etiyopya ile birlikte 2016 yılında Somali hükümetinin itirazlarına rağmen, Somaliland ile Berbera limanın işletilmesi ve geliştirilmesi için anlaşma imzalanmıştır. Bununla birlikte, 2017 yılında Yemen operasyonları nedeniyle Aden Körfezi'ne büyük bir önem vermeye başlayan BAE'nin Berbera'da askeri bir s kurmak için Somaliland yetkilileri ile tekrar bir anlaşma imzalamıştır. Bu dönemde Somaliland, BAE'nin Husi isyancılara karşı devam eden Suudi liderliğindeki koalisyonun bir parçası olduğu Yemen'e yakınlık nedeniyle stratejik olarak önemlidir (Southern, 2019).

Somali'yi savunmasız kılan şey aslında Somali'nin Arap Birliği'nin bir yesi olması ve rakip Arap güçlerinin onu Müslüman mmetin bir parçası olarak

görmesidir. Arap ülkeleri, Somali'nin stratejik konumunu “Arap vatanını” ve *al-amn al qawmi al-Arabi'yi* (Arap ulusal güvenliği) korumak için çok önemli görmektedir. Ancak Arap güçleri, Somali üzerindeki etkisini sürdürmek için rekabet etmektedir. Yakın zamana kadar Suudi Arabistan ve Mısır, Somali'deki en önemli iki rakip oyuncuydu. Şimdi sahneye Katar ve BAE çıkmıştır. Tüm bu güçler, rakip Somalili politikacıları aktif olarak desteklemekte ve onun kayırmacılık kültürünü daha da derinleştirmektedir (Abdi, 2017).

Cumhurbaşkanı Farmaajo, şimdiye kadar BAE-Suudi eksenini desteklemek ve Katar ile bağları koparmak için hem baskılara hem de mali teşviklere direnmiştir. Somali Federal Hükümeti (FGS), Suudi Arabistan ve BAE askeri ve mali yardımlarını kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmasına rağmen, tarafsızlığı tercih ederek ülke güvenliğini artırmıştır. 2017 Temmuz ayı başlarında, Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adel al-Jubeir ile Somali Başbakanı Hassan Ali Khaire arasında yapılan görüşmelerin sert geçtiğini bildirilmiştir (Abdi, 2017).

BAE, Körfez krizinde resmi olarak tarafsız olan Somali hükümetine karşı sert bir tavır almış ve Somali devletinin itirazlarına rağmen, Puntland ve Somaliland gibi özerk eyalet düzeyindeki hükümetlerle ilişki artırmaya başlamıştır. Körfez krizinden sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da gerilmesine neden olan bir diğer neden ise önceki sayfalarda detaylı bir şekilde bahsedilen Dubai'den gelen uçakta 9,6 milyon dolar yakalanmasıdır. Somali güvenlik güçleri havaalanında BAE'ye ait yaklaşık 9,6 milyon dolar nakit para taşıyan uçağı el koymuştur. Bu olaydan sonra, BAE, Somali'deki tüm faaliyetlerini durdurmuştur.

BAE, Mogadişu'daki askeri eğitim merkezini kapatarak Somali askerlerini eğitmeye yönelik programı durdurduğunu açıklamıştır. Ayrıca, 2014'den beri ödediği yaklaşık 2000 Somalili askerinin maaşlarını artık ödemeyeceğini açıklamıştır. Ancak Somali Cumhurbaşkanı Farmaajo, BAE'nin eğittiği özel birliği bizzat ziyaret ederek maaşlarının bundan böyle Somali devleti tarafından ödeneceğinin teminatını vermiştir. Bu bağlamda, BAE'nin Somali devletine askeri eğitim veren tek ülke olmadığını da eklemek gerekmektedir. ABD ve Türkiye de Somali silahlı kuvvetlerine eğitim veren ülkeler arasındadır. Sonuç olarak, bu hareket Somali'nin Emirliklere tamamen bağımlı olmadığını göstermektedir (Orakçı, 2018).

BAE, 2018’de uçak krizinden sonra Mogadişu’daki faaliyetlerine Somaliland’a yönelmiştir. Somaliland’a büyük yatırımlar yaparak Somaliland ordusu ve polisi eğitmeye başlamıştır. Ancak BAE’nin bıraktığı boşluğu Katar doldurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Katar, 2019’de 10.000’den fazla Somali askerlerinin eğitildiği Türkiye’nin en büyük denizaşırı TURKSOM askeri üssünün bulunduğu ülkedeki mevcudiyetinden yararlanacak Somali hükümetine 68 zırhlı araç tedarik etmiştir (Kennard & Einashe, 2019).

3.1.4. BAE’nin Cibuti’deki Varlığı

Doğu Afrika’da özellikle Afrika Boynuzunda bulunan Cibuti batıda Etiyopya, güneyde Somali, kuzeyde Eritre, doğuda ise Kızıldeniz ve Aden Körfezi ile sınır komşusudur. BAE ve Cibuti arasındaki ilişkiler baktığımızda iki ülke yakın coğrafî, tarihi, kültürel ve politik bağlar paylaşmaktadır (Report, 2022). Buna rağmen BAE, oldukça geç bir tarihte, 2012’de Cibuti’de bir konsolosluk açmıştır.

BAE’nin Cibuti’ye yönelik ekonomik varlığı, iki ülke arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkilerin itici güç olmuştur. 2006’dan beri BAE, Cibuti limanlarına yatırım yapmış ve bunlardan faydalanabilmiştir. Ancak son yıllarda BAE’li bir iş adamı olan ve Cibuti hükümeti tarafından aranan Abdourahman Boreh’i Cibuti’ye iade etmeyi reddettiğinde, BAE merkezli DP World şirketi Cibuti’deki rolünü azalmaya başlamıştır (Global Security).

27 Nisan 2015 tarihinde Cibuti hava kuvvetleri komutanı Wahib Moussa kalınlele ile BAE Konsolos yardımcısı Ali al-Shihi arasında çıkan sözlü bir tartışmanın ardından iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler kötüleşmeye başlamıştır. Tartışmanın nedeni Suudi liderliğindeki Yemen’e karşı kararlılık Fırtınası Koalisyonu’nun hava saldırılarına katılan bir Emirlik uçağının Yemen’den Cibuti Uluslararası Havalimanına izinsiz inmesi olmuştur. Bu olaydan sonra Cibuti’deki BAE konsoloslğunun kapatılması ve Cibuti’nin Flaydubai uçuşlarını askıya alınması da dahil olmak üzere iki ülke arasındaki ilişkiler kesilmiştir. Daha sonra iki ülke arasındaki ilişkiler eski dönemlerine dönmüş ve Ocak 2016’da BAE konsoloslğunu tekrar açılmıştır. Ancak, Şubat 2018’de iki ülke arasındaki ilişkiler tekrar gerginleşmiştir (Okbandrias, 2017).

Kızıldeniz'in Aden Körfezi'ne açıldığı coğrafyadaki stratejik konumu, Cibuti'yi bölgenin deniz ulaşımı ve yakıt ikmal merkezi haline getirmiştir. Cibuti ve Doraleh limanlarının kâr getiren transit işlevi sebebiyle ülkedeki ekonomik faaliyetler ağırlıklı olarak hizmet sektörü ve hâlihazırda bu ülkede bulunan yabancı askeri üslerin varlığına dayanmaktadır. Bu bağlamda, yabancı devletler hem liman erişimi hem de askeri üsler kurarak kıyı şeridinden başarıyla yararlanmıştır (Welborn, 2018).

BAE, Doğu Afrika'da limanlar aracılığıyla stratejik bir yer edinmeye çalışan birkaç Körfez ülkesinden biridir. Buradaki limanları kontrol etmek ülkelere ticari ve askeri avantajlar sağlar. Ancak bölgedeki gerilimi artırma riski taşımaktadır. DP World yöneticileri, Afrika, özellikle Afrika Boynuzunda daha fazla limana ihtiyaç olduğunu savunmaktadır.

Afrika, Orta Doğu, Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan Bab'ül-Mendeb'de stratejik bir konumda bulunan Cibuti'nin Doraleh ve Tajoura limanları BAE için iş fırsatları sunmuştur. 2006 yılında DP World Doraleh Limanlarını işletmek için Cibuti Hükümeti ile bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece, BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki ilk liman anlaşması Cibuti'deki Doraleh limanı olmuştur.

DP World şirketi, Cibuti'deki Doraleh konteyner terminalini inşa edip işletmiştir. Ayrıca, yollar ve diğer altyapının finanse edilmesine yardımcı olmuştur. Doraleh limanı şu anda ülkenin en büyük işvereni ve hükümetinin en büyük gelir kaynaklarından birisidir. Bununla birlikte Cibuti'nin ekonomisi ağırlıklı olarak hizmet sektörüne dayanmaktadır. Özellikle karayla çeviri Etiyopya'nın ekonomik gelişimi neticesinde Cibuti limanı üzerinden gerçekleştirdiği sevkiyat Cibuti ekonomisine ciddi katkı sağlamaktadır (Lilley, 2018).

BAE, Cibuti'deki en büyük yatırımcılardan birisidir. Abu Dabi Kalkınma Fonu, 2012 yılında Cibuti hükümeti bütçesindeki açığı kapatmak için yaklaşık 26 milyon dirhem hibe olarak sağlayarak bir mutabakat zaptı imzalamıştır (Reliefweb, 2012). Bununla birlikte, 2015'te Abu Dabi Kalkınma Fonu, zorlu ekonomik sıkıntılardan muzdarip Cibuti'ye sosyo-ekonomik kalkınmayı desteklemek için beş yıllık bir hibe olarak 50 milyon dolar vermiştir (Gulf News, 2015). Ayrıca, Daha önce Abu Dabi

Kalkınma Fonu'nun Cibuti Cumhuriyeti'nde farklı sektörlerde toplam değeri yaklaşık 100 milyon dirhem olan çeşitli kalkınma projelerini finanse ettiğini belirtmekte fayda vardır.

Dubai Emirliği tarafından finanse edilen yatırımlar, Cibuti'de 300 milyon doları aşan bir değere sahip Doraleh'deki konteyner terminali de dahil olmak üzere, DP World'un bu önemli liman yönetimine ek olarak sermayesinde üçte birini sağladığı birkaç stratejik projeyi içermektedir. Buna ENOC tarafından işletilen 90 milyon dolarlık Doraleh yakıt terminali ve Jafza tarafından işletilen Cibuti Serbest Bölgesi'nide örnek olarak söylemek mümkündür.

Cibuti'deki liman ekonomisine odaklanan BAE, 2006 yılında Cibuti yönetimi ile 21 yıl sürmesi beklenen bir iş birliği anlaşması imzalamıştır. Anlaşmaya göre BAE, Cibuti gümrük operasyonları için idari ve finansal sistemleri, prosedürleri yönetmek ve geliştirmek gibi sorumluklar üstlenmiştir. Ayrıca, Cibuti Gümrüğü'ndeki çeşitli kadro kategorileri için eğitim programları yürütmenin yanı sıra gelişmiş bir bilgi teknolojisi sağlamasını da içeriyordu. Ancak iki ülke arasındaki ilişkiler, 2014'te Cibuti hükümeti liman ve serbest bölge otoritesi başkanı Abdurrahman Boreh'e bir imtiyaz sözleşmesi sağlamak için rüşvet teklif etmekle suçlaması üzerine gerginleşmiştir (Mevlana, 2019).

Cibuti hükümeti, yaklaşık on yıldır BAE merkezli DP World Şirketi tarafından yapılan ve işletilen Doreleh Konteyner Terminali'nin ele geçirmiştir. Cibuti devlet başkanı İsmail Omar Guelle sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetmiştir (Khan, 2018). DP World, Doraleh limanının işletmesine ilişkin haklarını geri çeken Cibuti hükümeti tarafından 2018'de tahliye edilmesinden bu yana Afrika Boynuzu bölgesinde ivme kaybetmektedir. BAE, başta Londra'daki uluslararası Tahkim Mahkemesi ve Hong Kong Yüksek Mahkemesi önünde, Çinli tüccarların Cibuti'nin serbest bölgesindeki haklarına itiraz etmek için çeşitli yasal adımlara başvurmasına rağmen, Cibuti'deki faaliyetlerini sürdürmeyi başaramamıştır (Garroowe Online, 2015).

BAE, Afrika Boynuzundaki stratejik kazanım elde etmek ve bölgedeki limanları kontrol etmek için DP World'ü bir araç olarak kullanmaktadır. Cibuti devletinden gelen suçlamalarla karşı karşıya kalan BAE, alternatif bir stratejik arayışını girmiştir. Gerçekten de Cibuti üzerindeki etkisinin devre dışı bırakılmasından dolayı bu alternatif , Somaliland ve Puntland gibi eyaletlerdeki limanların imtiyazları aracılığıyla gerçekleştirmiştir.

Cibuti'nin profili, Amerika'nın ülkede bir askeri üs açtığı 11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan saldırılardan sonra daha da yükselmiştir. Ülkede Fransa ve Çin'in de üsleri vardır. Diğer donanmalar Somalili korsanları ile mücadele etmek için kıyılarından devriye gezmektedir. Ancak BAE, kendi deniz üssünü açmak istediğinde, kısmen Cibuti'nin rakibi Eritre ile yakın bağları nedeniyle geri çevrilmiştir. Cibuti ve Eritre devletleri arasında 2008'de kanlı bir sınır anlaşmazlığı yaşanmıştır (Goobjooge, 2001).

BAE 2015 yılında, Eritre'nin güneyindeki Assab'da bir deniz üssü inşa etmeye başlamıştır. Üs, Yemen'den Husi isyancılarına karşı Suudi Arabistan liderliğindeki savaşta kullanılmıştır. Bu Yemen'in ana limanı olan ve savaş sırasında ağır çatışmaların odak noktası olan Hodeida'ya yönelik tartışmalı bir amfibi saldırı için başlangıç noktası olmuştur. Üs ayrıca, BAE'nin Eritre'nin Etiyopya ile olan anlaşmazlığına çözüm bulmak için aracılık etmesine yardımcı olmuştur. Dolayısıyla, eğer BM Eritre'ye olan yaptırımları kaldırırsa BAE Eritre'deki varlığını Assab ve Eritre'nin diğer limanı olan Massawa genişletme imkanına sahip olabilir (Welborn, 2018).

2016 yılında BAE, 1991'de Somali'den ayrılan Somaliland'daki Berbera limanını işletmek için 30 yıllık bir anlaşmaya imzalamıştır. Daha sonra Berbera limanının hisselerinin yüzde 19'unu Etiyopya'ya vermesi hem Somali hükümeti hem de Cibuti hükümetinde tepkilere yol açmıştır. Somali, birliği ve egemenliğine aykırı olarak tepki gösterirken, Cibuti hükümetin farklı nedenlerle tepki göstermiştir. Etiyopya karayla çevirili bir ülke olması nedeniyle Cibuti'nin limanlarına bağımlıydı (Lilley, 2018). Dolayısıyla Berbera anlaşması Cibuti'nin Etiyopya ekonomisi üzerindeki tekeli aşındıracaktı. Ayrıca DP World'ün, Berbera ve Etiyopya sınırını birbirine bağlayan yolun altyapı modernize etme planlarının olması ve bunun da Addis Ababa'ya belki de Doğu Afrika'nın yalnızca Cibuti'ye olan bağımlılığını azaltmasına olanak tanıyacak olması Cibuti'nin tepkisinin bir başka nedeni olmuştur. Tüm bunlar Cibuti'nin jeopolitik önemini etkileyen unsurlar olacaktır. Birçok analist, BAE'nin Doraleh limanına doğrudan bir rakip inşa etmesinin, Cibuti hükümetinin Doraleh terminalini DP World'ün elinden almasıyla alakalı olduğunu düşünmektedir (Lilley, 2018).

Bununla birlikte, BAE'nin bu stratejik bölgedeki yerini sağlamlaştıracaktır. BAE, Arap Körfez devletleri arasında benzersiz bir şekilde, ekonomik ve askeri gücünü sınırlarının çok ötesine yansıtmaya çalışmaktadır. Afrika Boynuzu'ndaki limanların

tümü, Kızıldeniz'in girişinde hayati bir tıkanma noktası olan Bab'ül-Mendeb boğazının yakınında bulunmaktadır. 2016'da her gün 4,8 milyon değere sahip varil petrol buradan geçmiştir. Bu nedenle buradaki rekabet kızışmaktadır. Katar ve Müttefiki Türkiye Somali ve Sudan'da limanlar inşa etmektedir. Suudi Arabistan, Cibuti'de bir deniz üssü kurmak için görüşmelerde bulunmuştur.

Afrika Boynuzu'ndaki ülkeler kırılğan bir yapıya sahiptir. Körfez ülkeleri rekabet ettikçe bölgede var olan çatışmaları daha sorunlu hale getirmiştir. Katar, Cibuti ile Eritre arasındaki çatışmaların sona ermesine yardımcı olmaya çalışmış ve neredeyse on yıl boyunca orada barışı koruma görevlileri bulundurmuştur. Ardından, 2017 yılında BAE dahil dört Arap devletinin Katar'a ambargo uygulayarak ilişkilerini kesmiştir.

BAE ve Suudi Arabistan Körfez krizine Afrika, özellikle Afrika Boynuzu ülkelerinin de dahil olması için baskı yapmıştır. Somali hükümeti bu iki ülkenin baskılarına rağmen tarafsızlığı tercih etmiştir. Cibuti ve Eritre ise, abluka yapan devletlerin yanında yer almıştır (Soliman, 2017). Bu nedenle, Cibuti ve Eritre arasındaki tartışmalı bölgeden Katar birliklerini geri çekmiş ve Eritre kısa süre sonra bölgeyi ele geçirmiştir.

BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki faaliyetlerini bir dizi hesaplama şekillendiriyor. BAE, liman şehirlerinin Afrika, özellikle de Doğu Afrika ile uzun bağları vardır. Ancak 2011'den itibaren Abu Dabi, Kızıldeniz kıyısındaki ülkelere ticaret ortaklarından daha fazla bakmaya başlamıştır. Ortadoğu'daki kargaşa, İran'ın artan bölgesel etkisi, Somali'den kaynaklanan korsanlık ve 2015'te Yemen'deki savaşı, bölgedeki kendi temel çıkarları haline getirmiştir (Maru, 2018).

Körfez ülkelerinin Cibuti ve Eritre'deki askeri varlıkları uzun vadeli bir stratejiye mi dayalı yoksa kısa vadeli bir stratejiye mi dayalı olduğu sorgulanmaktadır. Yemen savaşı, Suudi Arabistan-BAE ile İran arasındaki vekalet savaşı sırasında bu iki Körfez ülkesi Afrika Boynuzu'ndaki askeri varlıklarını artırmaya çalışmışlardı. Afrika Boynuzu'nda ve daha geniş Doğu Afrika'da, Yemen limanları ve Bab'ül-Mendeb gibi stratejik bir erişim noktasında konumlandırmaktadır. Bu bağlamda, Yemen Savaşı sırasında, Suudi Arabistan ve BAE Cibuti ve Eritre'de askeri üsler kurarak bölgedeki varlıklarını güçlendirmeye çalışmıştır (Winsor, 2016).

2015 yılında, Ortadoğu'daki kargaşa, İslami hareketlerin yükselişi Libya'nın çöküşü, Suriye krizi, darbe sonrası Mısır'daki istikrarsızlık ve bazı Körfez liderlerinin İran'ın bölgede artan nüfuzunun tehdit olarak görülmesinden kaynaklanan korku, bazılarında bir kuşatma zihniyeti yaratmıştır. Bu bağlamda, Suudi Arabistan ve birincil ortağı BAE, Tahran'la gevşek bir şekilde müttefiki olan Husi isyancıları geri almak için Yemen'de askeri bir müdahaleye öncülük etmiştir. Husiler Yemen'deki iktidarı devirmiş ve 2015'in başlarında başkenti ve ülkenin büyük bölümünün kontrolünü ele geçirmiştir (Mansour & Ahmed, 2019).

İran karşıtı hareketinde Riyad, Tahran ile bağlarını güçlendiren eski müttefikleri Sudan ve Eritre'den yardım istemiştir. Sudan 1990'lardan başlayarak, savunma sanayisini İran'ın yardımıyla ve bilgi birikimiyle inşa etmiştir. Ayrıca Eritre'nin de İran ile güçlü ilişkileri vardır. Ancak 2014'de her iki ülke de İran diplomatlarını sınır dışı etmiştir. Bununla birlikte, bir yıl sonra her ikisi de Yemen Savaşı'na asker ve kaynak sağlamayı kabul etmiştir (Jiang & Braude, 2016).

Yemen savaşı başlangıcında, BAE ve Suudi Arabistan Husi isyancıların Bab'ül-Mendeb çevresindeki kazanımları karşısında endişeye kapılmış ve bu da İran'a bağlı bir grubun böyle bir stratejik noktayı kontrol etme olasılığını artırmıştır. Suudi Arabistan ve BAE Yemen'in batı ve güney kıyılarını geri almaya odaklanmışlardır. BAE, Yemen'in güneyindeki operasyonların fiili sorumluluğunu üstlenmiş ve hızla Kızıldeniz boyunca bir deniz ve hava üssüne ihtiyaç duyduğunu görmüştür. Bu nedenle doğal adayı, DP World'un inşa ettiği Cibuti'deki limanı olmuştur ancak, o zamana kadar Abu Dabi'nin Cibuti ile ilişkisi, BAE'nin Doraleh limanındaki yolsuzluk iddiaları nedeniyle ilişkiler kötüye gidiyordu. Aynı zamanda Emirlik, Cibuti'deki limanı Yemen'e askeri bir fırlatma rampası olarak kullanmayı çalışmıştır (Ardemagni & Fasanotti, 2020). Fakat Cibuti yetkilileri bu isteği yerine getirmemiştir.

BAE'nin Cibuti ile olan anlaşmazlığı, Kızıldeniz koridoru boyunca erişimi konusunda BAE'yi tedirgin etmiştir. Abu Dabi, varoluşunun tehlikede olduğunu hissettiği durumlarda bile Afrika Boynuzu'ndaki müttefiklerine güvenemeyeceğinden endişelenmektedir.

3.1.5. BAE'nin Eritre'deki Siyasal Varlığı

Eritre ve Etiyopya Arap Körfez ülkeleri ve halkları ile uzun tarihi ve ekonomik bağlara sahiptir. Eritre, Tigray Halk Kurtuluş Cephesi (LPTF) liderliğindeki bir isyancı ittifakın zaferiyle sonuçlanan bir savaşın ardından, 1993 yılında Etiyopya'dan bağımsızlığını kazanmıştır. Etiyopya'daki savaş, 1974'ten beri iktidarda olan Derg rejiminin çökmesiyle sona ermiştir. Eritre Halk Kurtuluş Cephesi (EPLF), Eritre'nin bağımsızlığı için savaşan örgüt stratejik olarak TPLF ile ittifak kurmuş ve Eritre'ye bağımsızlık verilmesi koşuluyla eski rejimin devrilmesine yardımcı olmuştur (Gün & Öztürk, 2022).

1974 öncesi emperyalist rejim sırasında Etiyopya ile Arap Körfez ülkeleri arasında büyük bir şüphe ve güvensizlik vardı. Etiyopya'nın İsrail ile güçlü tarihsel ve geleneksel bağları ve ülke içindeki Ortodoks Hristiyanlığın egemen olduğu siyasi ve ekonomik sistem nedeniyle, Arap Körfez ülkeleri Etiyopya'yı Arap dünyasının bir düşmanı olarak görmüşlerdir. Sonuç olarak Arap Körfez ülkeleri, Etiyopya hükümetinin hem iç hem de dış muhaliflerinin yanında yer almışlardır (Gudeta, 2019).

Arap-İsrail çatışmaları ve Etiyopya'nın İsrail ile olan güçlü ilişkileri de İmparator Haile Selassie döneminde Etiyopya'nın Müslüman ve Arap ülkeleriyle ilişkileri karmaşık ve gergin hale getiren bir diğer nedendir. Bu duruma doğrudan yanıt olarak bazı Arap Körfez ülkeleri, Somali-Etiyopya savaşında Somali'nin Ogaden bölgesindeki topraklarını geri almalarını ve EPLF Etiyopya'dan ayrılma mücadelesinde finanse etmişlerdir (Birara, 2013). Etiyopya'nın Arap körfez ülkeleriyle ilişkilerini kritik bir şekilde engellenmiştir. (İnternational Crisis Group, 2019) belirttiği gibi, ABD'nin güçlü bir ortağı olan Suudi Arabistan, Etiyopya'daki Sovyet destekli askeri rejimi kaldırmak için çok fazla kaynak sağlamıştır. Sonuç olarak, Etiyopya Sosyalist rejimi Ortadoğu'daki Arap ülkelerinin çoğunu ülkenin tarihi düşmanları olarak algılanmıştır. Bununla birlikte, 1980'lerin sonlarında Sovyetler Birliği'nden aldığı desteğin azalması üzerine Etiyopya hükümeti, Arap ülkeleriyle ilişkilerini iyileştirmeye çalışmıştır. Başkan da dahil olmak üzere üst düzey Etiyopyalı delegasyonlar, Suudi Arabistan ve BAE dahil olmak üzere önde gelen bazı Arap ülkelerini ziyaret etmiş ve onları Eritre isyancı grubuna desteklerini durdurmaya ikna etmeye çalışmışlardır. Bu çabaya rağmen, Etiyopya ile Arap dünyası arasındaki ilişkiler düşmanca kalmıştır (Birara, 2013).

Etiyopya-Arap ilişkileri 1991’de askeri rejimin çöküşünün ardından düzelmeye başlamıştır. Yeni Etiyopya Halka Devrimci Demokratik Cephesi (EPRDF) liderliğindeki hükümet, Arap Körfez ülkeleriyle bağları güçlendirmeye çalışmıştır. Bu gelişmeye katkıda bulunan önemli faktör, Eritre’nin Etiyopya’dan ayrılması olmuştur. EPRDF’nin dini eşitliği sağlamaya yönelik önlemleri ve Etiyopya’nın dış politikasının dışa dönük yaklaşımdan içe dönük yaklaşıma kayması da ilişkileri desteklemiştir. Bununla birlikte yeni dış politikada vurgularından biri ticaret ve ekonomik kalkınma olduğundan, hükümetin tarım ürünleri için doğrudan yabancı yatırıma ve pazarlara ihtiyacı vardı. Bu amaçla başta BAE, Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt olmak üzere Arap Körfez ülkeleriyle nispeten daha iyi ilişkiler kurmuştur. Ayrıca, en önemlisi Etiyopya’nın Körfez ile ilişkileri, 2018’de Etiyopya’daki siyasi geçişinin ardından temel ilerleme göstermiştir. Abiy Ahmed’in iktidara gelmesine yol açan Etiyopya’daki siyasi değişim, BAE’nin Afrika Boynuzunda artan ilgisiyle birleşince Eritre ve Etiyopya Körfez’in birbirine yakınlaşmasına nispeten daha iyi ve daha güçlü olmuştur (Jenber, 2021).

Eritre’nin 1993’de bağımsızlığını kazanmasının ardından hükümet, başta Etiyopya’ya karşı direnişini destekleyenler olmak üzere birçok Arap ülkesinde büyükelçilikler ve konsolosluklar açmıştır. BAE, Eritre devletinin diplomatik ilişkiler kurduğu ilk Afrika Boynuzu’ndaki ülkeler arasındadır. 1993 yılında Abu Dabi’de büyükelçilik ve 2001’de Dubai’de konsolosluk açmıştır. BAE’de yaklaşık üç bin ile dört bin Eritreli vardır. Bunların yüzde 60’i esas olarak bebek bakıcısı olarak çalışmaktadır (Abdulla, 2003).

Eritre’nin önemli yardım bağışçılarından biri olarak kabul edilen BAE’nin ülke ile yakın ilişkileri olması dikkat çekmektedir. BAE, 900’den fazla Eriteli öğrencinin eğitimini burs sağlayarak desteklemektedir. Abu Dabi Kalkınma Fonu, Eritre’deki birçok kalkınma projesini finanse ederek ülkenin altyapısını oluşturmaya yardımcı olmak için büyük rol oynamaktadır (Abdulla, 2003).

Eritre ve BAE arasında birkaç defa karşılıklı olarak üst düzey resmi ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Örneğin, en son 2019’da Eritre Cumhurbaşkanı İsaías Afwerki BAE’ye resmi ziyarete bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Afwerki Abu Dubai’de BAE’li üst düzey yetkililer ile ayrı ayrı görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler genelde, iki ülke arasındaki çok yönlü ikili ilişkilerde bugüne kadar kaydedilen daha kapsamlı

ilerlemesinin yanı sıra, iş birliği ve ortak endişe duyulan bölgesel meseler tartışılmıştır (Shaban, 2019).

BAE'nin Eritre ile yakın ilişkileri ve bazı Arap Körfez ülkeleri Somali'deki radikal islamcı grupları desteklemeleri ve Mısır'ın Nil anlaşmazlıkları üzerindeki iddialarına desteklemeleri, son yirmi yılda Etiyopya'nın Arap Körfez ülkeleri ile siyasi ilişkilerini zayıflatmıştır. Başka bir deyişle Etiyopya'nın her bir Arap Körfez ülkesiyle ikili ilişkileri ve tüm Arap körfez ülkeleriyle olan genel ilişkileri buna tanık olmuştur.

Etiyopya'nın 2008'den 2013'e kadar Katar ile siyasi ve diplomatik ilişkileri, Etiyopya ile Körfez arasındaki karmaşık ve gizemli ilişkilerin bir yansımasıydı. 2008'de Etiyopya, Katar'ı aşırılıkçı unsurları ve silahlı muhalif grupları destekleyerek Afrika Boynuzu'nda istikrarsızlık yaratmakla suçlayarak Katar ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Etiyopya'nın Katar ile ilişkisini kesme kararının ardından diplomatik ilişkileri bozulmuştur. Bununla birlikte Etiyopya, Katar'ın Eritre ile güçlü bağlarından ve İslamcı militanları destekleyen Somali'deki angajmanından memnun değildi. Ayrıca Etiyopya hükümeti, Katar'ın medyası al-Jazira'ya kullanarak ülkenin güvenliğini baltaladığını iddia etmektedir (Jenber, 2021).

Katar'ın Etiyopya karşıtı yaklaşımını bir öncül olarak dile getiren Etiyopya hükümeti, bir süre diplomatik ilişkilerini koparmıştır. Ancak, iki ülkenin liderleri arasında yapılan açık bir tartışmanın ardından, 2012'de resmi olarak tam diplomatik ilişkilerin yeniden başlatılması konusunda anlaşmıştır. 2013'de Katar Emiri Addis Ababa'yı ziyaret etmiş ve iki ülke iş birliğini geliştirmek için çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır (Mesfin, 2016).

Katar, Etiyopya ile diplomatik ve ekonomik bağlarını geliştirdiği için Eritre ile olan ilişkisini yavaş yavaş gevşetmiştir. 2017 yılında iki taraf arasında sık sık üst düzey ziyaretler gerçekleştirilmiş ve ikili ilişkilerin iyileştirilmesine yönelik ek anlaşmalar ve mutabakat zaptı imzalanmıştır. Etiyopya ile Körfez arasındaki gergin siyasi ilişkinin sebebi ise, Suudi Arabistan ve BAE, Etiyopya'nın düşmanı Eritre ile yakın dostluğu olmuştur (Jenber, 2021; Preeth, 2020).

2017 yılında Körfez ülkelerinin terör ve aşırılıkçı grupları desteklediği iddiasıyla Katar ile bağlarını kesmenin ardından Eritre, körfez içi krizde Suudi Arabistan ve müttefiklerini desteklemiştir. Eritre'nin Enformasyon Bakanı'nın yaptığı açıklamada kararının bölgesel barış ve istikrarı gerçekleştirmek için doğru yönde olduğunu söylemiştir. Bu açıklama, devam eden krizde destek arayan Katarlı yetkililerin Asmara ve Addis Ababa'yı ziyaretinden bir gün sonra gelmiştir. Abu Dabi Veliaht Prensi Şeyh Mohamed Bin Zayed al-Nahyan o dönemde Etiyopya başbakanı Hailemariam Desalegn ile telefonda görüşmüştür. Ancak Etiyopya taraf tutmamış ve krizin çözülmesi için diyalog çağrısı yapmıştır (Jenber, 2021).

2018 yılında Eritre-Etiyopya yakınlaşması, iki ülke arasında uzun süre devam eden bir çatışmayı sona erdiren tarihi bir barış anlaşması ve bir dizi ticaret ve güvenlik anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Etiyopya'nın yeni başbakanı Abiy Ahmed'in Eritre'nin başkenti Asmara'ya daha önce hayal bile edilemeyen ziyareti, iki ülke arasındaki krizi sona erdirmiştir (Jean- & Vilmer, 2021).

Eritre ve Etiyopya'nın uzlaşması, BAE'nin artan bölgesel etkisine bir bakış sunmaktadır. BAE'nin Somali ve Cibuti hükümetleriyle ilişkileri bozulurken Etiyopya'da reformist ekonomik görüşleri Abu Dabi'ye hitap eden yeni bir Başbakan ortaya çıkmıştır. Eritre ile Etiyopya birkaç yıl önce daha yakın ilişkiler için zemin hazırlamaya başlamışlardı. 2013'te ikili siyasi, ekonomik ve diğer işbirliklerini tartışmak üzere ortak bir komisyon kurmaya karar vermişlerdi. Ancak 2018'de Etiyopya'nın iktidardaki liderin değişmesi ve yeni Başbakan Abiy Ahmed gelmesi, BAE'nin Afrika Boynuzu'nda yeni bir ortak arzusuyla eşleşmiş ve daha hızlı bir uyum sağlamıştır (Jean- & Vilmer, 2021).

Abiy Ahmed Afrika Boynuzu'ndaki en kalabalık ülkesinin potansiyelini ortaya çıkarmak için özelleştirme ve kalkınmadan bahsederken, BAE bir stratejik ve yatırım fırsatı görmüştür. Etiyopya'nın büyümesi üzerindeki pek çok kısıtlama arasından denize erişimin olmaması ve bunun sonucunda ihracatının tek çıkış noktası olarak Cibuti'ye güvenmesi yer almaktadır. BAE'nin 2018'de Somaliland'daki Berbera liman anlaşmasında Etiyopya'ya %19 hisse vermesi Cibuti'ye olan bağımlılığını azaltacaktır (Gudeta, 2019).

Etiyopya, Eritre ve Somali’de beklenen potansiyel ticari fırsatlar bolluğu ile Abu Dabi, Abiy ile güçlü ilişkiler kurmak amacıyla bir dizi toplantı ve karşılıklı heyet görüşmeleri başlamıştır. Abu Dabi, Riyad’ın Eritre ile ilişkileri, bu başkentlerdeki liderler hazır olduğunda Asmara ve Addis Ababa arasındaki yakınlaşmayı kolaylaştırmaya yardımcı olmak için onları iyi konumlandırmıştır. BAE, Etiyopya’ya yaklaşık üç milyar dolar finansman sağlamıştır. Bununla birlikte, iki Körfez ülkesi Eritre’ye önümüzdeki yıllarda uluslararası yaptırımlarını kaldırılması için lobi yapmaya yardımcı olacaklarına dair güvence vermiştir (Jenber, 2021).

Körfez’in, görüldüğü gibi, Eritre-Etiyopya barış anlaşmasının hem ekonomik hem de stratejik çıkarları vardır. BAE’nin Cibuti ve Somali’deki sorunlu ilişkileri yaşarken, Eritre ve Etiyopya arasında arabuluculuk rolünü, Abu Dabi’nin Afrika Boynuzu’ndaki yaşadığı sorunu kapatmaya çalışmaktadır. Ayrıca, anlaşmanın yapıldıktan sonra Etiyopya Başbakanı Somali ile ilişkileri iyileştirme çabalarına öncülük etmiş ve bu da Mogadişu ile Abu Dabi arasındaki zorlu ilişkileri yumuşatmaya yardımcı olmuştur (İnternational Crisis Group, 2019). Şimdilik yakın bir zamanda yakınlaşmanın geleceğini gösteren çok az şey vardır.

BAE ve Suudi Arabistan, Başbakan Abiy Ahmed’in başka bir eski düşmanı olan Mısır ile ilişkilerini iyileştirme çabaları perde arkasından yardımcı olmuş gibi görünüyor. Ali, Haziran ayında Kahire’yi ziyaret etmiş ve Mısır devlet başkanı Abdel Fattah el-Sisi’ye Etiyopya kalkınma projelerinin özellikle Mısır’ın Nil suyunu ciddi şekilde azaltabileceğini korkuttuğu Büyük Etiyopya Rönesans Barajı’nın Mısır’a zarar vermeyeceğini dair güvence vermiştir. Sisi, anlaşmazlığın askeri bir çözümü olmadığını kabul ettiğini söyleyerek uzlaştırıcı bir yaklaşım da benimsemiştir (Lons, 2021).

BAE ve Suudi Arabistan sadece Etiyopya ile Eritre arasındaki uzlaştırmayla sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda iki ülke, Cibuti ve Eritre arasındaki yaklaşık on yıl süren bir sınır anlaşmazlığı üzerinden bir diyalogun başlatılmasına yardımcı olmuştur. Bu diyalog hala ilk günlerinde olsa da, 2018’de iki ülke liderleri arasında Cidde’de yapılan ilk toplantının ardından Cibuti devlet başkanı İsmail Omar Guelle Suudi medyasına ilişkilerin normalleşme aşamasına girdiği söylemiştir (Lons, 2021).

3.1.6. BAE'nin Eritre'deki Ekonomik Varlığı

Eritre 1998'den 2000'li yıllara kadar komşu Etiyopya ile kanlı bir sınır savaşına girmiştir. Bu da her iki ülkenin canlanan ekonomilerini zayıflatmış ve bölgesel barış ile güvenliği daha da karmaşık hale getirmiştir. BAE ile Eritre arasındaki ticari ilişkilere baktığımızda iki ülke arasındaki ticaretin son yıllarda geliştiğini görmekteyiz.

BAE ve Eritre arasındaki ekonomik ilişkileri görüşmek için üst düzey yetkililer birkaç defa bir araya gelmiştir. Örneğin 2018'de Eritre Cumhurbaşkanı İsaías Afweki, Abu Dabi Veliaht Prensi Şeyh Zayed ile bir araya gelerek iki ülkenin mevcut ticari iş birliği bağlarını geliştirmek için tartışmışlardır. Eritre Enformasyon Bakanı Yemane Meskel, iki liderin eğitim, sağlık, altyapı faaliyetleri, tarım ve imalat dahil olmak üzere farklı sektörlere yatırımları artırma konusunda anlaştığını söylemiştir (Mumbere, 2018).

BAE'nin Eritre'ye olan ihracatına baktığımızda, 2020 yılında BAE, Eritre'ye 77,4 milyon dolar değerinde ihracat yapmıştır. BAE'nin Eritre'ye ihraç ettiği başlıca ürünler rafine petrol ve plastik ev eşyalarıdır. Son yıllarda BAE'nin Eritre'ye ihracatı yıllık %2,42 oranında artarak 2003'te 51,5 milyon dolardan 2020 yılında 77,4 milyon dolara yükselmiştir. Ayrıca, Eritre'nin BAE'ye 266 milyon dolar değerinde ürün ihraç etmiştir. Eritre'nin ihraç ettiği ürünler ise işlenmiş kabuklular, altın ve gümüş vb. olmuştur (OEC Tradle, 2020).

Eritre ve Etiyopya uzlaşmasının faydalarına baktığımızda, bu uzlaşma iki ülkeyi aşan bölgesel siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarın önemli bir kaynağıdır. Afrika Boynuzu'ndaki diplomatik ilişkileri, ekonomik, kalkınma ve bölgedeki ülkeler arasında ikili ilişkiler geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Etiyopya'nın Eritre ile yakınlaşması, Etiyopya'nın Eritre limanlarına erişmesine yardımcı olacak ve bu da iki ülkenin de yararına olacaktır. Bununla birlikte, BAE ve Suudi Arabistan üstlendiği arabuluculuk rolü nedeniyle bu iki ülkenin Afrika'nın ikinci en kalabalık ülkesi ve hızla büyüyen ekonomiye sahip olan Etiyopya'ya erişmelerini sağlayacaktır (Jenber, 2021).

Eritre-Etiyopya arasındaki barış anlaşmasının ardından, BAE şirketi DP World Eritre'nin Assab limanının geliştirilmesine yardımcı olmak için ilgisini göstermiştir. Bununla birlikte, BAE Assab limanını Addis Ababa'ya bağlayan bir petrol boru hattı

inşa etme projesini duyurmuştur (Lons, 2021). Bu altyapı gelişmeleri, Körfez ülkelerinin Etiyopya'nın tarım ürünlerine erişimin de artıracaktır.

İki ülke arasındaki barış anlaşması, bölgesin faydalarının yanı sıra Etiyopya ile Arap körfez ülkeleri arasındaki düşmanlığı ve karşılıklı şüpheyi önleyebilir. Barış anlaşmasından önce, Arap Körfez ülkelerinin Eritre ile güçlü bağları Etiyopya tarafından güvenlik tehdidi olarak algılanıyordu. Örneğin yukarıda bahsedildiği gibi, Yemen savaşının ardından BAE'nin Eritre'deki Assab limanına askeri üs kurması Etiyopya için bir güvenlik tehdidi oluşturmuştur. Ayrıca Katar'ın 2008'den önce Eritre ile yakın ilişkileri Etiyopya tarafından hoş karşılanmamış ve Katar ile diplomatik ilişkilerin gerginleşmesine neden olmuştur. Bu nedenle mevcut Etiyopya-Eritre barış anlaşması, Etiyopya'nın Arap körfez ülkeleri ile olan sorunsuz ilişkisinde var olan birçok engeli ortadan kaldırdığı için Etiyopya'nın o ülkeleriyle olan bağlarını daha da güçlendirmek için bir fırsat olmuştur (İnternational Crisis Group, 2019).

3.1.7. BAE'nin Eritre'deki Askeri Varlığı

BAE'nin Afrika'daki ekonomik çıkarları artıkça, Afrika Boynuzu'ndaki askeri varlığı da genişletmiştir. Körfez ülkeleri, Somali açıklarındaki sularda korsanlıkla mücadele çabalarını desteklemenin yanı sıra, Afrika Boynuzu'ndaki ilk denizaşırı üslerini Eritre'de inşa ederek askeri projeksiyon yetkelerini de geliştirmiştir. Bununla birlikte, Afrika Boynuzu'ndaki ülkelerle askeri iş birliğini artırmışlar ve bölgedeki uluslararası terörle mücadele operasyonlarında daha belirgin bir rol oynamışlardır. Körfez ülkelerinin Afrika'daki güvenlik etkisini genişletmesi, büyüyen ekonomik güçlerini kullanma yetenekleri sayesinde mümkün olmuştur (Abdul Rahman, 2017).

Körfez ülkelerinin Afrika'daki güvenlik müdahaleleri, esas olarak Afrika Boynuzu'ndan kaynaklanan tehditler tarafından motive edilmiştir. 1970'lerde Suudi Arabistan komünizmin Afrika'da yayılmasına karşı koymak için "Safari Kulübü" olarak bilinen gayri resmi bir istihbarat ittifakı kurmak için Mısır, Fas, İran ve Fransa'ya katılmıştır. Suudi Arabistan, komünizmi potansiyel bir askeri ve ideolojik tehdit olarak algılamış ve özellikle Etiyopya'ya Sovyet ve Küba askeri müdahalesi ve Marksizm kurtuluş hareketlerinin daha geniş bir alana yayılmasından endişe duymuştur. Daha yakın zamanlarda, BAE tartışmalı bir şekilde, 2010 yılında Afrika Boynuzu'ndaki sularda

ticaret yollarını savunmak ve korsanlıkla mücadele etmek için Somali'deki Puntland eyaletinin paralı askerlerini desteklemek için başlangıç olarak 50 milyon dolarlık hibe sağlamıştır (Abdul Rahman, 2017).

BAE'nin Eritre ile uzun süredir devam eden bağları vardır. Ancak gerçek bir Afrika politikasının uygulanması sadece son yıllara dayanmaktadır. Başlangıçta, BAE tarafından Afrika özellikle, Afrika Boynuzu'nda sunulan fırsatlarla motive edilen bu politika, öncelikle BAE'nin ticari ve gıda güvenliği hizmet etmekteydi. 2011'de meydana gelen Arap Baharı ve 2015'te Yemen savaşı sırasında, Abu Dabi'nin dış politikasıyla siyasi ve askeri öncelikleri arasında bağlantı kurarak Emirlik, Afrika Boynuzu'ndaki ülkelere yönelik politikasının odağını önemli ölçüde değiştirmiştir (Telci, 2021).

BAE'nin siyasi İslam'a karşı mücadelenin merkez haline geldiği lider Mohamed Bin Zayed al-Nahyan döneminde BAE, uluslararası stratejisine hizmet etmek için Afrika Boynuzu'ndaki ülkelere yönelik siyasi, ekonomik ve askeri varlıklarını artırmıştır. Bu bağlamda BAE; Eritre, Somali ve özellikle Somaliland ve Puntland eyaletlerinde Yemen'de Husi güçlerine karşı konuşlandırmak amacıyla askeri gücünü büyük ölçüde kurmuştur (Larsen & Stepputat, 2019).

BAE, Eritre'de en az on yıldır neredeyse rakipsiz bir etkiye sahip olmuştur. Eritre, Afrika'nın diplomatik olarak en izole edilmiş devletidir. BM, Eritre hükümetini komşu Somali'deki eş-Şebab terör örgütünü desteklemekle suçlayarak, 2009 yılında silah ambargosu da dahil olmak üzere yaptırımlar uygulamıştır (Cornwell & Fick, 2018).

BAE'nin Eritre'deki askeri varlığına baktığımızda Yemen Savaşı'nın patlak vermesinin ardından Suudi Arabistan, BAE ve müttefikleri Yemen'deki askeri hareketleri için Eritre'deki Assab limanını askeri üs olarak kullanmaya başlamışlardır. Yukarıda bahsedildiği gibi, BAE ve Suudi Arabistan'ın Eritre'ye yönelmelerinin nedeni, Cibuti ve BAE arasındaki gerilimden sonra Mart 2015'te Yemen'deki koalisyon askeri eylemlerini başlatması olmuştur. Ardından BAE birlikleri, Camp Lemonnier yakınlarındaki Haramous'taki bir askeri tesiste Suudilere katılmıştır. Cibuti hükümeti, BAE'nin güvenlik politikaları ve kendi çıkarlarına dikte etmeye çalışması nedeniyle sert bir tavır göstermiştir. Cibuti, Nisan 2015'te BAE ve Suudi birliklerinin ülkeyi terk etmeleri talep etmiş ardından iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler de kesilmiştir (Waal, 2020).

2015'te Yemen'e Suudi liderliğindeki müdahalenin başlangıcında, BAE ordusu Cibuti'den çıkarıldığında Abu Dabi, Eritre'de Assab limanına erişim konusunda Asamara'daki hükümetle hızlı ilişkiler kurmuştur. Ancak o zamana kadar Eritre'nin İran ile yakın ilişkileri vardı. İran ile Eritre arasındaki ilişkilere baktığımızda, 2006'ya kadar Eritre ile İran arasında, İran İslam Cumhuriyeti'nin geçmişte Sudan üzerinden Eritre'yi hedef alan bölgesel İslamlaştırma politikası nedeniyle gerilim devam etmiştir (Lefebvre, 2019, s. 135).

Eritre, 1993'teki bağımsızlığından bu yana, Tahran ile diplomatik ilişkiler kurmamıştır. Ancak Aralık 2006'ya kadar Asmara'nın İran'a karşı tutumu büyük ölçüde Eritre'nin Somali'deki durum üzerindeki artan uluslararası izolasyon nedeniyle çarpıcı biçimde değişmiştir. 2007-2008 yıllar arasında Eritre ve İran, yerleşik olmayan büyükelçiler atamayı kabul etmişlerdir. Ayrıca 2008'de iki ülke arasında çeşitli bölgesel ve küresel konularda benzer görüşleri paylaştıkları açıkça belirtilmiştir. 2009 yılı gelindiğinde iki İranlı muhrip Eritre'nin Assab limanını kullandığında iki ülke arasındaki ilişki stratejik askeri bir boyut kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde, İran'ın Gazze Şeridi'ndeki Hamas'a ve Yemen'deki Husi isyancılara silah göndermek için bir geçiş noktası olarak kullanılabilecek bir askeri üs inşa ettiğine dair haberler ortaya çıkmaya başlamıştır (Lefebvre, 2019, s. 140). Ancak 2015 yılında Eritre, İran ile stratejik ortaklığını sonlandırmış ve Riyad ile yeniden anlaşmaya varmıştır.

Suudi Arabistan Nisan 2015'te Eritre ile Assab'ı kullanmak için bir güvenlik anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında BAE, Assab limanında bir deniz ve hava üssü inşa etmiştir. Riyad ve Abu Dabi'nin bu eylemleri Etiyopya tarafından kritik bir ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmüştür. Bununla birlikte bu eylem, Somali'deki terörist grupları destekleyerek bölgeyi istikrarsızlaştırmadaki rolü nedeniyle Eritre'ye uygulanan BM Güvenlik konseyi yaptırımının ihlali olarak görmüştür (International Crisis Group, 2018).

Eritre'ye Suudi-BAE'nin mali teşvikleri, bu eylemin ülkenin uluslararası izolasyonunu sona erdireceğin umuduyla birleştiğinde Asmara'nın kararını etkilemiştir. Eritre, BAE ve Suudi liderliğindeki Arap koalisyonunun Yemen'deki Kızıldeniz boyunca İran destekli Husilere karşı savaş yürütmek için Assab limanını, Eritre hava sahasını ve kara sularını kullanmasına izin vermiştir. Bununla birlikte, 2017 yılı başlarında, Eritre'nin

Husilere karşı savaşmak için Yemen'e yaklaşık 400 asker yerleştirdiğini iddia eden raporlar da ortaya çıkmıştır (Vatanka, 2016; Evers, 2016).

Afrika Boynuzu'ndaki ülkeler, Suudi Arabistan ve BAE'nin Eritre'deki Askeri varlığını, bölgenin barışı, istikrarı ve güvenliğini tehdit edeceği yönünde açıkça eleştirmiştir. Ayrıca BAE'nin Eritre'deki varlığı Etiyopya ve Cibuti ile olan ilişkilerini daha da kötüleştirmiştir. Örneğin 2016'da eski Etiyopya Başbakanı Haile Mariam Desalegn tarafından BAE ve Suudi Arabistan'ın Eritre ile imzalanan güvenlik anlaşmasının iki ülke arasında yarattığı gerilimi azaltmak ve ekonomik iş birliğini geliştirmek amacıyla Suudi Arabistan'a üst düzey bir resmi ziyaret gerçekleştirilmiştir. Desalegn, Suudi Veliht Prensi Muhammed bin Abdülaziz ile bir araya gelmiş ve ikili bölgesel güvenlik konularını görüşmüştür. Bu ziyaretten birkaç hafta sonra üst düzey bir Suudi heyeti Etiyopya'yı ziyaret etmiş ve iki ülke yatırım ve ticarette iş birliğini geliştirme ve Afrika Boynuzu ile Körfez'de barış ve güvenlik konularda görüşmeler yapmışlardır (Jenber, 2021).

Genel olarak Afrika kıtası Suudi Arabistan ve BAE için büyük önem taşımış ve bu iki ülke kıtadaki stratejik çıkarlarını belirlemiş durumdadır. Birçok durumda Riyad ve Abu Dabi bölgesel çatışmalarda Afrikalı müttefiklerinin desteğinden yararlanmıştır. Örneğin, bazı Afrika ülkelerine İran ve Katar ile ilişkileri kesmeleri veya Yemen'de askeri saldırganlığa girişmeleri yönünde çağrıda bulunmuştur. Suudi Arabistan ve BAE bağışlarına son derece güvenen bazı Afrika devletleri, bu iki Arap devletinin taleplerini yerini getirmektedir. Riyad ve Abu Dabi, ittifak kaybetme korkusuyla ve uluslararası alanda olumlu bir imaj bırakma isteğiyle, Afrika Boynuzu'ndaki ülkeler yani Eritre ve Etiyopya arasında arabuluculuk yapmıştır (International Crisis Group, 2019).

3.1.8. BAE'nin Sudan'daki Siyasi Varlığı

Sudan, Afrika kıtasının en geniş ülkesi olarak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını kazanan ilk devletlerden biri olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde Sudan ve BAE arasındaki siyasi ilişkiler incelendiğinde, iki ülke çok uzun bir tarihi ve kültürel geçmişe sahiptir. Ancak diplomatik ilişkiler, 1971'de BAE'nin bağımsızlığından sonra başlamıştır. İkili ilişkilerin resmi olarak başlamasının ardından Sudan ve BAE karşılıklı büyükelçilikler açılmıştır. İki ülke arasındaki ilişkiler, Arap ve Müslüman ülkesi

olmalarıyla ve ortak geçmişe dayanan ticari ve kültürel bağlarıyla karakterize edilmiştir. Büyükelçiliklerin açılmasından itibaren iki ülkenin üst düzey temsilcileri tarafından resmi ziyaretler gerçekleşmiştir. BAE'nin kurucusu ve ilk devlet başkanı Şeyh Zayed Bin Sultan al-Nahyan Sudan'ı birkaç defa ziyaret etmiştir. Ziyaretlerin ilki bağımsızlıktan bir yıl sonra, Sudan Cumhurbaşkanı Jaafar Nimeyri ile bir araya gelmesi ile gerçekleşmiştir (Mavle, 2018, p. 560).

İki ülke arasındaki ilişkileri günümüzün bir ürünü değil, geçen yüzyılın yetmişli yılların başlarından itibaren büyüme ve gelişme için uygun bir ortam yaratan Şeyh Zayed Bin Sultan al-Nahyan döneminden beri başlamıştır. İki ülke arasında çeşitli yönlerden ortak çalışmaların geliştirilmesi yoluyla siyasi, ekonomik, kalkınma ve kültürel iş birliği geliştirilmiştir. Sudan, BAE ve halkının liderliğinin kalbinde özel bir yere sahiptir. İki ülke arasındaki güçlü ilişkiler vardır. Tarihi ve kültürel bağların yanı sıra Sudan, BAE'nin bağımsızlığını tanıyan ilk ülkelerden biridir (Mavle, 2018, p. 567).

1972'de Sudan Cumhurbaşkanı Jaafar Nimeyri, BAE'nin Devlet Başkanı Şeyh Zayed Bin Sultan al-Nahyan'ın daveti üzerine BAE'ye giden ilk devlet başkanı olmuştur. Bu ziyaret, iki kardeş halkın yararına ilerleme isteklerinin bir ifadesi olduğunu belirtilmiştir. Bununla birlikte, siyasi ve ekonomik fikir alışverişinde bulunulmuştur. 1971-2004 arası ikili ilişkilerin artış gösterdiği yıllar olmuştur (Mavle, 2018, p. 576).

Şeyh Halife Bin Zayed al-Nahyan döneminde, BAE'nin Sudan'da uzun süredir önemli diplomatik ve insani çabaları ve iki ülke arasındaki güçlü ilişkileri daha da ilerletilmiştir. BAE Dışişleri Bakanı Şeyh Abdullah bin Zayed, 2009 yılında bir sınır anlaşmazlığı sırasında Sudan ile Çad arasında arabuluculuk yapmıştır (Mavle, 2018, p. 573).

Güney Sudan'da ise BAE, çok sınırlı bir varlığa sahiptir. Güney Sudan'da BAE tüccarları ve yatırımcıları Aralık 2013'te patlak veren çatışmaya kadar aktifti. BAE, Abu Dabi'de bir Güney Sudan büyükelçiliğinin açılmasına yardımcı olmuştur. BAE'nin Sudan ve Güney Sudan'daki çatışmaları, bölgedeki pratik çıkarlarını korumak için ihtiyatlı katılımıyla verdiği yanıt irdelenmektedir. Abu Dabi, Darfur ve Güney Sudan'daki çatışmayı çözmek için büyük çabalar gösterirken yapıcı angajman ve yaratıcı arabuluculuk için yeni bir paradigma benimsemeye çalışmıştır. BAE'nin Sudan ve Güney

Sudan'daki çatışmaya yanıtı, bir yandan başka bir ülkenin içişlerine karışmama ilkesine riayet ederken bir diğer yandan da ulusal çıkarlarını koruma ve şekillendirme ikileminden etkilenmiştir.

2007'de Sudan Devlet Başkanı Omar el-Bashir, BAE'nin Cumhurbaşkanı Şeyh Halife Bin Zayed al-Nahyan'ın daveti üzerinde, BAE'ye üç günlük bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Sudan Haber Ajansı'na (SUNA) göre iki liderin müzakereleri özellikle ekonomik düzeyde ikili ilişkileri ve iş birliğini artırmaya odaklanmıştır (Kuwait News Agency, 2007). Bu süreçte Sudan Devlet Başkanı el-Beşir ile Abu Dabi'de birkaç kez görüşmüştür. Bununla birlikte, uluslararası forumlarda da bu görüşmeler devam etmiştir. Birkaç ülkenin el-Beşir iktidarı ile ilişkilerini asgari seviyeye indirdiği ortamda BAE, tam tersine siyasi ve ekonomik ilişkilerini artırarak devam etmiştir.

2010 yılı ise Sudan için değişimleri beraberinde getirmiştir. Özellikle 2011 yılı Sudan için büyük bir kırılma noktası olmuştur. Bağımsızlık sonrasında 1956-1972 ve 1983-2005 arasındaki periyotlarda iki büyük iç savaş geçiren Sudan, Temmuz 2011 yılında gerçekleşen referandum ile Güney Sudan bölgesini kaybetmiştir. Sudan için önemli bir kayıp olan ve büyük travma olarak da değerlendirilen bu gelişme, 1956 yılında kazanılmış olan bağımsızlıktan sonra ülke tarihindeki en önemli olay olmuştur (Arpa, 2013, s. 126). Bununla birlikte, bu ayrılık din, diğer devletlerin konumlanmasında belirleyici olmuştur. Örneğin, ABD ve Avrupa, Sudan'ın güneyinde yaşayan Hristiyan halk ile dinsel yakınlığını bulmuş ve kuzeyde yaşayan Müslümanların hakimiyetindeki Sudan'ın günden güne Batı'dan uzaklaşmasıyla bu ayrılığı desteklemiştir.

2011 yılında gelindiğinde, Arap Baharı Sudan siyasi tarihinde etkili olduğu kadar BAE ve Sudan ilişkileri için de büyük bir değişimin başlangıcı olmuştur. Daha önce de değinildiği üzere BAE'nin Sudan ile ilişkileri bu döneme kadar ilişkileri geliştirmek için atılan adımlara rağmen belli bir düzeyde kalmıştır. Bunda ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkların önemli bir etkisi olmuştur.

Doğu Afrika'daki son zamanlarda yaşanan kırılmalıklar, bölgesel ve küresel aktörler tarafından Sudan gibi bölgenin önemli bir ülkesinde de istikrarsızlığın devamını istememektedir. Yıllar boyunca bölgesel çatışmalar ve güç yapılandırmaları, 2018-19 ayaklanması da dahil olmak üzere Sudan'ın siyasetini önemli ölçüde şekillenmiş ve

şüphesiz etkili olmaya devam etmiştir. En önemlisi, Katar'ı Müslüman Kardeşler'in desteğiyle Suudi Arabistan ve BAE'yle karşı karşıya getiren Körfez çatışmasının etkisiydi. Kardeşliğe ve genel olarak seçim ve demokratik siyasete karşı çıkan çatışmanın kökleri, büyük ölçüde bu ülkelerin, Katar'ın isyanları aktif olarak desteklediği (Mısır da dahil olmak üzere Katar merkezli El Jazire'nin kapsamlı ve sempatik bir şekilde ele aldığı) 2011 Arap Baharı konusundaki farklı tutumlarından kaynaklanmaktadır. Suudi Arabistan ve BAE ise bunları varoluşsal tehditler olarak görüyordu (Young, 2020).

Sudan, 1956 yılında bağımsızlığını elde ettiğinden günümüze kadar üç defa barışçıl protestolarla askeri yönetimlere son vermiş olsa da, sadece ortalama on yıl sivil yönetim tarafından yönetilmiştir (Devecioğlu, 2019). Sudan'ın kırılgan geçişinin ortasında, ülkenin devrimler ve darbeler döngüsü devam etmiştir. 2019 yılında gelindiğinde Sudan'da büyük bir değişim meydana gelmiştir. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle başlayan protestolar kısa sürede büyümüştür. Yaklaşık 30 yıldır iktidarda olan Ömer el-Beşir yönetimine Sudan ordusu tarafından el konulmuştur. Ordu, siyasi ve sivil toplum gruplarıyla müzakere edilen geçiş dönemi, güç paylaşımı düzenlemesinin kendi lehine olmasını sağlamıştır. BAE ve ABD, el-Beşir'in gitme zamanı geldiğini konusunda anlaşmış; ABD, sivillerin önderlik ettiği bir demokrasiye geçiş için bastırmıştır.

Körfez ülkeleri ve Sudan askeri darbesine baktığımızda her şeyin görüldüğü gibi olmadığını görmekteyiz. Suudi Arabistan ve BAE uzun süredir Afrika Boynuzu'ndaki siyasi geçişleri ve dinamikleri şekillendirmeye çalışmış ve Sudan'ın 2021'de Ekim darbesinden sorumlu tutulmuştur. Ancak Camile Lyon'sun (2021) ifade ettiği üzere, iç zorluklar karşısında istikrarsız bir Sudan'dan BAE ve Suudi Arabistan'ın aslında kazanacakları çok az şey vardır (Lons, İİSS Midlle East, 2021). Son yıllarda Arap Körfez ülkeleri Afrika Boynuzu siyasetine giderek daha fazla dahil olmuşlardır. Siyasi, ekonomik ve hatta güvenlik desteği sağlayarak, Batılı stratejik kanat olarak düşündükleri siyasi geçişleri ve dinamikleri şekillendirmeye çalışmışlardır. Bu nedenle Sudan Ordusu, hükümetin kontrolünü ele geçirerek ve Omar el-Bashir rejiminin 2019'da düşmesinden bu yana sürmekte olan kırılgan askeri-sivil geçiş süreci raydan çıkarak 25 Ekim darbesini başlattığında, Suudi Arabistan ve BAE'nin kısmen sorumlu oldukları hızla tespit edilmiştir (Lons, İİSS Midlle East, 2021).

Sudan Ordusu, ortaya çıkan damada bir kez daha merkezi bir rol oynamış ve insanların gerçek demokratik kazanımlar elde etmesini engellemiştir. Geçmişte protestocular diktatörleri devirmek için ordunun desteğine ihtiyaç duymuşlardır. Ancak ordu kendi gücünü sağlamlaştırmak için takip eden boşlukları da kullanmıştır. Sudan'ın askeri yöneticilerinin kontrolü sivillerin önderliğindeki bir yönetime devretmek istememelerinin nedenlerinden biri, yolsuzluk ve diğer suiistimaller için hesap verebilirlik hayaletidir (Cafiero & Al-Jaber, 2019). Cuntanın önde gelen isimlerinden birçoğu, bir yargıçla karşı karşıya kalmaktan ve geçmişte kamu fonlarının çalınması ve insan hakları ihlalleriyle ilgili suçların soruşturulmasından korkuyorlardır. Bununla birlikte, Sudan'ın 2019'deki protestolarının ayırt edici özelliklerinden biri, protestocuların ordunun demokratikleşme mücadelesinde ortak olmayacağına dair şiddetli kararlılığıdır (Cafiero & Al-Jaber, 2019).

Sudan'ın askeri yöneticilerinin dış desteklerine baktığımızda, bazı Arap Körfez ülkeleri, ülkenin geleceğini etkilemek için maddi olanaklarını kullanarak Sudan'a dahil olmuşlardır. Yine de bunu yaparken, onu Arap dünyasının bir sonraki KİK içi rekabet sahnesi, Levant'ta, Kuzey Afrika ve Afrika Boynuzu'nun bazı kesimlerinde halihazırda devam eden hem ideolojik hem de jeopolitik rekabet haline getirme riskini taşıyorlar.

Sudan'ın iktidardaki askeri rejimi siyasi çıkarları olan Suudi Arabistan ve BAE tarafından desteklenmiştir. BAE'nin Dışişleri Bakanlığından yapılan yazılı açıklamada, “Sudan askeri geçiş konseyinin halkın yanında durmak, can ve mal güvenliğini sağlamak için ilan ettiği adımları destekliyor ve teyit ediyoruz” ifadesi kullanılmıştır (TRT Haber, 2019). Sudan'ın yönetimdeki askeri cuntasının başkan yardımcısı Mohamed Hamdan Dagolo'nun, Riyad ve Abu Dabi'ye yaptığı ziyaretler, onu bu bloğa ve Sudan'ın yeni askeri yöneticileriyle olan bağlarına yakın uyumunun altını çizmiştir. Suudi Arabistan-BAE, Sudan'da gerçekten demokratik bir devrimin kendi arka bahçelerinde halk ayaklanmalarını tetikleyebileceği korkusuyla kararlı bir şekilde hareket etmişlerdir. Sudan'ın askeri darbenin bir hafta sonrasında, 70 milyon dolar tutarındaki yadımı askıya alan Biden yönetimi, ülkenin askeri liderlerine geçiş yapasını yeniden kurmaları için baskı yapmak adına askeri rejimi BAE'ye güvenmekten alıkoymamıştır. General al-Burhan ile ilişkisi olan BAE, güvenilirliğini kazanmak için milyonlarca maddi destek sağlamıştır (Gallopın, 2020).

BAE ve Suudi Arabistan, Omar el-Bashir'i kendi eksenlerine çekemedikten sonra, Sudan'ı kendi etkileri altına almak için 2019 darbesinden yararlanmıştır. Darbe sırasında, Sudan'ın bu Körfez ülkeleriyle olan ilişkileri bir dönüm noktasına işaret etmiştir. Uzun süredir devam eden ekonomik bağlara rağmen, Müslüman Kardeşler'e yakınlığı ile bilinen Omar el-Bashir rejimi, ilk yıllarından itibaren İran ile yakın ilişkiler geliştirilmiştir (Bozkurt & Kamal Eldeen, 2022). Sudan, BAE (bu konuda Katar Hariç tüm KİK ülkeleriyle) ile sert ilişkilere sahipti. Omar el-Bashir hükümeti Müslüman Kardeşler'in iki bölgesel destekçisi olan Darfur barış görüşmelerine aracılık eden Katar ve Türkiye ile ayrıcalıklı ilişkiler de sahipti. Ancak Suudi Arabistan ve BAE, Katar ve İran ile olan rekabetlerinde Hartum'un kendi saflarında yer almasını bekliyordu. 2016 yılında Sudan Devlet Başkanı Omar el-Bashir sonunda, Tahran ile bağlarını kesmiştir. Ayrıca bildirildiğine göre, Emirlik'e İslamcıları hükümetten uzaklaştırma sözü vermiştir. Fakat Omar el-Bashir'in sözünü tutacak kadar güçlü olup olmadığı belli değildi. Eski müttefiklerinin onu devirmek için plan yaptığı bir zamanda, el-Bashir'in Sudan'ın geleneksel müttefiklerinden uzaklaşması, geçimsiz yönetim çevresi içindeki bölünmeleri şiddetlendirdi ve rejiminin temel direği olan iktidardaki Ulusal Kongre Partisi içindeki duruşunu daha da zayıflatmıştır (Gallopın, 2020).

El-Bashir'in Körfez ülkelerinin Yemen Müdahalesi'ni desteklemek için binlerce Sudanlı askeri göndermesiyle yumuşayan Suudi Arabistan ve BAE, uzun süredir rejimi milyarlarca dolarlık yatırım ve mali yardımla desteklemiştir. Ancak el-Bashir'in İslamcı destek üssü ve onun destekçileri, Türkiye ve Katar'dan ayrılma vaatlerini yerine getirmemesi giderek daha çok kızdırmıştır. Bununla birlikte, 2017'de BAE, Suudi Arabistan, Mısır ve Bahreyn, İslamcılara destek verdiği iddia edilen Katar'a ekonomik ve diplomatik boykot ilan etmesinden sonra Sudan hükümetinin tarafsız kalması daha da rahatsız etmiştir (Dorsey, 2021). Başka bir deyişle, ideolojik bir yakınlık nedeniyle ya da her iki kamptan da destek istediği için el-Bashir, yalnızca Suudi-BAE kampının yanında yer almayı reddetmiş ve Katar ile iyi ilişkiler sürdürmüştür. Bu ABD'ye muazzam meblağlar sağlayan BAE'yi kızdırmıştır. İslamcıların Sudan hükümetinden çıkarılacağı ve bölgedeki İslamcılarla olan bağların sona ereceği vaadine karşılık el-Bashir, Türkiye ile bağlarını güçlendirmeye çalışmış ve Kızıldeniz limanının Sevkın adasının geliştirilmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır. (Abdelaziz, Georgy ve el Dahan, 2019'a)

BAE'nin son zamanlarda bölgesel politikaları İsrail'in çıkarlarına hizmet etmiştir. Bu bağlamda BAE'nin İsrail ile sürdürdüğü gizli ilişkiler 2020 yılında resmiyete dökülmüştür. BAE'nin İsrail'e hizmet eden birinci siyaseti, Sudan'daki demokratikleşmeye ket vurmasıdır. Yukarıda bahsedilen, 2019 yılında gerçekleştirilen Sudan'daki darbede oynadığı rol buna örnek olarak gösterilebilir (Gulf Business, 2021).

2019 yılından sonra, Sudan'da iktidara gelen Abdel-Fettah el-Burhan BAE ile ilişkileri daha da geliştirilmiştir. Suudi Arabistan, Sudan dosyasının yönetimini BAE'ye bırakarak bir adım geri atmıştır. Geçişe yönelik resmi destek politikalarına rağmen BAE, Sudan'daki generalleri destekleyerek hükümetin sivil kanadını baltalamak için manevra yapmıştır. Üç gelişme BAE'nin bu çabalarını göstermektedir. Birincisi, BAE generalleri öne çıkaran bir barış sürecine sponsor olmuştur. İkincisi, Emirlik Şubat 2020'de Egemenlik Konsey Başkanı General Abdelfettah al-Burhan ile İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu arasında ikili ilişkilerin normalleşmesini tartıştıkları Uganda'da gerçekleştirilen bir görüşmeye aracılık etmiştir (EuroNews, 2020). Son olarak ise, Hemedit'yi Sudan ekonomi politikasının sürücü koltuğuna oturtmak için lobi yapmıştır (Gallopın, 2020).

Sudan'ın Ekim darbesinin lideri ve ülkeyi yöneten tartışmalı Egemen Konsey Başkanı General al-Burhan, kendi otoritesi desteklemek için 2021'de BAE'ye resmi ziyarette bulunmuştur. BAE, askeri darbeden önce bile Sudan'da her zaman etkili olmuştur. Ancak Ömer el-Beşir'in görevden alınmasından sonra, BAE'nin Sudan'daki siyasi varlığı daha da artmıştır (Sputnik News, 2021) Ayrıca 2021 yılında BAE ve Sudan Cumhuriyeti, iş birliğini geliştirme ve çeşitli alanlarda deneyim ve bilgi alışverişi yapma çabalarının bir parçası olarak hükümet modernizasyonunda stratejik bir ortaklık başlatmıştır. BAE heyetinin Sudan ziyareti sırasında gerçekleşen ikili görüşmelere Sudan Başbakanı Abdullah Hamdok da katılmıştır. İki ülke arasındaki uzun süreli ilişkilerin altı çizilmiştir (UAE Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation, 2021).

Sonuç olarak BAE, Sudan'daki son gelişmeleri yakından takip ettiğini vurgulayarak, Sudan'da istikrar çağrısında bulunmuştur. BAE'nin resmi haber ajansı WAM göre, BAE Dışişleri ve Uluslararası İş birliği Bakanlığı “elde edilen siyasi ve ekonomik kazanımları ve Sudan'ın egemenliğini ve birliğini korumayı amaçlayan her

şeyi koruma ihtiyacını ve Sudan halkına verdiği desteği” vurgulamıştır. (Gulf Business, 2021).

3.1.9. BAE’nin Sudan’daki Ekonomik Varlığı

BAE’nin Sudan’daki ekonomik varlığına baktığımızda, Arap Körfez ülkeleri ile çok uzun ticari ilişkileri vardır. Sudan, Jaafar Nimeyri döneminde, Arap petrol fonlarından yararlanmıştır. 1972’de BAE, Güney Sudan’ın rehabilitasyon fonlarına katkı sağlamak için 1 milyon dolar bağışlamıştır. Aynı yıl Kuveyt Arap Ekonomik Kalkınma Fonu 2 milyon dolarlık bir kredi hibe etmiştir. 1973’te Sudan’a, Rahad Nehri’nin doğu kıyısındaki yaklaşık 300.000 dönüm yarı kurak çölü verimli tarım arazilerine dönüştürecek sulama projelerini finanse etmek için 11 milyon dolarlık bir kredi daha verilmiştir (Wai, 1979, s. 313).

1974’te Suudi Arabistan Krallığı, Sudan’a tarımsal kalkınmada destek amacıyla 20 milyon kredi sağlamıştır. Bununla birlikte, Kuveyt Arap Ekonomik Kalkınma Fonu Sudan’a 50 milyon dolar daha borç vermiştir. Ayrıca Riyad rejimi, Port Sudan’da bir petrol rafinesinin inşaatını ve liman ile Hartum arasında bir petrol boru hattı inşa edilmesini desteklemektedir. 1976’da, Rabat’taki Arap Zirve Konferansı’nda, yeni kurulan Arap Fonu’nun ekonomik ve sosyal kalkınma için Sudan’ı Arap dünyası için önemli bir gıda kaynağına dönüştürmek adına Sudan’a para akıtacağı açıklandı. Örneğin, Kuveyt’in 61 milyon dolar, Suudi Arabistan’ın 28 milyon dolar ve Dünya Bankası’nın 42 milyon dolar avans verdiği 'Rahad Planı' ile Mavi Nil üzerindeki Roseries Barajı’ndan sağlanan su aracılığıyla binlerce dönüm araziye ekime açması bekleniyordu. Ancak Sudan’a vaat edilen tüm bu Arap fonlarına rağmen, petrol kıtlığı devam etmekteydi (Wai, 1979, s. 314).

Abu Dabi ve Hartum arasındaki ekonomik ilişkiler, Nimeyri iktidara geldiğinden beri daha samimi olmuştur. BAE’nin verimliliği ve disiplinleri Sudan’ı etkilemiştir. Sudan’da Şeyh Zayed tarafından kurulan BAE’ye iyilik ve bağış yolu başlamıştır. Bunun sonucunda 600 km uzunluğundaki Haya Port Sudan caddesi inşa edilmiştir. Sudan için en önemli kalkınma projelerden biridir. Çünkü kalkınma ve istikrarın desteklenmesine katkıda bulunan diğer projelerle birlikte, Sudan’ın ana limanını ülkenin merkezine bağlamaktadır.

Şeyh Zayed, Sudan Devlet Başkanı Jaafar Nimeyri ile görüşerek, iki ülke arasındaki teknoloji, ticaret, medya ve kültür alanlarda iş birliği dahil olmak üzere birçok alanda anlaşmalar imzalamıştır. Sudan ve BAE arasındaki iş birliği genel olarak hizmet sektörünü, gıda güvenliği, kalkınma programları ve altyapı projelerini içermektedir. 1971’de BAE tarafından kurulan resmi dış yardım kuruluşu Abu Dabi Yardım Fonu aracılığıyla, Sudan’a çeşitli kalkınma projesi yardımı gerçekleştirilmiştir. Abu Dabi Yardım Fonu, Sudan’a çeşitli alanlarda uygulanan tarım, ekonomi, turizm, ulaşım ve eğitim gibi alanlarda yardım sağlamaktadır (Marefa, 2020). Ayrıca Abu Dabi Ekonomi Kalkınma Fonu, altyapı, demiryolları, dokuma fabrikaları ve ödemeler dengesi desteği de dahil olmak üzere bir dizi hayati projeler için Sudan’a kredi ve yardım sağlamıştır.

BAE, Sudan hükümetinin çeşitli dönemlerde eksilerine dayalı ekonomi projelerine devam etmiş ve hava taşımacılığı alanında iş birliği anlaşması, Sudan ve Emirates Şirketi’nin yeniden canlandırılması gibi yeni anlaşmalar imzalanmıştır. Hartum Uluslararası Fuarı’ndaki Emirates ortaklığı ve Emirlik yatırımcıları petrol, madencilik ve imalat alanı gibi yeni girişimlerde ufuk açmıştır.

Sudan ve BAE ekonomik iş birliği hacmi 2004-2008 yıllar arasında önemli ölçüde artmıştır. Ülkedeki Emirlik yatırımları, 2007 yılında 1,3 milyar dolarken, 2009’a gelindiğinde 2 milyar dolara yükselmiştir. Yukarıda bahsedildiği gibi BAE’nin yatırımlarının çoğu hizmet sektörü, sanayi ve tarım alanlarına yöneliktir (Shaheen, 2011). Örneğin, Abu Dabi Kalkınma Fonu, enerji sağlayan ve tarımsal sulamaya yardımcı olan Merowe Barajı’nın inşasına yardımcı olması için Sudan’a 367 milyon dolar bir kredi sağlamıştır. Ayrıca Sudan hükümetine Sudan’ın bütçesini dengelemesine yardımcı olmak için 100 milyon dolar borç vermiştir (Emirates News Agency, 2009).

BAE, Sudan ile ticari ve siyasi ilişkiler artırmak ve geliştirmek için 1981 yılında BAE’de Sudanlı işçilerin çalışmalarına izin veren bir anlaşma imzalanmıştır. Ayrıca, 2003’te iki ülke arasında serbest ekonomik bölge kuran bir anlaşma imzalanmıştır. 2009 yılında BAE’nin Sudan’a petrol dışı ihracatı 173 milyon doların üzerine çıkarken, ithalatı ise 635 milyon dolar olmuştur (Shaheen, 2011). Bu bağlamda, iki ülkede karşılıklı olarak 2008 ve 2009 yılları arasında hem ithalat hem de ihracat önemli ölçüde artmıştır. Bu

dönemlerde, BAE'nin Sudan'a yaptığı petrol dışı ithalatın çoğunluğu inciler, değerli taşlar ve metalleri içermektedir.

BAE, Arap dünyasındaki gıda açığını kapatmak için ve dünya nüfusunun geniş kesimlerini beslemek için Afrika'nın en büyük ülkesinin potansiyellerini kullanmak adına Sudan ile ekonomik bir ortaklık kurmaya öncülük etmiştir. İki ülkeden yetkililer, 2004'de açılan birinci Sudan Tarımsal Yatırım ve Tanıtım Forumu'nda, tarım alanında iş birliğini güçlendirme için görüşmelere başlamıştır. Forumda bir dizi anlaşmalar imzalanmıştır. Milyonlarca dolarlık ortak girişimler için çeşitli anlaşmalarda önde gelen BAE yatırımcıları, bakanlar ve bankacılar foruma katılan Sudan heyeti ile müzakere etmiştir (İbrahim, 2004).

BAE'nin gıda güvenliği sorunu gidermek için Dış Ticaret Bakanlığı yatırımcılarını Sudan'ın tarım sektörüne katkıda bulunmaya çağırmıştır. Afrika'da tarım arazilerini satın alarak ve yatırım yaparak gıda güvenliği sorunu giderilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla BAE Sudan'daki tarım arazilerine büyük önem vermektedir. Sudan, yaklaşık 87 milyon hektar olduğu tahmin edilen geniş ve verimli topraklara sahiptir. BAE, Sudan'ın GSYİH'sinin yüzde 40'ını oluşturan tarım sektörüne yatırımı teşvik etmek için Hartum'da kurulan Arap Tarımsal Üretim Örgütü'nü destekleyen ilk ülkelerden biri olmuştur. Sudan'da artan tarımsal yatırımı, BAE'nin gıda güvenliğini artırmaya yardımcı olabilir (Shaheen, 2011). Abu Dabi, sığır beslemek için kullanılan bir ürün olan yoncayı yetiştirmek için haziran ayında ADFD aracılığıyla 30.000 hektarlık arazi satın almıştır. BAE'nin Sudan'a yönelik yardımı da önemlidir.

BAE'nin Sudan'a yönelik insani yardımlar içinde bir diğer dikkate değer olan ise 2009 yılında, Güney Sudan'da faaliyet gösteren Emirates Dünya İnsani Mobile Hastanesi olmuş, hastane yaklaşık 2000'den fazla hastaya ücretsiz tedavi sağlamıştır. Ayrıca görme engeli hastaları tedavi etmeye yönelik bir proje olan Noor Dubai, Sudan'da bir şube açmıştır. Kızılay Otoritesi (RCA), yardım malzemeleri için bir hava köprüsü kurarak Sudan'ın güneyindeki mülteci kamplarına uçaklar dolusu gıda ve ilaç göndermiştir. Bununla birlikte, aynı yıl Sudan'daki sel mağdurlarına yardım göndermiştir (Emirates News Agency, 2009).

1970'lerden bu yana, Afrika Boynuzu'ndaki Körfez dış yardımlarının en büyük alıcısı Sudan olmuştur. Sudan muhtemelen Körfez için en önemli Boynuz ülkesidir. Suudi Arabistan'ın özellikle Sudan ile uzun süredir devam eden tarihi ve kültürel bağları vardır. Omar el-Bashir döneminde Körfez ülkeleri, Yemen'deki Sudan birliklerinin desteği ve 2016'da Hartum'un İran ile ilişkisinin kesmesi karşılığında ekonomik desteklerini artırmıştır (Lons, İİSS Midlle East, 2021). Ancak, 2017'de Katar Krizi'nin ortaya çıkması ve Omar el-Bashir'in tarafsız kalması, BAE'nin Sudan'a yakıt tedarikini ve mali yardımı durdurmasına neden olmuştur.

2018 yılında Sudan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Abdel-Gani al-Na'im BAE'nin ekonomik işlerden sorumlu Dışişleri Bakan yardımcısı Mohamed Sharaf ve beraberindeki heyetle karşılıklı yatırım fırsatlarının yanı sıra, ekonomik ve teknik uzmanlık alışverişini görmüşlerdir. Toplantı, Sudan hükümetinin Yemen'deki İran destekli Husi isyancılara karşı savaş yürüten Suudi liderliğindeki ittifaka katılması için muhalefet partilerinden güçlü bir baskıyla karşı karşıya kalmasıyla gerçekleşmiştir (Sudan Tribune, 2018). Bununla birlikte Hartum, petrol zengini Körfez monarşilerinin Yemen ihtilafına önemli ölçüde dahil olmasına rağmen ülkeye sağladığı mali desteğin zayıf olması nedeniyle eleştirilmiştir.

2020 yılında, Sudan Enerji Bakanı, BAE'nin Sudan ile 500 megavatlık güneş enerjisi santrali kurmak için bir mutabakat zaptı imzaladığını duyurmuştur. BAE, Sudan'daki ekonomik iş birliğini artırmanın yeni yollarını geliştirmektedir. ADFD'nin ekonomiyi canlandırmaya ve finansal zorlukların üstesinden gelmeye yardımcı olan kalkınma projelerinin stratejik finansmanındaki lider rolü, 2021'de Abu Dubai'de, ADFD Genel Direktörü Mohamed Saif al Suwaidi ve Sudan Dışişleri Bakanı Maryam al-Sadiq al-Mehdi arasındaki bir toplantı tartışılmıştır. Al-Mehdi başkanlığındaki Sudan'dan üst düzey bir heyet, ADFD merkezinde al-Suwaidi ile bir araya gelerek ikili ilişkilerde potansiyel iş birliği alanlarını ve ortak sinerjiyi artırmanın yollarını görüşmüştür (Gulf Today, 2021).

ADFD, Sudan'daki çeşitli ekonomik sektörlerin sürdürülebilir büyümesini ve refahını teşvik etmeye çalışmaktadır. 2019'de BAE, Sudan'ın ekonomik istikrarını

korumayı amaçlayan 1,5 milyar dolarlık bir yardım paketi sözü vermiştir. Bu yardımın bir parçası olarak BAE, Sudan Merkez Bankası'nın maddi durumunu güçlendirmek için 250 milyon dolarlık bir mali tahsisat da yatırmıştır. Aynı zamanda BAE, Sudan hükümetinin ödeme dengesini 119,8 milyon dolar ile desteklemiştir (Gulf Today, 2021).

BAE, Sudan gıda güvenliğini artırmak için 144 milyon dolar değerinde 540.000 ton buğday, 19,75 milyon dolar değerinde 136.000 ton ilaç ve tıbbi malzeme göndermiştir. Ayrıca BAE, 400.000 öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamak için 11,4 milyon değerinde okul ve eğitim malzemeleri tedarik etmiştir. Bu bağlamda, BAE'nin Sudan kalkınma faaliyetlerini 1976'den bu yana sanayi, enerji, ulaşım, su ve sulama gibi kilit sektörlerdeki önemli projeleri finanse ederek ülkenin stratejik kalkınmasını iyileştirme çabalarında Sudan hükümetini desteklediği görülmektedir. (Gulf Today, 2021).

BAE'nin Sudan'a olan ihracatına baktığımızda, 2020 yılında BAE, Sudan'a 1,14 milyar dolar ihracat yapmıştır. BAE'nin Sudan'a ihraç ettiği başlıca ürünler kamış veya pancar şekeri, kimyasal olarak saf sakaroz, radyo yayın ekipmanları ve mücevherat ürünleridir. Son 24 yılda BAE'nin Sudan'a ihracatı yıllık %14,6 oranında artarak, 1995'teki 37,8 milyon dolardan 2020'de 1,14 milyar dolara yükselmiştir. Ayrıca Sudan, BAE'ye 1,86 milyar dolar değerinde ihracat yapmıştır. Sudan'ın ihraç ettiği ürünler arasında ise işlenmemiş veya yarı işlenmiş formlar, yağlı tohumlar, altın ve gümüş gibi ürünler başa gelmektedir (OEC Tradle, 2020). Sudan'ının BAE'ye ihracatı yıllık %18,4 oranında artarak 1995'te 27,3 milyon dolardan 2020'de 1,86 milyar dolara yükselmiştir.

2022 yılında, BAE'nin Sudan'daki askeri hükümet ile daha yakın ilişkiler kurarak Hartum'da yeni bir Kızıldeniz limanı inşa edeceğini duyurmuştur

3.1.10. BAE'nin Sudan'daki Askeri Varlığı

Sudan, 1992'den beri Müslüman Kardeşler konusunda Katar hariç tüm KİK ülkeleri ile sert ilişkilere sahiptir. Sudan, Suudi liderliğindeki KİK ülkelerin baş düşmanı olan İran'ın en güçlü müttefiki olarak görülüyordu. Yakınlaşma, 2014 yılında İran'ın Sudan'daki diplomatik olmayan faaliyetlerinin kapatılmasıyla başlamıştır. Sudan'ın Mısır Müslüman Kardeşleri'nden ilham almaktan vazgeçtiği bu yakınlaşmada, Mısır'da

Cumhurbaşkanı Mursi liderliğindeki Müslüman Kardeşler hükümetinin ölümü de rol oynamıştır.

Sudan Devlet Başkanı el-Bashir'in hem Sudanlı Müslüman Kardeşler'de (Ulusal İslam Cephesi'nin unsurları) hem de orduda destek tabanına sahip olduğu hatırlatılmalıdır. Böyle bir konumla Sudan, Müslüman Kardeşler'i terörist grup olarak ilan eden BAE ve Suudi Arabistan ile ideolojik olarak aynı hizaya sahiptir. Ayrıca, Sudan 2011 Libya ayaklanmasını desteklemiş ve hatta Sudan'da Devlet Başkanı Bashir'i devirmeyi amaçlayan isyancı grupları destekleyen Albay Muammer Kaddafi'ye karşı savaşmak için asker göndermiştir. Ancak Sudan hâlâ Libya'daki Ensar el-Şeria gibi İslami gruplarla bağ kurmakla suçlanmıştır. En azından taktiksel olarak, Başkan al Bashir yönetimindeki Sudan, BAE ile yakından çalışmaya hazırlanırken BAE, Sudan'ın ilişkilere olan bağlılığını sorguluyordu.

BAE'nin Sudan'daki askeri varlığı uzun ve kısa vadeli olarak hem Libya müdahalesi hem de Yemen savaşı sırasında ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda BAE, Sudan'a siyasi, ekonomik ve güvenlik desteği sağlayarak Sudan'daki varlığını şekillendirmeye çalışmaktadır. BAE'nin yayılmacı politikaları Ortadoğu ve Afrika'ya yayılırken Sudanlı gençleri paralı asker olarak işe aldığı iddiaları, Sudan'ın Körfez ülkeleri Yemen ve Libya'daki yıkıcı askeri hareketindeki tartışmalı rolünü vurgulamaktadır (TRT World, 2020).

Sudan'ın ekonomik konumu düşerken, el-Bashir Körfez ülkeleri özellikle BAE ve Suudi Arabistan'ın gözüne girmeye çalışmış ve maddi yardım için destek istemiştir. Bunun için önce İran ile ilişkilerini keserek dış politikasını giderek kendi gereksinimlerine uygun hale getirmiştir (Al Jazeera, 2019). Ardından Yemen'deki Husilerle savaşmak için en büyük askeri birlikleri sağlamıştır. Sudan'ın Yemen'le hiçbir sorunu yoktu ve Darfur'un paralı askerlerin geldiği kısımlar dışında Sudan halkının çoğu Yemen'deki savaşa karşı çıkmıştır.

Yerel Sudan medyasında çıkan haberlere göre, Sudanlı aileler son zamanlarda başkenti Harun'daki BAE büyükelçiliği önünde çocuklarını Yemen ve Libya'da savaşmaya gönderdiğini iddia ettikleri bir Emirlik şirketine karşı protesto düzenlemişlerdir. "Paralı askerlik faaliyetlerine hayır" ve "aldatmacaya hayır" yazılı

pankartlar taşıyan protestocular, Emirlik makamlarından oğullarını güvenli bir şekilde eve geri getirmeleri ve Sudan hükümetinin müdahale etmesini talep etmiştir. O dönemde, Sudanlı medya kuruluşu, BAE merkezli Black Shield Güvenlik hizmetleri Şirketi'nin BAE güvenlik görevlisi olarak çalışmak üzere sözleşme imzalamış olmalarına rağmen genç Sudanlıları savaşa gönderdiğini bildirilmiştir (TRT World, 2020).

Omar el-Bashir döneminde BAE ve Suudi Arabistan'ın Yemen'deki savaşta Sudan birliklerinin desteği ve 2016'da Hartum'un İran ile diplomatik ilişkileri kesmesi karşılığında Sudan hükümetine ekonomik destekleri artmıştır. Ancak 2017'de Katar krizi ve Omar el-Bashir'in tarafsızlığı BAE'nin el-Bashir'e güvenini sarsmıştır. Emirlik Omar el-Bashir'e verdiği maddi desteği keserek, 2019 yılında al-Bashir'in rejiminin düşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla BAE o zamandan beri Sudan'daki siyasi geçişi şekillendirmede aktif bir rol oynamıştır (Lons, İİSS Midlle East, 2021).

Sudan'daki siyasi geçişin başlangıcından itibaren BAE, Hemeti olarak bilinen General Abdel Fattah al-Burhan ve Mohamed Abdullah Hamdan Dagalo'nun askeri liderliğini açıkça desteklemiştir. Yemen'deki savaş sırasında her iki liderle güçlü bağlar geliştirilmiştir. Al-Burhan'ın Mısır ile daha yakın bağları varken, BAE'den bir miktar destek almıştır.

BAE, Suudi Arabistan ve Mısır, Sudan'daki askeri darbeyi desteklemeye devam etmiştir. Bununla birlikte BAE, Sudan ordusu ve güvenlik güçlerinin derinden bölünmüş olduğunu farkındadır. Sudan'daki bu istikrarsızlığın BAE, Suudi Arabistan ve Mısır'ın çıkarına olmasının yanı sıra ekonomik yansımaları, mülteci akışı, terör ve silah kaçakçılığı gibi yayılma etkileri oldukça sorunlu olarak algılanmaktadır. Mısır'ın bakış açısına baktığımızda, Sudan'daki duruma hâkim olamazsa, Büyük Etiyopya Rönesans Barajı krizinde bir ortağı kaybedeceğini farkındadır (Lons, İİSS Midlle East, 2021).

2011 yılından itibaren BAE, Sudan'daki askeri varlığına yönelik politikasını artırmıştır. Sadece BAE değil, Ortadoğu devletleri Afrika Boynuzu'ndaki askeri varlıklarını artırmıştır. BAE ve Türkiye, bölgesel düzen ve siyasi İslam konusunda zıt görüşlere sahip iki etkili Sünni güçtür ve her iki devlet de Doğu Afrika'daki etkilerini genişletmeye çalışmaktadır. Türkiye, Somali'de askeri eğitim tesisi açmış ve Sudan'da

askeri kullanım için bir deniz iskelesi ve Sevkini adası inşa edebilir. BAE, Eritre ve Libya'da üsler kurmuş ve şu anda Somaliland'da da bir üs inşa etmeye çalışmaktadır. Ancak Afrika'da askeri varlığı bulunan tek Ortadoğu ülkeleri Türkiye ve BAE değildir. Suudi Arabistan, Katar, İsrail ve İran'ın da Afrika Boynuzu'nda askeri faaliyetleri görünmektedir.

Afrika Boynuzu'nda süregelen taban yarışı, bölgesel güvenlik düzeni, siyasi nüfuz ve din ideoloji üzerindeki rekabetleri, pazarlara ve kaynaklara erişim sağlama, deniz iletişim hatlarını ve limanların kontrolünü güvence altına alma ihtiyaçları birkaç Ortadoğu devletinin yükselen hırslarını yansıtmıştır.

BAE, son zamanlarda Sudan ile askeri iş birliği anlaşmaları imzalamıştır. 2022 yılında, Sudan Dışişleri Bakanı al-Sadık, ülkesinin BAE ile ulaştırma ve denizcilik alanlarında stratejik ve ekonomik ortaklığın yanı sıra askeri iş birliği ve tecrübe paylaşımı konularında da anlaştığını belirtmiştir (BBC News, 2022).

SONUÇ

Bu tez çalışması Birleşik Arap Emirlikleri'nin Afrika Boynuzu politikasını incelemekte; siyasi, ekonomik ve askeri gibi temel parametreler çerçevesinde tutarlı bir açıklama sunmaya çalışmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki temel motivasyonu ve hedefleri araştırılmış olup bu hedeflere ulaşmak için kullandığı araçlar mercek altına alınmıştır. Bu temel araştırma soruları çerçevesinde BAE'nin Afrika Boynuzu'na yönelik politikasını bir takım parametreler etrafında ele alınmıştır. Bu temel unsurlardan hangisinin belirleyici olduğu ya da bu parametreler arasında derecelendirme yapmanın mümkün olup olmadığı tartışılmıştır. Öncelikle, bu çalışma BAE'nin dış politikasının dönüşümü etkileyen faktörlere, özellikle Şeyh Zayed dönemi ve sonrası değişiminin ana nedenlerine değinmiştir. BAE, ilk kurulduğu yıllarda ekonomik kalkınma hedeflerine öncelik vermiştir. BAE, bağımsızlığını kazandığı 1971'den 2011 yılına kadar bölgesel düzeyde yapıcı ve uyumlu bir dış politika benimsemiştir. BAE'nin kurucusu ve ilk devlet başkanı olan Şeyh Zayed Bin Sultan'ın 1970 ve 89'lu yıllar arasında ülkenin dış politikasını İslamcılık ve Arapçılık çerçevesinde yürüttüğü görülmektedir. Dolayısıyla ülkenin dış politikası Arap ülkeleri, Körfez, İslam ülkeleri ve uluslararası düzey olmak üzere iç içe geçmiş dört halka şeklinde kurgulamıştır. Bu bağlamda BAE'nin Afrika'ya yönelik siyasetine bakıldığında, Şeyh Zayed döneminde İslamcılık ve Arapçılık benimsediği için kendine yakın gördüğü ülkelerle ilişki geliştirmeye çalışmıştır. Bu nedenle, Mağrip ülkelerinin neredeyse hepsi ile diplomatik ilişkiler kurmuş; Sahraaltı Afrika ülkeleri ile de diplomatik ilişkiler geliştirse de bu ilişkiler Mağribe göre daha sınırlı kalmıştır. Bu çerçevede, Şeyh Zayed 1980'li yıllarda Libya-Mısır ve Güney Yemen-Uman arasındaki krizlere arabuluculuk yapmıştır. Bununla birlikte, Şeyh Zayed İslam ve Arap ülkeleri ile sorunsuz ilişkiler kurmaya çalışarak uluslararası imajını geliştirmiştir.

Şeyh Zayed'in ölümü sonrasında BAE'nin dış politikası değişmiştir. Bu değişimde temel aktörün lider olduğunu söylemek mümkündür. Şeyh Zayed sonrasında iktidara gelen ve bölgede yaşanan Arap baharı süreci BAE'nin dış politika dönüşümüne yol açmıştır. Bu noktada BAE'nin kıtaya yönelik dış politikası 2011'den sonra değişmiş ve agresif bir hal almıştır. 2011'den sonra BAE'nin kıtaya yönelik dış politikasının değişiminin çeşitli nedenleri vardır. Bunların birinci nedeni kıta içi yaşanan olayların

ideolojik faktörüdür. BAE'nin Kuzey Afrika ülkelerine yönelik politikasına ideolojik faktör çerçevesinde bakıldığında Müslüman Kardeşler başta olmak üzere İslami hareketlere karşı sert bir tutum benimsediği görülmektedir. Buna göre, BAE'nin müdahaleci politikaları, 2011'de Libya, Tunus ve Bahreyn; 2015 yılından itibaren ise Yemen krizinde açıkça görülmüştür. 2013 Mısır örneğinde BAE, Sisi'nin askeri darbesinin başarısında önemli bir rol oynamış ve kendi rejimi için önemli bir tehdit olarak görülen Müslüman Kardeşler'in yönetimini devirmeye çalışmıştır. BAE'nin dış politikasında militarizasyona doğru bir değişim vardır. Bu değişime rağmen, son yıllarda BAE'nin dış politikasındaki ağırlığın ekonomik ve güvenlik konularında olduğu açıktır. BAE, dış politikasını şekillendirirken tüm hamlelerini güvenlik ekseninde yapmıştır. Genel olarak Emirlik, tehdit olarak algıladığı unsurlara karşı pozisyon almıştır. Özellikle İran ve Müslüman Kardeşler bir dış tehdit olarak algılanmış ve bunları meşru bir zemine oturtma çabası yapılan açıklamalara ve girişimlere yansımıştır.

Tez çalışması, BAE'nin Afrika ülkelerine yönelik ekonomik varlığını da incelemiştir. Ekonomi alanındaki etkileşim sağlayan tüm veriler göz önünde tutularak ortaya çıkan tabloya bakıldığında, BAE'nin genel olarak kıta politikasının şekillenmesinde ekonominin rolünü oldukça sınırlı olduğu sonucuna varılmıştır. Ekonomi alanında, DP World bir araç olarak kullanılarak Afrika ülkelerindeki limanları elde etmeye çalışmaktadır. DP World lojistik şirketi aracılığıyla BAE, Senegal, Mozambik, Mısır, Cezayir, Cibuti Somali gibi Afrika genelinde çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Son yıllarda BAE, Batı Afrika, özellikle de Sahel bölgesinde hem ekonomi hem de güvenlik alanında etkisini genişletmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, bu liman yatırım politikası BAE liderlerinin gıda güvenliği stratejisine de hizmet etmektedir.

BAE'nin Afrika ülkelerine yönelik bir diğer dış politika aracının ise insani yardım ve yatırımlar olduğu sonucuna varılmıştır. BAE, sahip olduğu ekonomik gücünü insani yardım ve yatırımlar yoluyla kıtadaki dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için kullanmaktadır. Afrika'daki ülkelerinde iktidara kendi dış politika görüşünü benimseyen liderler geldiğinde bu liderlere mali destek sağlamaya çalışmıştır. 2013 yılında darbe sonrası Sisi hükümetini desteklemek için yüklü miktarda maddi yardım sağlamıştır.

Çalışmanın ana konusu olan BAE'nin Afrika Boynuzuna yönelik dış politikasına bakıldığında, Afrika Boynuzu, dünyanın en önemli deniz geçiş noktalarından biri olan

Bab'ül-Mendeb'in konumu nedeniyle jeo-stratejik olarak önemini korumaktadır. Boğaz, Arap Yarımadası'ndaki Somali, Eritre ve Cibuti devletleriyle sınır komşusudur. Dünyadaki petrol gemilerinin yüzde 40'ından fazlası Bab'ül- Mendeb'den geçmektedir.

BAE'nin Afrika Boynuzu ülkelerindeki ekonomik varlığı ele alınan sektörlerden biri olmuştur. 2014 yılının sonlarına kadar, BAE'nin Afrika Boynuzundaki çıkarları, tarım sektörlerine yatırım yoluyla gıda güvenliğini sağlama ihtiyacı tarafından yönlendirilmiştir. Hem Suudi Arabistan hem de BAE, bankacılık ve hizmet sektörüne yatırım yapmaya ilgi göstermiştir. Bu gelişme, Afrika'daki doğrudan yabancı yatırım getirisinin, gelişmekte olan dünyadaki diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olması ve ayrıca orta sınıfın artan satın alma gücünün yabancı ve Afrika yapımı mallara olan talebi artıracak olmasından kaynaklanmaktadır.

BAE ve Suudi Arabistan, Yemen'deki Husilere karşı savaşta Afrika Boynuzundaki limanları ve askeri üsleri kullanmaktadır. Ayrıca, Körfez ülkelerinin kendi aralarındaki rekabet; Türkiye ve İran ile rekabeti Afrika Boynuzu ülkelerine akın etmelerine neden olmuştur. Bu ülkelerin birçoğu, bölgeyi güçlerine yansıtabilecekleri bir yer olarak görmektedir. Dolayısıyla, bölgede kıta dışı müdahaleye korsanlık, terörizm, yasadışı insan ticareti ve düzensiz göç dahil olmak üzere ulus-ötesi güvenlik tehditleri doğmaktadır. Bölgedeki yabancı aktörlerin son zamanlardaki artışı hem güvenlik hem de ticari çıkarlarını korumak için küresel ve bölgesel güçlerin Boynuz ülkelerine hükmetme yönündeki istekleri canlandırmıştır. Afrika Boynuzundaki bölgesel güçlerin rekabeti ve kendi çıkarlarını hedef olarak ön saflara koymaları istikrarsızlığa yol açabilir. Genel olarak, Körfez'den gelen rekabet kısa vadeli bir bölgesel kalkınmaya (örneğin, Eritre-Etiyopya yakınlaşması) katkıda bulunabilirken, aynı zamanda Boynuz içi gerilimleri şiddetlendirebilir ve uzun vadede bölgesel istikrarsızlığa neden olabilir.

Türkiye'nin 2000'li yıllardan itibaren Afrika'nın sahip olduğu fırsatları fark etmesi ve İran'ın Boynuzu'nda güç elde etme çalışmaları BAE'yi rahatsız etmiştir. 2010'dan sonra Türkiye ve İran'ın Afrika Boynuzunda ne derecede nüfuz elde ettiği anlaşılmıştır. Bu dönemde, İran'ın Şiileri desteklemesiyle BAE, tekrar Afrika Boynuzuna yönelmiştir. Bu nedenle, BAE İran'ın elde ettiği gücü azaltmak için politikalar geliştirmiş ve bölge ülkelerini İran ile ilişkileri kesmeye zorlamıştır. BAE, Tahran etkisine karşı gelmek için Suudi Arabistan ile birlikte hareket etmiştir.

2011 yılı sonrası Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da yaşanan Arap Baharı sonrasında BAE, bölgede güç elde etmeye çalışmıştır. Özellikle İran’ı kontrol altına almak için stratejik konuma sahip Afrika Boynuzu ile diplomatik, ekonomik ve askeri ilişkiler kurmuştur. BAE, bölgede deniz üsleri, askeri üsler ve limanlar inşa etmiş, bölgede sorun yaşayan ülkeler arasında arabuluculuk faaliyetleri yapmıştır. BAE, Afrika ülkelerinin geri kalanıyla kıyasla, Afrika Boynuzu ülkelerine yönelik daha güçlü bir varlık göstermektedir. Emirlik, Afrika Boynuzu ülkelerinin yüzölçümü olarak en küçüğü olan Cibuti, Eritre ve Somali’deki Puntland ve Somaliland bölgelerinde stratejik konumları nedeniyle askeri ve lojistik faaliyetlerini yürütürken, Boynuz bölgesinin iç kesiminde ve bir kara ülkesi olan Etiyopya’da ekonomik ve tarım politikaları uygulamıştır. 2017 yılında yaşanan Katar krizi sonrasında Katar ve Türkiye’nin bölgedeki etkisini kırmaya çalışmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında güvenliğin sadece askeri güvenlik olmadığı tespit edilmiştir. Ekonomik istikrarsızlık, yoksulluk, nüfus artışı ve çevresel konular da güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır. BAE’nin Afrika Boynuzuna yönelik geliştirdiği dış politikalarda da bu sektörlere yönelik güvenlik kaygıları üzerinde durulmuştur. BAE’de artan nüfusu istihdam etmek, dini ideoloji kaygıları ve iklim krizinin yaratacağı gıda tehdidi gibi konular güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sektörlerde askeri güvenlik girişimleri, BAE’nin deniz ticareti taşımacılığı için geliştirdiği stratejiler Bab’ül Mendep Boğazı’nın kıyı ülkeleriyle iş birliği yapmasıdır. Ayrıca Yemen’deki savaşı azaltmak için BAE, askeri üsler kurmuştur. BAE’nin Afrika Boynuzu ülkelerine yönelik siyasi varlığına bakıldığında Boynuz devletlerine baskı yapmak, darbe yapmak gibi araçlarla, BAE’nin bölgedeki İran ve Katar ile diplomatik bağlarını kesmelerine yönelik baskılar yaptığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, BAE’nin Somali’deki Puntland ve Somaliland eyaletleri ile bir devlet gibi ilişkiler kurması Somali’ye yönelik Somali’nin birliği ve egemenliğini müdahale ettiği şeklinde yorumlanmıştır.

Sonuç olarak, BAE Afrika Boynuzu’nda çeşitli çıkarlara sahiptir. BAE’nin kıtadaki ve Boynuzdaki çıkarları hem kendi bölgesindeki hem de çalışmaya konu bölgelerdeki çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. Bu faktörler ağırlıklı olarak güvenlik teması altında toplanmış ve BAE, tehdit olarak algıladığı Müslüman Kardeşler, İran,

Türkiye ve gıda krizi gibi sorunları çözmek için stratejik öneme sahip Afrika Boynuzu'na yönelmiştir. Bölge, BAE'ye hem coğrafi olarak yakın, hem doğal kaynaklar açısından zengin, hem de stratejik olarak deniz ticareti yolları üzerinde olduğundan dolayı BAE için önem arz etmiştir. Bu bağlamda Emirlik, Afrika Boynuzu'ndaki varlığını arttırarak bir taraftan güvenliğini sağlamaya çalışırken, diğer taraftan ekonomik güç elde etme amacı da gütmüştür.

KAYNAKÇA

- Abdi, R. (2017). Dangerous Gulf in the Horn: How the Inter-Arab Crisis is Fuelling Regional Tensions *International Crisis Group*: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/dangerous-gulf-horn-how-inter-arab-crisis-fuelling-regional-tensions> Erişim tarihi 12. 05. 2022.
- Abdulla, G.: The Making of UAE Foreign Policy: A Dynamic Process Model. Emirates Center for Strategic Studies and Research, Abu Dhabi 2014.
- Abdulkhaleq, A.: Initiatives and Responses in UAE's Foreign Policy. Center for Strategic and International Studies, Abu Dhabi 2001.
- Abdul Rahman, الخارجية سياستها على وتأثيرها الإماراتية الهوية محددات (BAE Kimliğin Belirleyicileri ve Dış Politika Üzerindeki Etkileri). *Egyptian Institute For Studies*, 1-19.
- Abota, Arka. Ethiopia's Foreign Policy Under Emperor Haile Selassie I: An Appraisal, Addis Ababa University, *Unpublished Thesis*, 2002.
- Abdulla, f. A. (2003). Eritreans make their presence felt in UAE. *Khaleej Times* <https://www.khaleejtimes.com/article/eritreans-make-their-presence-felt-in-uae> (Erişim tarihi 05. 26. 2022).
- Aberneth, B. David. *The Dynamics of Global Governance, European Overseas Empires: 1415-1980*. New Haven NJ, Yale University Press. s. 2.
- Adelmann, M. (2004). Quiet diplomacy: The reasons behind Mbeki's Zimbabwe policy. *Africa Spectrum*, Vol. 39, No. 2 , 2.
- Africa İntelligence. (2022). How Fahad Yasin patiently forged his reputation as Farmajo's all-powerful spymaster: https://www.africaintelligence.com/eastern-and-southern-africa_politics/2022/01/21/how-fahad-yasin-patiently-forged-his-reputation-as-farmajo-s-all-powerful-spymaster,109718247-ar2 (Erişim tarihi 04. 06. 2022).

- Ahmed, Mevlana. ((2019). (الإماراتية_العسكرية_القوة_وأفاق_جذور. BAE Askeri Gücünün Kökleri Ve Beklentileri. *CapitalFroum*, 32(4), 2-52. <https://capitalforum.net/%D8%AC%D8%B0%D9%88%D8%B1-%D9%88-%D8%A2%D9%81%D8%A7%D9%82%D8%A7%D9%84%D9%82%D9%88%D8%A9%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B3%D9%83%D8%B1%D9%8A%D8%A9%D8%A7%D9%84%D8%A5%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A%D8%AA%D9%8A%D8%A9/>
- Akkaya, G. N. (2013). Körfez İşbirliği Konseyi Krallar Kulübü ve Değişen Bölgesel Düzen: *SETA Analiz*, <https://www.setav.org/korfez-isbirligi-konseyi-krallar-kulubu-ve-degisen-bolgesel-duzen/> (Erişim tarihi 11. 24. 2021).
- Ali, Abdul-Razaq. قطر جامعة الإنسانية، والدراسات الوثائق مركز والجيوبوليتيك، التاريخ -ألفريقي القرن (Afrika Boynuzu - Tarih ve Jeopolitik. Katar Üniversitesi: Dokümantasyon ve Beşeri Bilimler Merkezi]. s. 366.
- Al Jazeera. (2018). AB, BAE'nin Körfez krizi nedeniyle Somali'ye karşı misilleme eylemlerini kınadı: <https://www.aljazeera.com/news/2018/7/5/eu-slams-uae-retaliatory-acts-against-somalia-over-gulf-crisis> (Erişim tarihi 04. 12. 2022).
- Al Jazeera News. (2018). Libya embargo violations: UN panel to report findings to UNSC: <https://www.aljazeera.com/videos/2018/3/1/libya-embargo-violations-un-panel-to-report-findings-to-unsc> (Erişim tarihi 02. 26. 2022).
- Al Mashat, A. M. (2018). Politics of Constructive Engagement: The Foreign Policy of the United Arab Emirates. In B. Korany, , & A. H. Dessouki (Eds.),. *The Foreign Policies of Arab States*.
- al-Ashwal, A. (2020). Houthis state readiness to talk peace with Saudis as missiles continue to rain: *Al Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/06/yemen-houthis-ready-talks-saudi-arabia-missiles-attack.html> (Erişim tarihi 04. 17. 2022).
- Alghoul, D. (2017). Somalia rejects secret \$80m bribe to stand against Qatar in ongoing boycott: *The New Arab*, <https://english.alaraby.co.uk/news/revealed-somalia-rejects-secret-80m-qatar-blockade-bribe> (Erişim tarihi . 04. 13. 2022).

- Ali, A. (2017,). Why Turkey remains Somalia's greatest friend?: *Goobjoog News*.
<https://goobjoog.com/english/why-turkey-remains-Somalias-greatest-friend/>
(Erişim tarihi 05. 01. 2022).
- Allestafrica. (2016). Diplomats: UAE pushes for incumbent Somali president's re-election: <https://www.horndiplomat.com/2016/10/08/diplomats-uae-pushes-for-incumbent-somali-presidents-re-election/> (Erişim tarihi 03. 18. 2022).
- Allison, S., & Dana, J. (2017). Bridging the Red Sea: How to Build an Africa-GCC Partnership. *Emergence*, 2-19.
- Al-Mazrouei, N. S. (2015). Disputed Islands between UAE and Iran: Abu Musa, Greater Tunb, and Lesser Tunb. *Gulf Research Centre Cambridge* , 3-31.
- Almezaini, K. S. (2012). *The UAE and Foreign Policy: Foreign Aid, Identities and Interests*. Routledge.
- Al-Sayed, K. A. (2013). GCC and Arab Spring. *The Peninsula Publishing*.
- Alzaabi, M. (2019). "Foreign Policy of the United Arab Emirates (UAE): Continuity and Change. *Smart Technologies and Innovation for a Sustainable Future, Ahmed Al-Masri, Kevin Curran, (Ed.),*, 142.
- African Union Mission in Somalia. (2020). AMISOM Background,: <https://amisom-au.org/amisom-background/> (Erişim tarihi 05. 02. 2022)
- Anadolu Ajansı. (2017). Somali expelled from Quran competition in UAE: <https://www.aa.com.tr/en/africa/somali-expelled-from-quran-competition-in-uae/841110> (Erişim tarihi 14. 04. 2022).
- Anadolu Ajansı. (2019). Fas ve BAE arasındaki 'sessiz kriz': <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fas-ve-bae-arasindaki-sessiz-kriz/1463160> (Erişim tarihi 05. 27. 2021).
- Ardemegni, E. (2020). The UAE's Military Training-Focused Foreign Policy: *Carnegie*, <https://carnegieendowment.org/sada/83033> (Erişim tarihi 03. 12. 2022).

- Ardemagni , E. & Fasanotti, F. (2020). The UAE in Libya and Yemen: Different Tactics, One Goal. *Italian Institute for International Political Studies*: <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/uae-libya-and-yemen-different-tactics-one-goal-27138> (Erişim tarihi 05. 05. 2022).
- Arpa, E. (2013). *Afrika Satrancında Sudan*. Ankara: Maneviş Yayınları.
- Aspinwall, N. (2020, 07 10). Taiwan Throws a Diplomatic Curveball by Establishing Ties With Somaliland: *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2020/07/taiwan-throws-a-diplomatic-curveball-by-establishing-ties-with-somaliland/> (19. 04. 2022).
- Ayyad, N. (2017). الصومال في المتنامي الإماراتي النفوذ تصاعد, (BAE'nin Somali'deki artan etkisi): *Democratic Arabic Center For Strategic, Political and Economic Studies*. <https://democraticac.de/?p=44778> (Erişim tarihi 04. 23. 2022).
- Bakır, A. (2020). The UAE's Disruptive Policy in Libya. *Insight Turkey*, 22(4), 157-177.
- BBC. (2017). Somaliland agrees to UAE military base in Berbera: <https://www.bbc.com/news/world-africa-38956093> (Erişim tarihi 05. 03. 2022).
- BBC Somali. (2017). Farmaajo oo noqday madaxweynaha Soomaaliya: <https://www.bbc.com/somali/war-38904095> (Erişim Tarihi 18. 02. 2022).
- Bergenwall, S. (2019). Foreign military bases and installations in Africa: Turkey, United Arab Emirates and other Middle Eastern States Middle Eastern Base Race in North-Eastern Africa. Stockholm: *FOI Swedish Defence Research Institute*.
- Birara, A. (2013). Zigzag Diplomacy: Ethiopian-Qatari Diplomatic Relations and their Implications. *Aljazeera Centre For Studies*: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2013/05/20135191126955471.html> (Erişim tarihi June 05, 2022).
- Berouk Mesfin “The Horn of Africa security complex” in B.Mesfin and R . Sharamo (eds), *Regional security in the post-Cold War Horn of Africa*, Addis Ababa: *Institute for Security Studies*, 2011.

- Bozkurt, A., & Kamal Eldeen, M. (2022). The Rise to The Power of The Sudanese Islamic Movement. *Middle Eastern Studies*, 13(4), 603-629.
- Brehony, N. (2020). The UAE's Role in the Yemen Crisis. S. W. Day, & N. Brehony içinde, *Global, Regional, and Local Dynamics in the Yemen Crisis* (s. 131-147). USA: Palgrave Macmillan. doi:DOI:10.1007/978-3-030-35578-4_13
- Bryden, M. (2013). Somalia Redux? Assessing the New Somali Federal Government. New York: *Center for Strategic and International Studeis*.
- Cafiero, G., & Al-Jaber, k. (2019). The Gulf-backed counter-revolution in Khartoum: <https://www.mei.edu/publications/gulf-backed-counter-revolution-khartoum> (Erişim tarihi 06. 08. 2022).
- Cannon, B. J. (2019). Foreign State Influence and Somalia's 2017 Presidential Election: An Analysis. *Bildhaan : An International Journal of Somali Studies*, 18(1), 20-49.
- Cannon, B., & Rossiter, A. (2017). Ethiopia, Berbera Port and the Shifting Balance of Power in the Horn of Africa. *Rising Powers Quarterly*, 2(4), 7-29.
- Carnegi. (2020). العسكرية التدريبات على بالتركيز الخارجية السياسة تعزيز الإمارات: <https://carnegieendowment.org/sada/83084> (Erişim tarihi 03. 13. 2022).
- Çayan, S. (2012). Türkiye-Bahrayn, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar Ticari İlişikleri. *Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans*. İstanbul.
- Central Bank Of Somalia. (2019). Somali Trade Statistics 2010-2018: <file:///C:/Users/ppgaf/OneDrive/Desktop/Summary-of-Trade-Statistics-2010-2018-updated.pdf> (Erişim tarihi 21. 04. 2022).
- Central İntelligence Agency (CIA). (2021) UAE Country Profile <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/united-arab-emirates/> (Erişim tarihi 9. 14. 2021).

- Cornwell, A., & Fick, M. (2018). In peace between Ethiopia and Eritrea, UAE lends a helping hand. *Reuters*: <https://www.reuters.com/article/us-ethiopia-eritrea-emirates-insight-idUSKBN1KT1QX> (Erişim tarihi May. 23. 2022).
- Dahir, A. H. (2020). The New Gold Rush in Africa: Main Actors and Challenges to Development. *TRT World Research Center Discussion Paper*, 4-15.
- Daysane, M. (2022). UAE uses 'humanitarian diplomacy' to mend fences with Somalia: *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/en/africa/uae-uses-humanitarian-diplomacy-to-mend-fences-with-somalia/2480447> (Erişim tarihi 04. 18. 2022).
- Devecioğlu, K. (2019). Sudan'da Suud-BAE ittifakı sŸrdŸrŸlebilir mi?: *Yeni şafak* <https://www.yenisafak.com/dusunce-gunlugu/sudanda-suud-bae-ittifaki-surdurulebilir-mi-3500697> (Erişim tarihi . 07. 02. 2022).
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu. (2017). *Birleşik Arap Emirlikleri Ÿlke BŸlteni* <https://www.deik.org.tr/uploads/bae-ulke-bulteni-ekim-2017.pdf> (Erişim tarihi . 11. 27. 2021).
- Dorsey, J. M. (2021). Sudan and the UAE: Pulling Sudanese strings: *Modern Diplomacy*. <https://moderndiplomacy.eu/2021/11/03/sudan-and-the-uae-pulling-sudanese-strings/> (Erişim tarihi 29. 06. 2022).
- Dursun, D. (2010). Ortagoğunun Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Yapı özellikleri Ÿzerine Genel Tespitler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(50), 1231-1274 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/891/9955> (Erişim tarihi 11. 6. 2021).
- Economist Intelligence Unit Limited. (2013). *United Arab Emirates Country Report*. London. <https://www.eiu.com/n/> (Erişim tarihi 26. 11. 2021).
- Efegil, E. (2013). Ortadoğu'daki Gelişmelerin Analizi: Libya, Tunus, Bahreyn, Mısır ve Suriye. *Ortadoğu Analız*, 5(59), 10-22.
- EGA. (2019). EGA bauxite exports from Guinea begin as UAE industrial champion completes upstream expansion to create integrated global aluminium giant:

<https://www.ega.ae/en/media-releases/2019/august/gac-foos> (Erişim tarihi 15 02. 2022).

Ehteshami, A. (2018). Saudi Arabia as a Resurgent Regional Power. *The International Spectator*, 53(4), 38.

Eldeen, M. K. (2019). BAE'nin Afrika Politikası, *AKEM Analiz*, <https://www.akem.org.tr/post/bae-nin-afrika-politikas%C4%B1> (Erişim tarihi . 19. 02. 2022).

El Hasnavı, Hassan, والوسائل الهداف: أفريقيا في الدولي التنافس (Uluslararası da'Afrika Rekabet: Hedefler ve Araçlar), *Estqlal*,) <http://www.estqlal.com/article> (Erişim tarihi 01. 07. 2022).

Emirates News Agency. (2009). Emirates World Humanitarian Mobile Hospital offers treatment to over 2000 patients in South Sudan (updated): <https://reliefweb.int/report/sudan/emirates-world-humanitarian-mobile-hospital-offers-treatment-over-2000-patients-south> (Erişim tarihi 15. 06. 2022).

Emirates News Agency. (2017). Mohamed bin Zayed and el-Sisi discuss strengthening fraternal relations, regional and international issues: <http://wam.ae/en/details/1395302634485> (Erişim tarihi 29. 02. 2022).

Ereli, G. (2020). BBAE'nin Libya'daki Angajmanları *Orsam*, <https://www.orsam.org.tr/tr/baenin-libyadaki-angajmanlari/> (Erişim tarihi 21. 03. 2022).

Espanol, M. (2022). Sudan's military leader turns to UAE to shore up authority: *Al-Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2022/03/sudans-military-leader-turns-uae-shore-authority> (Erişim tarihi July 02, 2022).

EuroNews. (2020). BAE'den sonra Sudan da İsrail ile normalleşme sürecine girebileceğini duyurdu: <https://tr.euronews.com/2020/08/18/bae-den-sonra-sudan-da-israil-ile-normallesme-surecine-girebilecegini-duyurdu> (Erişim tarihi 30 06. 2022).

- Evers, C. (2016). Iran's Other Shadow War Is in Africa. *War is boring*: <https://warisboring.com/irans-other-shadow-war-is-in-africa/>
- Faraj, M., & Karimianzadeh, M. (2018). The War crisis of The middle East in Prespective of Political Geography. *International Journal of Current Research in Life Sciences*, 884-887.
- Federal Government of Somalia. (2015). Minister of Finance Signs Contract on Army Payment with UAE Ambassador Somalia Minister of Finance, (Erişim tarihi 04 04, 2022).
- Fenton-Harvey, J. (2020). UAE seeks turnaround in relations with Somalia for help in Yemen war, *Al Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2020/07/uae-humanitarian-aid-somalia-yemen-war-relations.html#:~:text=In%20May%202018%2C%20the%20UAE,have%20strong%20ties%20with%20Somalia>. (Erişim tarihi 04. 03. 2022).
- Forstenlechner, I., Rutledge, E., & Alnuaimi, R. (2012). The UAE, the “Arab Spring” and Different. *Middle East Policy*, 19(4), 54-67.
- Fraihat, I. (2016). *Unfinished Revolutions: Yemen, Libya, and Tunisia after the Arab Spring*. New Haven: Yale University Press.
- Further Africa. (2020). Ghana earns US\$6.67B from mineral exports in 2019: <https://furtherafrica.com/2020/06/08/ghana-earns-us6-67b-from-mineral-exports-in-2019/> (Erişim tarihi 02. 25. 2022).
- Gajigo, O., Mutambatsere, E., & Ndiye, G. (2012). Gold Mining in Africa: Maximizing Economic Returns for Countries. Tunisia: *African Development Bank Group, Working Paper* No. 147. <https://www.afdb.org/en/documents/document/working-paper-147-gold-mining-in-africa-maximizing-economic-returns-for-countries-26695> (Erişim tarihi 02. 20. 2022).
- Galli, M. (2020). الهيمنة سياسات مواجهة في الاعتدال سياسة: الإماراتية المغربية العلاقات *Al Jazeera Centre for Studies*, <https://studies.aljazeera.net/ar/article/> (Erişim tarihi 02 12, 2021).

- Gallopın, J. B. (2020). The Great Game of the UAE and Saudi Arabia in Sudan, Middle East Political Science: *Pomeps*, <https://pomeps.org/the-great-game-of-the-uae-and-saudi-arabia-in-sudan> (Erişim tarihi 29. 06. 2022).
- Garoowe Online. (2015). Madaxweyne Xasan Sheekh Oo La Kulmaya Madaxda Isku Tagga Imaaraadka Carabta: <https://goobjoog.com/madaxweyne-xasan-sheekh-oo-la-kulmaya-madaxda-isku-tagga-imaaraadka-carabta/> (Erişim tarihi 15. 02. 2022).
- Garoowe Online. (2017). Puntland Hands Over Bosaso Port to P&o Ports: <https://www.garoweonline.com/en/news/puntland/somalia-puntland-hands-over-bosaso-port-to-po-ports> (Erişim tarihi 24. 04. 2022).
- Garowe Online. (2018). Dp World Chairman Says Committed to Port Project in Somaliland: <https://www.garoweonline.com/en/news/world/dp-world-chairman-says-committed-to-port-project-in-somaliland> (Erişim tarihi 04. 12. 2022).
- Global Security. (2018). Eritrea - Assab: <https://www.globalsecurity.org/military/world/eritrea/assab.htm> (Erişim tarihi 05. 01. 2022).
- Goobjoog News. (2017). Natijada Wareegga Koowaad Ee Doorashada Madaxweynaha: <https://goobjoog.com/natijada-wareegga-koowaad-ee-doorashada-madaxweynaha/> (Erişim tarihi 03. 01. 2022).
- Gudeta, N. (2019). Ethiopian Foreign Policy under Military and EPRDF Regimes: Changes and Continuities. *Journal of Political Science and International Relations*, 02, 25-31.
- Guéraiche, W. (2017). The UAE-Tunisia diplomatic relations: a subtle balance between economy and security? *Int. J. Diplomacy and Economy*, 3(4), 316-329.
- Gülersoy, A. E., & Girgin, M. (2017). Toprak Sömürüsünün Değişen Yüzü: Az gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Arazi Kapatmaları *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 147-158.

- Gulf Business. (2017). Dubai's P&O Ports wins 30-year concession in Somalia's Puntland: <https://gulfbusiness.com/dubais-po-ports-wins-30-year-concession-somalias-puntland/> (Erişim tarihi 04. 11. 2022).
- Gulf Business. (2021). UAE calls for stability in Sudan as conflict escalates: <https://gulfbusiness.com/uae-calls-for-stability-in-sudan-as-conflict-escalates/> (Erişim tarihi 07. 04. 2022).
- Gulf News. (2014). UAE publishes list of terrorist organisations: <https://gulfnews.com/uae/government/uae-publishes-list-of-terrorist-organisations-1.1412895> (Erişim tarihi 19. 10. 2021).
- Gulf News. (2015). Abu Dhabi Fund grants Djibouti Dh183.5m: <https://gulfnews.com/business/markets/abu-dhabi-fund-grants-djibouti-dh1835m-1.1458410> (Erişim tarihi 05. 13. 2022).
- Gulf Today. (2021). UAE and Sudan explore new ways to boost economic cooperation: <https://www.gulftoday.ae/business/2021/04/13/uae-and-sudan-explore-new-ways-to-boost-economic-cooperation> (Erişim tarihi 07 11, 2022).
- Gün, B., & Öztürk, N. (2022). Etiyopya'nın Kimlik Politikalarının Tarihsel Dönüşümü ve Tigray Krizine Giden Süreç. *Africana-İnönü Üniversitesi Uluslararası Afrika Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 84-101.
- Hargeisa Press. (2021). Yusuf Cabdi Gaboobe: Danjiraha Imaaraadka Ee Somaliland Wuxuu Albaabka U Furayaa Dalal Kale: <https://hargeisapress.com/yusuf-cabdi-gaboobe-danjiraha-imaaraadka-ee-somaliland-wuxuu-albaabka-u-furayaa-dalal-kale/> (Erişim tarihi 04. 18. 2022).
- Hassan, K. (2021). Egypt, UAE boost security cooperation in Chad, Sahel: *Al-Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/05/egypt-uae-boost-security-cooperation-chad-sahel> (Erişim tarihi 12. 10. 2021).
- Hedges, M., & Cafiero, G. (2017). The GCC and the Muslim Brotherhood: What Does the Future Hold? *Middle East Policy*, 24(1).

- Hiiraan. (2015). UAE to pay salaries for Somali army: https://www.hiiraan.com/news4/2015/Oct/102156/uae_to_pay_salaries_for_somali_army.aspx (Erişim tarihi 04. 04. 2022).
- HORN Institute. (2021). Taking Stock of UAE's Growing Involvement in Africa: <https://horninstitute.org/taking-stock-of-uaes-growing-involvement-in-africa/>
- HORN International Institute for Strategic Studies. (2021). Africa-Middle East Relations: Interests, Strategies, Interventions, and Impact,. 3-21.
- Hvidt, M. (2013). Economic Diversification in GCC Countries: Past Record and Future Trends. *The London School of Economics and Political Science*(27), 10-16 <http://eprints.lse.ac.uk/55252/> (Erişim tarihi 21. 08. 2021).
- International Crisis Group. (2019). Intra-Gulf Competition in Africa's Horn: Lessening the Impact: <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf-and-arabian-peninsula/206-intra-gulf-competition-africas-horn-lessening-impact> (Erişim tarih 05. 07. 2022).
- International Crisis Group. (2018). Somalia and the Gulf Crisis: <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-africa/somalia/260-somalia-and-gulf-crisis> (Erişim tarihi 16. 03 2022).
- İbrahim, M. (2004). UAE, Sudan hold talks to boost cooperation in agriculture: *The Khaleej Times*, <https://sudantribune.com/article3302/> (Erişim tsrihi 07. 01. 2022).
- Igrouane, Y. (2019). Qatar-UAE Power Struggle in Horn of Africa Threatens Somalia's Stability: *Inside Arabia*, <https://insidearabia.com/qatar-uae-power-struggle-horn-africa-threatens-somalias-stability/> (Erişim tarihi 20. 04. 2022).
- İNSAMER . (2018). Birleşik Arap Emirlikleri Bölgede Ne Yapmaya Çalışıyor?: <https://www.insamer.com/tr/?output=pdf&type=post&id=4322> (Erişim tarihi 17. 08. 2021).

- Jean-, B., & Vilmer, J. (2021). Peace without freedom in Eritrea: causes and consequences of the Ethio-Eritrean rapprochement. *Journal of Eastern African Studies*, 15(01), 23-42. doi: DOI: 10.1080/17531055.2020.1871556
- Jean-Loup, S. (2021). Les Émirats arabes unis en Afrique: Les ambitions parfois contrariées d'un nouvel acteur régional. *institut français de relations internationales*, 6-23. <https://www.ifri.org/en/publications/notes-de-lifri/united-arab-emirates-africa-partly-thwarted-ambitions-new-regional> (Erişim tarihi 02. 25. 2022).
- Jenber, B. J. (2021). Evolving Ethio-Gulf Economic and Political Relations: The Challenges and Opportunities. *Open Journal of Social Sciences*, 09(10), 267-287. doi:DOI: 10.4236/jss.2021.910019
- Jiang, T., & Braude, J. (2016, March). "Djibouti is Jumping" In. *The Foreign Policy Research Institute*: <https://www.fpri.org/article/2016/03/djibouti-is-jumping/> (Erişim tarihi 05. 18. 2022).
- .Karagül, S., & Arslan, İ. (2013). Türkiye'nin Afrika Açılım Politikası: Tarihsel Arka Plan, Stratejik. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 9(35), 21-55.
- Kennard, M., & Einashe, I. (2019). For Somaliland and Djibouti, Will New Friends Bring Benefits?: *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2019/03/19/somaliland-somalia-horn-of-africa-djibouti-military-oil-uae-qatar-berbera-port/> (Erişim tarihi 05. 05. 2022).
- Keydmedia Online. (2021). Waa kuma Fahad Yaasiin? Taariikhda Madow ee Aabaha Argagixisadda Soomaaliya: <https://www.keydmedia.net/report/taariikhda-madow-ee-aabaha-argagixisadda-soomaaliya> (Erişim tarihi 03 01, 2022).
- Khan, T. (2018, Mart 18). ميناءين حكاية: الأفريقي والقرن المتحدة العربية الإمارات. *The Arab Gulf States Institutes in Washington*, <https://agsiw.org/ar/uae-horn-africa-tale-two-ports-ar/> (Erişim Tarihi 05. 15. 2022).
- Kostanyan, H., & Blockmans, S. (2014). Saving Libya from itself: What the EU should do now. *Centre for European Policy Studies*.

- Kulalı, Ö. F. (2010). 2000 Yılından Sonra Türkiye'nin Dış Ticaretinde Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Suudi Arabistan'ın yeri ve Geleceği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans*. İstanbul: *Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü*.
- Kuwait News Agency. (2007). Sudanese President Visits UAE on Sunday: <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?language=en&id=1868564#> (Erişim tarihi 25. 06. 2022).
- Lacher, W. (2017). Was Libya's Collapse Predictable? *Survival, Global Politics and Strategy*, 59(2), 139-152.
- Lalovnovka, C. (2020). *Le Maroc ordonne le rappel à Rabat de son ambassadeur et de ses deux consuls aux Emirats Arabes Unis*, Maghreb: http://www.maghreb-intelligence.com/le-maroc-ordonne-le-rappel-a-rabat-de-son-ambassadeur-et-de-ses-deux-consuls-aux-emirats-arabes-unis/?fbclid=IwAR0xocmk9sQkbl7Nysl42mqtoruowfIwNNE2pC6zCZxAhKx_4K3zTBC5lQ (Erişim tarihi 13. 11. 2021).
- Larsen, J., & Stepputat, F. (2019). Gulf State Rivalries in the Horn of Africa: Time for a Red Sea Policy?: *Danish Institute for International Studies*, <https://www.diis.dk/en/research/gulf-state-rivalries-in-the-horn-of-africa-time-a-red-sea-policy> (Erişim tarihi 05.11.2022).
- Lefebvre, J. A. (2019). Iran's Scramble for Sub-Saharan Africa. *Insight Turkey*, 133-150. doi:DOI: 10.25253/99.2019211.10
- Lilley, K. (2018,). Why Djibouti is the loser of the Horn of Africa's new peace: *Atlantic Council*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/why-djibouti-is-the-loser-of-the-horn-of-africa-s-new-peace/> (Erişim tarihi 20. 05. 2022).
- Lons, C. (2021,). Gulf countries reconsider their involvement in the Horn of Africa. *The International Institute for Strategic Studies*: <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2021/06/gulf--horn-of-africa#:~:text=Over%20the%20past%20decade%2C%20Gulf,region%20appear%20ripe%20for%20investment.> (Erişim tarihi 28. 05. 2022).

- Lons, C. (2021). The Gulf states and the Sudan coup – all is not what it seems: *IİSS Midlle East*, <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2021/11/gulf-states-and-the-sudan-coup>, (Erişim tarihi 07. 10. 2022).
- Malley, R. (2018). What Happens in the Gulf Doesn't Stay in the Gulf: *The Atlantic*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/06/somalia-gulf-crisis-vegas-rules/562292/> (Erişim tarihi 04 13, 2022).
- Marsai, V., & Szalai, M. (2021). The “Borderlandization” of the Horn of Africa in Relation to the Gulf Region, and the Effects on Somalia. *Journal of Borderlands Studies*, 1-20.
- Mugunier, L., Costagli, R., Abdulle, M., Osman, I., & Omore, A. (2008). Improvement and diversification of Somalia livestock trade. *ILRI Discussion Paper*, 1-39.
- Mansour, S., & Ahmed, Y. (2019). Saudi Arabia and UAE in the Horn of Africa: Containing Security Threats from Regional Rivals. *Contemporary Arab Affairs*, 12(03), 99-118. doi:<https://doi.org/10.1525/caa.2019.123006>
- Marefa. (2020). العلاقات الإماراتية السودانية: https://www.marefa.org/%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A7%D8%AA_%D8%A7%D9%84%D8%A5%D9%85%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA%D9%8A%D8%A9_%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9/simplified (Erişim tarihi 06. 11. 2022).
- Maru, M. T. (2018). *The United Arab Emirates (UAE) and Its Relations with the Horn of Africa*, Wargeyska Saxafi: [https://www.semanticscholar.org/paper/The-United-Arab-Emirates-\(-UAE-\)-and-Its-Relations/Maru/99af3444645b6eb632421b6be213faf57c2be835](https://www.semanticscholar.org/paper/The-United-Arab-Emirates-(-UAE-)-and-Its-Relations/Maru/99af3444645b6eb632421b6be213faf57c2be835) (Erişim tarihi 05. 18. 2022).
- Matthysen, K., & Clarkson, L. (2013). Gold and diamonds in the Central African Republi: The country's mining sector, and related social,economic and environmental issues. *İPİS*:

<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Gold%20and%20diamonds%20in%20the%20Central%20African%20Republic.pdf>

Meester, J., den Berg, W., & Verhoeven, H. (2018). *Riyal Politik: The political economy of Gulf investments*. Netherlands: CRU Report, *Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'*.

Mesfin, B. (2016). Qatar's diplomatic incursions into the Horn of Africa. *Institute for Security Studies, East Africa Report*.

Middle East Logistics. (2019). DP World's P&O Ports wins contract for Puntland port: <https://www.logisticsmiddleeast.com/logistics/article-13125-dp-worlds-po-ports-wins-contract-for-puntland-port> (Erişim tarihi 03. 12. 2022).

Middle East Monitor. (2018). Somalia passes law banning UAE port, Emirates continues work: <https://www.middleeastmonitor.com/20180315-somalia-passes-law-banning-uae-port-emirates-continues-work/> (Erişim tarihi 04. 12. 2022).

Mumbere, D. (2018). Eritrea president discusses regional developments, investment with UAE Crown Prince: *AfricanNews*, <https://www.africanews.com/2018/07/04/eritrea-president-discusses-regional-developments-investment-with-uae-crown/> (Erişim tarihi 06. 06. 2022).

Muqdishu Online. (2020). "Somalia Rejects Ridiculous UAE Incentive to Join Yemen War": <https://muqdisho.online/somalia-rejects-ridiculous-uae-incentive-to-join-yemen-war/> 8 (Erişim tarihi 15. 04. 2022).

National Transitional Council. (2011). Libya: <http://ntclibya.org/> (Erişim tarihi 27. 02. 2022).

Negassa, A., Baker, D., Wanyoike, F., Hassan, M., & Mugunieri, L. (2012). The Somali chilled meat value chain: Structure, operation, profitability and opportunities to improve the competitiveness of Somalia's chilled meat export trade. *Africa; Eastern Africa: ILRI Research Report*.

OEC Tradle. (2020). Exports and Imports From United Arab Emirates To Eritrea: [https://oec.world/en/profile/bilateral-country/are/partner/eri#:~:text=During%202020%2C%20United%20Arab%20Emirates,and%20Machines%20\(%245.86k\)](https://oec.world/en/profile/bilateral-country/are/partner/eri#:~:text=During%202020%2C%20United%20Arab%20Emirates,and%20Machines%20(%245.86k)) (Erişim tarihi 06. 04. 2022).

Oumar. Ahmat. M. (2020) XXİ. Yüzyılda Afrika Boynuzu'nun Uluslararası Politikada Önemi, AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi, Cilt. 2, No. 2, S.58-69.

Okbandrias, M. (2017). Geopolitical Influence of the Gulf States in East Africa: The Case of Djibouti and Eritrea. *Journal of African Union Studies*, 6(2), 117-133.

Orakçı, S. (2018, 04 27). Somali ve Birleşik Arap Emirlikleri Arasında Beklenen Kriz: *İNSAMER*, https://insamer.com/tr/somali-ve-birlesik-arap-emirlikleri-arasında-beklenen-kriz_1427.html (Erişim tarihi 04. 02. 2022).

Özbaran, S. (1971). "16. Yüzyılda Basra Körfezi Sahillerinde Osmanlılar: Basra Beylerbeyliğinin kuruluşu". *Tarih Dergisi*, 51-61.

Öztürkler, H. (2012). Birleşik Arap Emirlikleri Ekonomisinin Temel Özellikleri. *Ortadoğu Analiz*. https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/14harun.pdf (Erişim tarihi 24. 11. 2021).

Policies, G. C. (2019). الخليج في العسكري الأمن والتنمية لسياسات الخليج مكر. <https://gulfpolicies.org/2019-05-18-07-30-16/2019-05-18-10-13-53/2013/9-explore/2203-4-2> (Erişim tarihi 29. 02. 2022).

Preeth, R. (2020, 02 05). Qatar-Ethiopia Ties Growing to Unprecedented Level, Says Envoy, *Qatar Tribune*, <https://www.qatar-tribune.com/news-details/id/182478/qatar-ethiopia-ties-growing-to-unprecedented-level-says-envoy> (Erişim tarihi 06. 08. 2022).

Raisinghani, D. (2021). Why UAE real estate investors are looking to Africa. *Cityscape newsletter*: <https://www.cityscape-intelligence.com/global-insight/why-uae-real-estate-investors-are-looking->

africa?gclid=CjwKCAiA1JGRBhBSEiwAxXblwWEbIzkK0ooE_zMHpIxF4HtC
Cxj7A3veKCFS5hcWM88keCznFltxb6hoCBtkQAvD_BwE (Erişim tarihi 03.
02. 2022).

Ramani, S. (2021). What UAE's growing presence in Somaliland means for its Horn of Africa strategy, *Al Monitor*, <https://www.al-monitor.com/originals/2021/03/what-uaes-growing-presence-somaliland-means-its-horn-africa-strategy> (Erişim tarihi 17. 04. 2022).

Ramani, S. (2021). The UAE in Libya: A Power Broker or Spoiler? *Gulf International Forum*: <https://gulfif.org/the-uae-in-libya-a-power-broker-or-spoiler/> (Erişim tarihi 27 02. 2022).

Reliefweb. (2012). ADFD to provide AED 26 mln to fill defecit in Djibouti's budget: <https://reliefweb.int/report/djibouti/adfd-provide-aed-26-mln-fill-defecit-djiboutis-budget> (Erişim tarihi 13. 05. 2022).

Report, B. (2022). Djibouti Country Report Djibouti: BTI https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2022_DJI.pdf (Erişim tarihi . 04. 12. 2022).

Reuters. (2013). UAE's Mubadala, Guinea sign \$5 billion bauxite, alumina deal: <https://www.reuters.com/article/us-emirates-mubadala-guinea-idUSBRE9AO0BS20131125> (Erişim tarihi 02. 12. 2022).

Reuters. (2019). Gold worth billions smuggled out of Africa: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/gold-africa-smuggling/> (Erişim tarihi 03. 10. 2022).

Roberts, D. B. (2016). Mosque and State The United Arab Emirates' Secular Foreign Policy. *ForeignAffairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-arab-emirates/2016-03-18/mosque-and-state> (Erişim tarihi 15 02. 2022).

Roble, M. A. (2017, Sebtember 01). The Gulf Crisis: The Impasse between Mogadishu and the regions, *Life and Peace Institue*, <https://life-peace.org/hab-bulletin/the->

gulf-crisis-the-impasse-between-mogadishu-and-the-regions erişim tarihi 02.13. 2022).

Roken, M. A. (2001). Dimensions of the UAE–Iran Dispute over Three Islands. I. Abed, & P. Hellyer içinde, *United Arab Emirates: A New Perspective*, (s. 179-201).

Romanı, B. (2019). Somalia: A Country Up for Grabs?, *Orientxxi*, <https://orientxxi.info/magazine/somalia-a-country-up-for-grabs,3344> (Erişim tarihi 16. 04. 2022).

Rouget, A. (2029). The French firms servicing UAE’s Mirage jets used in support of Libyan warlord. *MediaPart*, https://www.mediapart.fr/en/journal/international/171120/french-firms-servicing-uae-s-mirage-jets-used-support-libyan-warlord?onglet=full&_locale=en (Erişim tarihi 02. 16. 2022).

Roussellier, J. (2018). العربي والمغرب الخليج بين المفكك التعاون (Mağrip ülkeleri ve Körfez ülkeleri güvenlik işbirliklerini artırırken, bu işbirliği uzun vadeli bir stratejik anlayıştan yoksundur), *Carnegie Endowment for International Peace*, <https://carnegieendowment.org/sada/75302> (Erişim tarihi 15. 09. 2021).

Rubin, M. (2020). Somalia’s intelligence chief worked with an al Qaeda affiliate, so why do we fund him?: *Somali Times*, <https://www.somalitimes.co.uk/somalias-intelligence-chief-worked-with-an-al-qaeda-affiliate-so-why-do-we-fund-him/> (Erişim tarihi 04. 02. 2022).

Rugh, A. B. (2007). *The Poitical Culture of Leadersgip İn United Arab Emirates*. New York: Palgrave Macmillan.

Rugh, W. A. (2002). Diplomacy and Defense Policy of the United Arab Emirates. Abu Dhabi, *The Emirates Center for Strategic Studies*.

SA Relations With UAE. (2011). South Aafrikan Consulate General Dubai, United Arab Emirates: <http://www.dirco.gov.za/dubai/sarelationswithuae.html> (Erişim tarihi 23. 09. 2021).

- Salem, O. (2017). The Gulf Crisis and A Pariah's Fling with Islamism. *Turkish Policy Quarterly*, 16(3), 81-90.
- Samaan, J.-L. (2021). Les Emirats Arabes Unis En Quete D'autonomie Strategique, *FMES France*, <https://fmes-france.org/les-emirats-arabes-unis-en-quete-dautonomie-strategique/> (Erişim tarihi 24. 10. 2021).
- şefkatli, F. E. (2021). Libya'da Yabancı Paralı Askerler Sorunu: ad'da Değişim ve Uyum Cephesi (FACT). *Orsam*: <https://www.orsam.org.tr/tr/libyada-yabanci-parali-askerler-sorunu-cadda-degisim-ve-uyum-cephesi-fact/>
- Shaban, A. R. (2019). Timeline: Eritrea president's official trips to United Arab Emirates, *Africa News*, <https://www.africanews.com/2019/02/07/timeline-eritrea-president-afwerki-s-official-trips-to-united-arab-emirates//> (Erişim tarihi 21. 03. 2021).
- Shah, S., & Abdelgalil, E. (2010). *Trade and Investment Opportunities for UAE companies in COMESA region*. Dubai: Economic Research Department.
- Shaheen, K. (2011, 01 05). *UAE has a long history of support for Sudan*. 06 03, 2022 tarihinde The National News: <https://www.thenationalnews.com/uae/uae-has-a-long-history-of-support-for-sudan-1.377726> adresinden alındı
- Shay, S. (2019). The escalation of the war in Libya. *Research Institute for European and American Studies*, 1-13. <http://rieas.gr/images/editorial/shaulshaydec19.pdf> (Erişim tarihi 15. 03. 2022).
- Sheikh, A. (2018). Somalia disbands UAE program to pay and train hundreds of soldiers, *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-somalia-politics-emirates-idUSKBN1HI29E> (Erişim tarihi 04. 07. 2022).
- Slijper, F. (2017). Under The Radar: The United Arab Emirates, arms transfers and regional conflict. *Pax For Peace*, <https://paxforpeace.nl/media/download/pax-report-under-the-radar--arms-trade.pdf> (Erişim tarihi 02. 15. 2022).

Soliman, A. (2017). Gulf Crisis Is Leading to Difficult Choices in the Horn of Africa. *Chathamhouse*, <https://www.chathamhouse.org/2017/06/gulf-crisis-leading-difficult-choices-horn-africa> (Erişim tarihi 05. 11. 2022).

Somaliland Chronicle. (2021). President Bihi Welcomes the United Arab Emirates Ambassador to Somaliland: <https://somalilandchronicle.com/2021/03/13/president-bihi-welcomes-the-united-arab-emirates-ambassador-to-somaliland/> (Erişim tarihi 13 04. 2022).

SONNA. (2022). President Hassan Sheikh arrives in the UAE with his delegation: <https://sonna.so/en/2022/06/19/president-hassan-sheikh-arrives-in-the-uae-with-his-delegation/> (Erişim tarihi July. 12. 2022).

Southern, N. P. (2019, 02 01). UAE's relations with Somalia flounder over Qatar. *Global Risk Insights*, <https://globalriskinsights.com/2019/02/uae-relations-with-somalia/> (erişim tarihi 05. 02. 2022).

Sputnik News. (2021). الإماراتية السودانية العلاقات طبيعة تكشف أرقام: <https://arabic.sputniknews.com/20210510/%D8%A3%D8%B1%D9%82%D8%A7%D9%85-%D8%AA%D9%83%D8%B4%D9%81-%D8%B7%D8%A8%D9%8A%D8%B9%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B3%D9%88%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A5%D9%85> Erişim tarihi 06. 13. 2022).

Stevens, L. M. (2020). Gold Exports Make up of Tanzania Export Earnings. <https://africanminingmarket.com/gold-exports-make-up-half-of-tanzania-export-earnings/5344/>

Sudan Tribune. (2018). Sudan, UAE agree to promote economic cooperation: <https://sudantribune.com/article63521/> (Erişim tarihi 06. 04. 2022).

- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2021). *Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Profili*. <https://ticaret.gov.tr/data/5efc837f13b876f898f3c35d/BAE%20%C3%BCIke%20profili%20040521.pdf> (Erişim tarihi 11. 26. 2021).
- Telci, İ. N. (2018). A Lost Love between the Horn of Africa and UAE. *Al Jazeera Centre for Studeis*, <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2018/05/lost-love-horn-africa-uae-180528092015371.html> (Erişim tarihi 03. 01. 2022).
- Telci, İ. N. (2021). The Horn of Africa as Venue for Regional Competition: Motivations, Instruments and Relationship Patterns. *Insight on Africa*, 14, 73-87.
- Telci, İ. N., & Horoz, T. Ö. (2018). Military Bases in the Foreign Policy of the United Arab Emirates. *Insight Turkey*, 143-165.
- The National. (2014). Women's military college prepares for first batch of national service recruits: <https://www.thenationalnews.com/uae/government/womens-military-college-prepares-for-first-batch-of-national-service-recruits-1.648727> (Erişim tarihi 02. 17. 2022).
- The Official Portal of The UAE Government. (2020). Features of the country's economic environment: <https://u.ae/ar-AE/about-the-uae/economy/features-of-the-uaes-solid-economy> (Erişim tarihi 24. 11. 2021).
- The political system of the UAE. (2020). The United Arab Emirates' government portal: <https://u.ae/en/about-the-uae/the-uae-government/political-system-and-government>
- Thomas, A. (2020). The Turkey-UAE race to the bottom in Libya: a prelude to escalation. *Fondation pour la Recherche Strat É Gique*, 1-18. <https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/recherches-et-documents/2020/202008.pdf> (Erişim tarihi 02. 18. 2022).
- Todman, W. (2018). The Gulf Scramble for Africa: GCC states' foreign policy laboratory. *The Center for Strategic and International Studies*, <https://www.csis.org/analysis/gulf-scramble-africa-gcc-states-foreign-policy-laboratory> (Erişim tarihi 23. 02. 2022).

- Toumi, H. (2012). Muslim Brotherhood role in GCC to be debated at summit. *Gulf News*: <https://gulfnews.com/world/gulf/kuwait/muslim-brotherhood-role-in-gcc-to-be-debated-at-summit-1.1095660> (Erişim tarihi 27. 02. 2022).
- Townsend, S. (2020). Seeds of Gulf-Africa agribusiness. *The Cairo Review of Global Affairs*, <https://www.thecaireview.com/essays/seeds-of-gulf-africa-agribusiness/> (Erişim tarihi 03. 02. 2022).
- Toykar, Z. (2008). Körfez Ekonomik işbirliği  ye ülkeleri ve  ye ülkelerin Türkiye ile Olan Karşılıklı Ekonomik ilişkileri. *Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü*. istanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- TRT Haber. (2019). BAE'den Sudan'daki darbeye destek. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/baeden-sudandaki-darbeye-destek-411860.html> (Erişim tarihi 28. 06. 2022).
- TRT World. (2020). How the UAE is coercing young Sudanese into becoming mercenaries: <https://www.trtworld.com/africa/how-the-uae-is-coercing-young-sudanese-into-becoming-mercenaries-33294> (Erişim tarihi 07. 03. 2022).
- UAE COMESA Trade Relations. (2021). COMESA Business Council: <https://comesabusinesscouncil.org/uae-comesa-trade-relations/> (Erişim tarihi 03. 05. 2022).
- UAE Department of State Background. (2007). Infoplease: <https://www.infoplease.com/world/countries/state-department-profiles/united-arab-emirates-department-of-state-background> (Erişim tarihi 04. 07. 2021).
- UAE Foreign Aid Reporting Framework. (2015). UAE Ministry of International Cooperation and Developmen. <https://www.mofaic.gov.ae/en/The-Ministry/UAE-International-Development-Cooperation/Development-Cooperation-Procedures-and-guideline-documents>
- UAE Minisry Foreign Affairs and İnternational Cooperation. (2020). ترسل الإمارات دولة (19-كوفيد): مكافحة في لدعمها الصومال-جوبالاند إلى طبية مساعدات <https://www.mofaic.gov.ae/ar-ae/mediahub/news/2020/6/24/24-06-2020-uae-aid>

- UAE Ministry Foreign Affairs And İnternational Cooperation. (2020). دولة (19-كوفيد) مكافحة في لدعمها الصومال-جوبالاند إلى طبية مساعدات ترسل الإمارات
<https://www.mofaic.gov.ae/ar-ae/mediahub/news/2020/6/24/24-06-2020-uae-aid>
(Erişim tarihi 21. 04. 2022).
- UAE Ministry of Foreign Affairs and İnternational Cooperation. (2021). UAE, Sudan launch strategic partnership in government modernisation:
<https://www.mofaic.gov.ae/en/mediahub/news/2021/8/31/31-08-2021-uae-sudan>
(Erişim tarihi 07. 03. 2022).
- UAE Vasion 2021. (2021). National Agenda 2021:
<https://www.vision2021.ae/en/national-agenda-2021> (Erişim tarihi 11 27, 2021).
- UAE-Africa Trade On The Rise. (2020). *Africa Business Pages*: <https://www.africa-business.com/features/uae-africa-trade.html> (Erişim tarihi 28. 02. 2022).
- Ulrichsen, K. C. (2017). *The Unied Arab Emirates : Power, Politics, and Policymaking*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- United Arab Emirates Department of State Background. (2007). *Infoplease*,
<https://www.infoplease.com/world/countries/state-department-profiles/united-arab-emirates-department-of-state-background> (Erişim tarihi 09. 12. 2021).
- Vatanka, A. (2016, March 23). Iran's Awkward Diplomacy in Africa. *National İnterest*,
<https://nationalinterest.org/feature/irans-awkward-diplomacy-africa-15571>
adresinden alındı
- Voronkov, A. (2012). Formation of UAE State and Factors for Development of İnternational Relations between UAE and AAfrican Countries *Theory and History of International Relations Chair Peoples` Friendship university of Russia*, 90-98.
- Waal, A. d. (2020). The Horn of Africa and the Yemen Crisis. S. W. Day, & N. Brehony içinde, *Global, Regional, and Local Dynamics in the Yemen Crisis* (s. 195-208). USA: Palgrave Macmilla.

- Wai, D. M. (1979). The Sudan: Domestic Politics and Foreign Relations under Nimiery. *African Affairs*, 78(312), 297-317.
- Welborn, K. (2018, 09 18). Is Peace in the Horn of Africa Bad for Djibouti? *Australian Institute of International Affairs*, <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/is-peace-in-the-horn-of-africa-bad-news-for-djibouti/> (Erişim tarihi 22. 05. 2022).
- Webersik, C., Hansen, S., & Egal, A. (2018). Somalia: A Political Economy Analysis. Oslo, Norway: *Norwegian Institute of International Affairs*.
- Winsor, M. (2016, January 07). Saudi Arabia –Iran Rivalry In Africa: Sudan, Djibouti, and Somalia Part Ways With Tehran As Riyadh Influence Grows *International Business Times*,: <https://www.ibtimes.com/saudi-arabia-iran-rivalry-africa-sudan-djibouti-somalia-part-ways-tehran-riyadh-2255456> , (Erişim tarihi 29. 05. 2022).
- Woodward, Peter. (2013). *Crisis in the Horn of Africa: Politics, Piracy and the Threat of Terror*. London: Tauris. s. 10.
- Yeni şafak. (2020). Emir kőşeye sıkıştı: Sudan ve çad üzerinde paralı asker arayışına başladı: <https://www.yenisafak.com/dunya/emir-koseye-sikisti-sudan-ve-cad-uzerinde-parali-asger-arayisina-basladi-3537755> (Erişim tarihi 02. 19. 2022).
- Yılmaz, D. (2019). Birleşik Arap Emirlikleri Ülke Raporu, Ankara, *KFA Fuarcılık LTD. şTİ*. <https://www.deik.org.tr/uploads/bae-ulke-profil-i-2020.pdf> (Erişim tarihi 11. 07. 2021).
- Young, J. (2020). Sudan Uprising : Popular Struggles, Elite Compromises, and Revolution Betrayed. Geneva, *The Small Arms Survey and The Human Security Baseline Assessment (HSBA)*.
- Zahlan, R. S. (2017). *"The Orgins Of The United Arab Emirates : A Political and Social History of The Trucial States"*. Routledge.

